

RAPPORTER

86/4

NORDMENNENS FERIEVANER
1970-1982

AV
JON TEIGLAND

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY

RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ 86/4

**NORDMENNENS FERIEVANER
1970 - 1982**

AV
JON TEIGLAND

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO — KONGSVINGER 1986

ISBN 82-537-2336-9
ISSN 0332-8422

EMNEGRUPPE

24 Kulturelle forhold, generell tidsbruk,
ferie og fritid

ANDRE EMNEORD

Fritid
Reiseliv
Turisme

FORORD

Statistisk Sentralbyrå gjennomførte landsomfattende intervjuundersøkelser om nordmenns ferievaner i 1970, 1974, 1978/79 og 1982. Disse undersøkelsene bygger på personlige intervju. I tillegg er det i 1984/85 foretatt postale undersøkelser om det samme emnet.

Denne rapporten gir en oversikt over de fleste temaene som er dekket av ferieundersøkelsene. Første del av rapporten nytter ferieundersøkelsene til å belyse de norske ferieordningene. Deretter blir det gitt en oversikt over ferietur-systemet generelt og de ulike prinsipper for måling av feriereiser. Den tredje hoveddelen av rapporten redegjør for omfanget av ferieturer 1970 - 1982, sesongmønstret, reisestrømmene og reiselivsnæringens rolle, samt bakgrunnen for dem som ikke reiser på ferietur.

Den avsluttende delen beskriver nærmere ferieturene i de ulike sesongene med hovedvekt på sommerferiene.

Flere av disse temaene har vært behandlet i tidligere analyser fra Statistisk Sentralbyrå. Hovedformålet med publikasjonen er å presentere resultatene i en lett tilgjengelig og oversiktlig form.

Rapporten er utarbeidet etter oppdrag fra Reiselivsseksjonen i Samferdselsdepartementet.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 10. april 1986

Arne Øien

INNHold

	Side
1. De norske ferieordningene	12
1.1. Hva er ferie	12
1.2. Friordninger i skoleverket	12
1.3. Friordninger i arbeidslivet	12
- Lørdagsfriordningen	13
- Ferieordninger	14
- Antall ferieuker med lønn	15
- Friperioder	16
- Mulighet for å innarbeide fridager	17
- Frihet til å velge tidspunkt for ferie	18
- Hensynet til produksjonen	18
- Hensynet til familien	19
- Ferietidspunkt som problem	19
1.4. Fritid for hjemmearbeidende	20
2. Ferietur-systemet	21
2.1. Enhetene i ferietur-systemet	21
- Faktorer som påvirker forbrukerne	21
- Produsentene	23
- Mottaker- og avreisesamfunnene	23
- Endringer i ferietur-systemet	24
2.2. Metoder for å måle ferieturer	25
2.3. Feilkilder	26
3. Ferieturenes omfang og struktur 1970 - 1982	27
3.1. Omfanget av ferieturer	27
- De viktigste måle-enhetene	27
- Utviklingen 1970 - 1982	28
3.2. Sesongmønstret og endringene i det	30
- Fordelingen av ferieturer på sommer og vinter	30
- Faktorer som påvirker sesongfordelingen	30
- Nærmere om sommersesongmønstret	31
- Ferieperiodene utenom sommeren	32
- Endringene i sesongmønstret	33
3.3. Feriestrømmene og endringer i reisemål	35
- Hva er en feriestrøm	35
- Feriestrømmen til utlandet	36
- Feriestrømmene i Norge	38
- Hovedstrømmene om sommeren i Norge	40
3.4. Reiselivsnæringens rolle	44
- Reisebyråenes rolle	44
- Overnattingsbedriftenes rolle	46
- Transporttilbydernes rolle	50
4. Sommerferieturene	52
4.1. Volumet av ferieturer om sommeren 1970 - 1982	52
4.2. Ferieturenes hovedformer om sommeren	54
- Hovedferiene i Norge	54
- Utenlandsferiene	58
- Nærmere om det norske overnattingstilbudets rolle i sommerferien	64

	Side
4.3. Nærmere om ferie på ett sted i Norge om sommeren	66
- Ferieområder besøkt	66
- Overnattingsform	67
- Endringer i overnattingsform	68
4.4. Nærmere om "rundtur"-ferie i Norge	71
- Ferieområder besøkt	71
- Transportmiddel	73
- Overnattingsform	75
4.5. Ferieopplevelsene	76
- Den samlede ferieopplevelse	76
- Tre hovedattraksjoner om sommeren	77
- Opplevelser i Norge og utlandet	79
- Endringer i feriegjøremål	81
5. Ferieturene i den kalde årstid	83
5.1. Høstferiene	83
- Omfang 1969 - 1981	83
- Ferieområder besøkt	84
- Reiselivsnæringens rolle	86
5.2. Juleferiene	87
- Omfang 1969 - 1981	87
- Feriens former	88
- Feriens innhold	89
5.3. Vinterferiene	91
- Omfang 1970 - 1982	92
- Ferieområde besøkt	93
- Reiselivsnæringens rolle	94
- Feriens innhold	95
5.4. Påskeferiene	96
- Omfang 1970 - 1982	97
- Ferieområde besøkt	98
- Overnattingsform	99
- Feriens innhold	100
6. De som ikke reiser på ferietur	102
- Kortvarige turer	102
- Helseproblemer	103
- Økonomiske problemer	103
- Problemer med å ta seg fri	104
- Ønsker om å være hjemme	104
- Bare delforklaringer	105
- Stabile hovedtrekk	105
Sammendrag	107
Litteratur	112
Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå (RAPP)	113

Standardtegn i tabeller

0 Mindre enn 0,5 av den brukte enhet

- Null

: Tall kan ikke offentliggjøres

TABELLREGISTER

	Side
1. Yrkesaktive personer etter lørdagsfriordning. 1970, 1974 og 1978. Prosent	13
2. Yrkesaktive i ulike yrker, etter lørdagsfriordning. 1970, 1974 og 1978. Prosent	14
3. Yrkesaktive i ulike yrker, etter tallet på ferieuker i året. 1977/78. Prosent	15
4. Gjennomsnittlig antall fridager i friperioder for yrkesaktive i ulike yrker. 1970 - 1982	17
5. Yrkesaktive personer i ulike yrker etter muligheter for å innarbeide fridager. 1978 Prosent	18
6. Omfanget av ferieturer i løpet av ferieåret. 1969/70 - 1981/82	28
7. Antall ferieturdager i løpet av året. 1969/70 - 1981/82	29
8. Andel på ferietur 1981/82, totalt antall personer og dager på ferie om sommeren og resten av året	30
9. Personer på ferietur om sommeren, etter starttid for lengste og nest lengste sommerferie- tur. 1970 og 1982. Prosent	31
10. Antall dager i hver ferieperiode. 1969/70 - 1981/82	32
11. Andel på ferietur 1981/82, totalt antall personer og dager på ferie, på forskjellige tider av året	33
12. Totalt antall personer og dager på ferietur i ulike ferieperioder 1970 og 1982. Endrin- ger fra 1970 til 1982	34
13. Gjennomsnittlig antall ferieturdager for personer på ferietur i forskjellige årstider. 1969/70 - 1981/82	34
16. Andel på ferietur til utlandet 1981/82, totalt antall personer og dager på tur utenlands i ulike ferieperioder	36
17. Personer på ferietur til utlandet 1981/82, i ulike ferieperioder. Antall og fordeling på nordiske land og land utenfor Norden	37
18. Antall personer på ferietur til utlandet i ulike ferieperioder. Endringer fra 1969/70 til 1981/82	37
19. Andel av ferierende som var på ferietur i Norge 1970 og 1982, antall personer på ferie og endringer i antallet fra 1970 til 1982 i ulike ferieperioder	39
20. Gjennomsnittlig og totalt antall ferieturdager i Norge 1970 og 1982 i ulike ferie- perioder. Endringer i antallet ferieturdager	39
21. Totalt antall personer som på lengste sommerferietur 1982 reiste ut av egen bosteds- landsdel, herav til utlandet, og nettoferiestrøm ut av landsdelen	40
22. Antall personer som på lengste sommerferietur 1982 ferierte i ulike ferieområder i Norge, herav tilreisende fra andre landsdeler, og totalt antall ferieturdager pr. område	41
23. Personer på lengste/nest lengste sommerferietur 1970 - 1982, etter ferieområde. Prosent	42
24. Antall personer som på lengste sommerferietur 1970, 1974 og 1982 ferierte i ulike ferie- områder. Importandeler for 1974 og 1982	42
25. Antall personer som på lengste og nest lengste sommerferietur 1970 og 1982 ferierte i ulike ferieområder i Norge. Endringer fra 1970 til 1982	43
26. Personer på ferietur i ulike årstider 1978/79, etter om de hadde kontakt med reisebyrå i forbindelse med turen. Prosent	45
27. Personer på ferietur i Norge/utlandet i ulike årstider 1978/79, etter kontakt med reise- byrå. Prosent	46
28. Personer på ferietur i ulike årstider 1978/79, etter om viktigste overnattingsmåte var blant reiselivsnæringens tilbud, organisert av forbrukerne selv eller hos slekt og venner. Prosent	47
29. Personer på ferietur i Norge/utlandet i ulike årstider 1978/79, etter om viktigste over- nattingsmåte var blant reiselivsnæringens tilbud, organisert av forbrukerne selv eller hos slekt og venner. Prosent	48
30. Personer på hovedferietur om sommeren i ulike ferieområder i Norge, etter om de organi- serte overnattingen selv. 1970 og 1982. Prosent.....	49
31. Personer på ferietur i Norge/utlandet om sommeren, etter om de organiserte overnattingen selv. 1970 - 1982. Prosent	50
32. Personer på ferietur i ulike årstider i Norge/utlandet 1978/79, etter om viktigste trans- portmiddel i ferien var offentlig eller privat. Prosent	51
33. Personer på ferietur om sommeren i Norge/utlandet 1970 - 1982, etter om viktigste transportmiddel i ferien var offentlig eller privat. Prosent	51

TABELLREGISTER (forts.)

	Side
34. Antall personer og ferieturer om sommeren medregnet tilleggsturer, totalt antall ferieturdager i Norge og i utlandet. 1970 - 1982	52
35. Antall personer og dager på ferietur om sommeren og ferieturenes varighet i Norge og utlandet. 1970 - 1982	53
36. Andel av personer som på lengste ferietur om sommeren ferierte på ett sted i ulike ferieområder. 1970 - 1982. Prosent	55
37. Personer på hovedferietur i Norge sommeren 1982 som ferierte på ett eller flere steder, etter ferieområde. Prosent	55
38. Personer på hovedferietur i Norge sommeren 1982 som ferierte på ett eller flere steder, etter viktigste overnattingsform. Prosent	56
39. Personer på hovedferietur til ett sted/flere steder i Norge sommeren 1982, som bodde på hotell, pensjonat, gjestgiveri, turisthytte, motell, motell-/hotell-hytte o.l., etter hva slags forpleining som var inkludert. Prosent	57
40. Personer på hovedferietur i Norge om sommeren som ferierte på ett sted/flere steder, etter viktigste overnattingsform. 1970, 1982. Prosent	58
41. Antall personer på ferietur til utlandet, ferieturdager pr. person og samlet antall ferieturdager, for hovedferieturer til ulike områder i utlandet sommeren 1982	58
42. Personer på hovedferietur til utlandet sommeren 1982 som ferierte på ett sted/flere steder, etter hvilket land de ferierte i. Prosent	59
43. Personer på hovedferietur til utlandet sommeren 1982 i grupper av ferieområder, etter type natur på feriestedet. Prosent	60
44. Personer på hovedferietur til ett sted i utlandet sommeren 1982 i ulike ferieområder, etter om de har feriert på stedet før eller ikke. Prosent	60
45. Personer på hovedferietur til utlandet sommeren 1982 i grupper for ferieområde, etter viktigste overnattingsmåte. Prosent	62
46. Personer på hovedferietur til ett sted i utlandet sommeren 1982 i grupper for ferieområde, etter viktigste overnattingsform. Prosent	62
47. Personer på hovedferietur til utlandet sommeren 1982 i grupper for ferieområde, etter viktigste transportmiddel. Prosent	64
48. Personer på hovedferietur sommeren 1982 i grupper for viktigste overnattingsmåte, etter om ferieturen var i Norge eller utlandet. Prosent	65
49. Personer på hovedferietur sommeren 1982 i grupper for overnattingsmåte, etter ferieområde. Prosent	65
50. Personer på hovedferietur til ett sted i Norge sommeren 1982 i grupper for bostedslandsdel, etter ferieområde. Prosent	66
51. Personer på hovedferietur i Norge sommeren 1982 som ferierte ett sted i ulike landsdeler. Antall personer og dager på tur og fordeling etter type natur på feriestedet	66
52. Personer på hovedferietur til ett sted i Norge sommeren 1982 i ulike ferieområder, etter viktigste overnattingsform. Prosent	67
53. Personer på hovedferietur på ett sted i ulike landsdeler i Norge sommeren 1982, etter hvor mange ganger de tidligere hadde feriert der. Prosent	68
54. Personer på hovedferietur til ett sted i Norge om sommeren i ulike ferieområder, etter viktigste overnattingsform. 1970, 1982. Prosent	69
55. Personer på hovedferietur i Norge til ett sted sommeren 1982 i grupper for overnattingsmåte, etter om de ville reise på samme type ferietur også neste år. Prosent	69
56. Personer på hovedferietur til ett sted i Norge sommeren 1982 i grupper for overnattingsmåte, etter om de like gjerne kunne tenke seg en annen overnattingsform enn den de brukte. Prosent	70
57. Personer på hovedferietur til ett sted i Norge sommeren 1982 som like gjerne kunne tenke seg å bruke en annen overnattingsform, etter hvilken overnattingsform de tenkte på. Prosent	71
58. Personer på rundtur i Norge i hovedferien sommeren 1982 i grupper for bosted, etter ferieområde besøkt. Prosent	72
59. Personer på rundtur i Norge i hovedferien sommeren 1982 i grupper for ferieområde besøkt, etter type natur. Prosent	72
60. Personer på hovedferietur i Norge om sommeren til to eller flere steder i grupper for ferielandsdel, etter type natur de for det meste oppholdt seg i. 1970 - 1982. Prosent ..	73

TABELLREGISTER (forts.)

	Side
61. Personer på rundtur i Norge i hovedferien sommeren 1982 i grupper for ferielandsdel, etter viktigste transportmiddel. Prosent ¹	74
62. Personer på rundtur i Norge i hovedferien om sommeren, etter viktigste transportmiddel. 1970, 1982. Prosent	74
63. Personer på rundtur i Norge i hovedferien sommeren 1982 i grupper for ferielandsdel, etter viktigste overnattingsmåte. Prosent	75
64. Personer på rundtur i Norge i hovedferien om sommeren, etter viktigste overnattingsmåte. 1970, 1982. Prosent	76
65. Personer på hovedferietur om sommeren 1982 som utøvde ulike ferieaktiviteter	78
66. Dager på hovedferietur sommeren 1982 som ble brukt til ulike feriegjøremaal, etter andel som foregikk i Norge og i utlandet. Prosent	79
67. Dager på hovedferietur sommeren 1982 brukt til ulike feriegjøremaal, etter hvilket ferieområde aktiviteten foregikk i. Prosent	80
68. Andel av personer på hovedferietur til ett sted i Norge sommeren 1982, som deltok i forskjellige feriegjøremaal i ulike ferieområder. Prosent	81
69. Andel av personer på hovedferietur til ett sted i Norge om sommeren, som deltok i forskjellige feriegjøremaal i ulike ferieområder. 1970, 1982. Prosent	82
70. Personer på høstferie 1978 etter startdato for turen. Prosent ..	83
71. Personer på ferietur om høsten etter ferieturens varighet i Norge og utlandet. 1969 - 1981	84
72. Personer på ferietur til utlandet høsten 1978 etter ferieområde.	84
73. Antall personer på ferietur om høsten i Norge etter ferieområde. 1969, 1973, 1978	85
74. Personer på ferietur om høsten i Norge/utlandet, etter ferieområde. 1969 - 1981. Prosent .	85
75. Personer på ferietur høsten 1978 i Norge/utlandet, etter type natur på feriestedet. Prosent	86
76. Personer på ferietur høsten 1978 i Norge/utlandet, etter viktigste overnattingsmåte. Prosent	86
77. Personer på ferietur høsten 1978 i Norge/utlandet, etter viktigste transportmiddel. Prosent	87
78. Antall dager personer på ferietur høsten 1978 i Norge/utlandet brukte til ulike ferieaktiviteter	87
79. Andel og antall nordmenn på juleferietur i Norge/utlandet. 1969 - 1981	88
80. Gjennomsnittlig antall dager pr. juleferietur, totalt antall ferieturdager i Norge og utlandet. 1969 - 1981	88
81. Personer på juleferietur 1978 i Norge/utlandet, etter viktigste transportmiddel. Prosent ..	88
82. Personer på ferietur julen 1978 i Norge/utlandet, etter viktigste overnattingsmåte. Prosent	89
83. Andel av personer som var på ferietur/hjemme i julen 1978 som utførte forskjellige aktiviteter og antall dager de deltok	90
84. Personer på juleferietur 1978 i Norge/utlandet, etter antall dager de utførte forskjellige aktiviteter. Prosent	91
85. Andel av og antall nordmenn på vinterferietur i Norge/utlandet. 1970 - 1982	92
86. Gjennomsnittlig antall dager pr. vinterferietur og antall dager i alt i Norge og utlandet. 1970 - 1982	92
87. Personer på vinterferie 1979 i Norge/utlandet, etter type natur på feriestedet. Prosent ...	93
88. Personer på ferietur til utlandet vinteren 1979, etter ferieområde	93
89. Personer på ferietur i Norge om vinteren, etter ferieområde. 1970 - 1982. Prosent	94
90. Personer på ferietur vinteren 1979 i Norge/utlandet, etter viktigste overnattingsmåte. Prosent	94
91. Personer på ferietur vinteren 1979 i Norge/utlandet, etter kontakt med reisebyrå. Prosent	95
92. Personer på ferietur vinteren 1979 i Norge/utlandet, etter viktigste transportmiddel. Prosent	95
93. Personer på vinterferietur 1979 i Norge/utlandet, etter antall dager de utførte forskjellige aktiviteter. Prosent	96

TABELLREGISTER (forts.)

	Side
94. Personer på ferietur i påsken, etter tallet på ferieturdager. 1970 - 1982	97
95. Personer på ferietur i påsken i Norge/utlandet. 1970 - 1982	97
96. Personer på ferietur i påsken 1979 i grupper for ferieområde, etter type natur på feriestedet. Prosent	98
97. Personer på ferietur i påsken, etter ferieområde. 1970, 1974 og 1979. Prosent	99
98. Personer på ferietur påsken 1979 i grupper for ferieområde, etter viktigste overnattingsmåte. Prosent	99
99. Personer på ferietur i påsken, etter viktigste overnattingsmåte. 1970, 1974, 1979. Prosent	100
100. Andel av personer på ferietur i påsken 1979 som deltok i ulike feriegjøremål. Prosent	100
101. Antall dager som personer på ferietur i påsken 1979 gjennomsnittlig brukte til ulike feriegjøremål	101
102. Andel av personer som ikke var på ferietur eller var på ferietur i Norge påsken 1979 som deltok i ulike gjøremål. Prosent	101
103. Antall dager som personer som ikke var på ferietur eller var på ferietur i Norge påsken 1979 gjennomsnittlig brukte til ulike gjøremål	101
104. Personer som ikke var på ferietur om sommeren, etter viktigste grunn til at de ikke reiste på ferie. 1974, 1982. Prosent	102
105. Personer som ikke var på ferietur sommeren 1982 i grupper for hvorfor de var hjemme, etter hvor lenge siden de sist var på sommerferietur. Prosent	105

FIGURREGISTER

Side

1. De geografiske enhetene i ferietursystemet	21
2. Faktorer som påvirker ferietursystemet	23
3. Ferieundersøkelser, ulike prinsipper for måling	25

1. DE NORSKE FERIEORDNINGENE

1.1. Hva er ferie?

Ferie er ikke noe entydig begrep. En definisjon kan være at ferie er en lengre periode hvor en person etter eget ønske har fri fra sine vanlige arbeidsforpliktelser for å gjøre hva han selv har lyst til. En slik definisjon utelukker arbeidsledighet og sykdom fra feriebegrepet. Den inkluderer en rekke former for fritid, for eksempel lovfestede feriedager, frilørdager, opparbeidede fridager, søndager og helgedager.

Snakker en med folk om hva de legger i å ha ferie, får en ofte sterkt varierende svar. To hovedtrekk blir nevnt av mange. Ferie er for det første perioder av året hvor visse befolkningsgrupper, dvs. ansatte, skoleelever og studenter mv. har rett til å ha fri fra sine organiserte arbeidsoppgaver i flere sammenhengende dager. Slike friperioder gir for det andre de yrkesaktive og familiene deres en mulighet til å reise bort på lengre turer for å oppleve noe annet enn de gjør til daglig. Tar en utgangspunkt i slike organiserte friordninger og i mulighetene for noe lengre reiser, blir to begreper sentrale når en skal analysere nordmenns feriemønster; "friperioder" og "ferieturer".

Er utgangspunkt den mer prinsipielle definisjonen av hva ferie er blir bildet mer komplisert. Noen befolkningsgrupper har ingen lovfestet rett til ferie, men må organisere slike friperioder selv, som f.eks. husmødre og mange selvstendige næringsdrivende. Noen har riktignok organiserte friordninger, men vil eller må nytte "ferien" til lønnet arbeid, noe mange skoleelever og studenter gjør. Andre kan ikke helt ta seg fri fra sine vanlige arbeidsoppgaver selv når de reiser på ferie, noe som er situasjonen f.eks. for en god del husmødre. Feriebegrepet er derfor ikke noe helt enkelt begrep. Feriebegrepet har dessuten endret seg over tid, ikke minst med endringene i de ulike fritidsordningene.

De nåværende ordningene blir nok av mange sett på som en selvfølge, og ikke som resultat av en lang historisk utvikling. Et slikt historisk perspektiv kan likevel gi nyttig innsikt i hva ferie er.

1.2. Friordningene i skoleverket

I forrige århundre var barna en viktig arbeidskraftressurs for familiene, spesielt innenfor landbruket. Når elevene hadde fri fra skolen, ventet arbeidsforpliktelser hjemme og ute. Behovet for barnas arbeidskraft hjemme kan ha vært en medvirkende årsak til relativt kort skoletid, spesielt på landsbygda. Med utviklingen av industrisamfunnet og lovgivning om arbeidervern og begrenset barnearbeid, ble friperiodene fra skolen til egentlige ferier, i hvertfall gjaldt dette i de lag av befolkningen som kunne klare seg uten barnas økonomiske bidrag.

Også i våre dager er det mange elever og studenter, som nytter ferieperiodene til å skaffe seg inntekter. I 1974 brukte 76 prosent av skoleelevene og studentene deler av sine friperioder til inntektsgivende arbeid. Nesten halvparten arbeidet en måned eller mer det året. Tildels er skoleverkets friperioder fortsatt plassert slik i tid at de åpner muligheter for arbeid i ferien. Dette kan nok f.eks. være en av grunnene til at grunnskolen opprettholder høstferien i den viktigste innhøstingsperioden i landbruket.

Den kanskje viktigste endringen i skoletidsordningen i den senere tid, innføringen av frilørdagen, kom først og fremst som en tilpasning til endringer i fritidsordningen i arbeidslivet. Hovedformålet var å gi elevene fri i samme tidsrom som mange av foreldrene hadde det. Og lærerne var selvfølgelig også interessert i at en slik ordning ble innført.

1.3. Friordninger i arbeidslivet

Arbeidet med økt fritid på en rekke områder har foregått over lengre tid og det er særlig fagbevegelsen som har stått bak kravene:

- Mer fritid på hverdagene (kortere daglig arbeidstid)
- Mer fritid i helgene (kortere ukentlig arbeidstid, lørdagsfri o.l.)
- Mer fritid over året (lengre ferier)
- Mer fritid over livsløpet (lavere pensjonsalder)
- Og mer frihet til å velge tidspunkt for arbeid og fritid

Behovet for å komme til krefter igjen både fysisk og psykisk, dvs. mulighet til rekreasjon, var nok opprinnelig det viktigste argumentet. For å sikre at feriene blir brukt til dette, er det i den norske ferieloven tatt med en bestemmelse om at de som har ferie, ikke har lov til å ta seg annet lønnet arbeid. Dette er en bestemmelse som neppe er håndhevet strengt, men det er nok heller ikke nødvendig, for det er de færreste som ikke nytter feriene til å koble av fra arbeidet. I 1974, det siste året vi har opplysninger om dette, brukte yrkesaktive i gjennomsnitt under 1/2 dag av ferien til annet inntektsgivende arbeid.

Lørdagsfriordningen

Den største fritidsreformen i Norge de siste 20 årene har vært innføringen av frilørdagsordningen. Mens under halvparten av de yrkesaktive hadde 5 dagers uke i begynnelsen av 1970-årene, har det store flertall fri hver lørdag i dag. Tar vi statistikken fra Norsk Arbeidsgiverforenings medlemsbedrifter som indikator på utviklingen, fikk de yrkesaktive i løpet av årene fra 1964 til 1978 om lag 40-45 millioner flere hele fridager i året i form av lørdagsfri (Arbeidsgiveren 1977).

Resultatet av denne gradvise prosessen hvor den ene gruppen av ansatte etter den andre fikk innført kortere arbeidsuke, er at hele 70 prosent av de ansatte i Norge hadde fri hver lørdag i 1978, som er det siste året vi har opplysninger om dette i Statistisk Sentralbyrås ferieundersøkelser.

En betydelig del av de selvstendige næringsdrivende har også fri hver lørdag, med det resultat at nesten 2/3 av de yrkesaktive her i landet samlet sett har 5 dagers arbeidsuke. En del av de yrkesaktive har dessuten andre ordninger i form av f.eks. fri annenhver lørdag eller lignende. Bare 14 prosent av de yrkesaktive hadde derfor ikke lørdagsfri i 1978. Og dette er en betydelig endring fra 1970 hvor 40 prosent av de yrkesaktive ikke hadde fri på lørdagene (tabell 1).

Tabell 1. Yrkesaktive personer etter lørdagsfriordning. 1970, 1974 og 1978. Prosent

	Lørdagsfriordning						Uopp- gitt	Tallet på personer som svarte
	I alt	Hver lørdag	Annen- hver lørdag	Har fri mindre enn annenhver lørdag	En annen ordning	Ikke lørdags- fri		
1970	100	38	21	0	0	40	2	1 377
1974	100	60	12	9	0	18	1	1 353
1978	100	63	11	5	7	14	0	1 373

Det var i særlig grad produksjonsbedriftene som hadde fri hver lørdag. 91 prosent av de ansatte i industri, bygg, anlegg og gruvedrift hadde en slik friordning. Vesentlig færre ansatte i tjenesteytende næringer, 58 prosent, hadde lørdagsfri hver uke. I disse næringene var det vanligere med fri annenhver lørdag eller sjeldnere.

Det har vært en betydelig bedring av frilørdagsordningene fra 1970 til 1978, spesielt i de tjenesteytende næringene. Mens 41 prosent av de ansatte i disse næringene ikke hadde lørdagsfri i 1970, var det bare 12 prosent som ikke hadde det i 1978. Det vesentligste av forbedringen kom fra 1970 til 1974, i løpet av bare 4 år.

Også blant de selvstendig næringsdrivende ble det vesentlig flere som tok seg fri på lørdagene i 1970-årene. De selvstendige i primærnæringene var imidlertid like lite fri fra sine arbeidsforpliktelser på lørdagene som før. I 1978 hadde bare 23 prosent av dem en eller annen form for lørdagsfri. De andre selvstendige hadde også i mindre grad lørdagsfri i 1970, men fram til 1978 forbedret disse sin situasjon betraktelig når det gjelder fri på lørdager. Mens 68 prosent av dem ikke hadde lørdagsfri i 1970, var denne andelen minket til 28 prosent 8 år senere (tabell 2).

Tabell 2. Yrkesaktive i ulike yrker, etter lørdagsfriordning. 1970, 1974 og 1978. Prosent

	Selvstendige i jord- og skogbruk, fiske			Andre selvstendige			Ansatte i industri- bygge-, anleggs- og gruvearbeide			Andre ansatte (tjenesteyting mv.)		
	1970	1974	1978	1970	1974	1978	1970	1974	1978	1970	1974	1978
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Lørdagsfriordning .												
Hver lørdag	3	6	6	25	34	44	73	85	91	29	58	58
Annenhver lørdag	2	1	3	6	11	9	16	6	2	29	18	15
Har fri mindre enn annenhver lørdag	0	10	2	0	15	14	0	5	1	0	10	6
En annen ordning	0	0	11	0	0	6	0	0	5	0	0	8
Ikke lørdagsfri ...	86	84	77	68	40	28	11	4	1	41	14	12
Uoppgitt	9	.	1	2	0	-	5	0	-	1	0	0
Tallet på personer som svarte	130	81	66	126	116	104	374	329	311	747	699	890

Ferieordninger

Lønnstakerne startet arbeidet med å få lengre perioder med fri fra arbeidslivets forpliktelser allerede tidlig i dette århundret. I forhandlinger med arbeidsgiverne krevde de en rett til å ta seg fri et visst antall sammenhengende dager hvert år. Etter at denne retten i prinsippet ble akseptert, har så fagorganisasjonene gradvis krevd en utvidelse av antall dager de ansatte skulle ha fri; først 2 ukers ferie, så 3 uker, 4 uker og nå 5 ukers ferie med lønn.

I dag har alle ansatte rett til 4 ukers ferie. Av sosiale grunner er denne retten til ferie utvidet til 5 uker for alle arbeidstakere over 60 år. Og siden det er hensynet til de eldre ansattes helse og velferd som er motivet, er denne ekstra ferieuken finansiert over trygdesystemet, ikke av arbeidsgiverne som ellers.

Den femte ferieuken er i prinsippet vedtatt av Stortinget for alle ansatte, men gjennomføringen er gjort avhengig av landets økonomi. Foreløpig er en ekstra feriedag tatt i bruk av denne femte uken.

Noe tilsvarende tiltak for at også selvstendige næringsdrivende (og hjemneværende) skal få flere sammenhengende dager fri fra sine daglige arbeidsforpliktelser har vi ikke i Norge, med ett unntak. Stortinget vedtok tidlig på 1970-tallet at jordbrukerne skulle likestilles med de ansatte i industrien. Dette likestillingsprinsippet er seinere fulgt opp, og omfatter ikke bare inntektsmessig likestilling, men også en rekke sosiale tjenester, som f.eks. ferie- og fritidsordninger. Over statsbudsjettet blir det derfor nå bevilget midler både til systematiske avløserordninger, hvor andre får lønn for å overta jordbrukernes arbeid i friperioden, og til at jordbrukerne dessuten får en ferielønn på linje med lønnstakerne. Etter en prøveordning med 2 ukers ferie i begynnelsen av 1970-årene er ferieordningen for jordbrukerne nå blitt permanent og utvidet til 3 uker. Så vidt en vet er Norge det eneste land i verden som har innført en slik ordning.

De andre selvstendige næringsdrivende er fortsatt overlatt til seg selv når det gjelder å organisere og finansiere sine friperioder.

Antall ferieuker med lønn

Ferieundersøkelsen 1978 - som er det siste året vi har tall for - viser at 75 prosent av de ca. 1,5 millioner ansatte i Norge hadde lovens minstemål på 4 ferieuker i året. 8 prosent eller ca 120 000 nordmenn hadde 5 ukers ferie. De aller fleste av disse var over 60 år, dvs. de hadde lovfestet rett til så lang ferie. De øvrige har trolig ved avtale fått en ekstra ferieuke.

Det var i ferieåret 1977/78 også 6 prosent av de ansatte eller nesten 100 000 personer som hadde 6 ukers ferie. Alle disse arbeidet i tjenesteytende yrker. Og relativt sett var denne ferieformen mer vanlig blant kvinner og personer mellom 25 og 34 år enn blant ansatte ellers. I tillegg oppga 7 prosent å ha uregelmessig arbeid eller sesongarbeid slik at det var vanskelig å gi anslag på feriens lengde. 4 prosent gav andre svar om ferielengden. (Tabell 3).

I disse siste gruppene må vi regne med å ha ansatte som ikke er i full jobb, ansatte i skoleverket og ansatte i nyere yrker som f.eks. oljevirkksomheten med et helt annet mønster for arbeid og fritid enn ellers i yrkeslivet. De aller fleste av dem som har andre ferielengder enn 4, 5 eller 6 uker arbeider utenfor industri-, bygge- og anleggsarbeid og gruvedrift.

De selvstendige næringsdrivende som utgjorde vel 200 000 i 1978, hadde vesentlig færre ferieuker enn de ansatte. Bare 30 prosent av disse yrkesaktive hadde 4-6 ferieuker. 1/4 av de selvstendige næringsdrivende hadde 1-2 ukers årlig ferie, og like mange 3 uker. Hele 14 prosent oppga at de ikke hadde hatt en eneste ferieuke i 1978.

Det var spesielt selvstendige i primærnæringene, dvs. jordbruk, skogbruk og fiske, som hadde få eller ingen ferieuker årlig. Mens 89 prosent av de ansatte hadde 4-6 ukers ferie, var det bare 8 prosent av de selvstendige i primærnæringene og 45 prosent av de andre selvstendige som hadde like mange ferieuker.

Vi har ikke opplysninger som viser utviklingen i antall ferieuker over tid. Men ferieundersøkelsene har kartlagt et begrep - friperiode - som nesten tilsvarer ferieuke-begrepet. For friperiodene har Statistisk Sentralbyrå opplysninger som viser utviklingen fra 1970 til 1982.

Tabell 3. Yrkesaktive i ulike yrker, etter tallet på ferieuker i året. 1977/78. Prosent

	I alt	Tallet på ferieuker pr. år						Uregelmessig arbeid/sesongarbeid	Vet ikke antall ferieuker	Andre svar	Uopp-gitt	Tallet på personer som svarte
		0	1-2	3	4	5	6					
<u>Ansatte i alt ..</u>	100	-	-	-	75	8	6	1	1	4	4	1 201
Ansatte i industri, bygg-, anlegg- og gruvedrift ...	100	-	-	-	88	10	0	0	0	1	-	311
Andre ansatte (tjenesteyting mv.)	100	-	-	-	71	7	8	2	1	5	6	890
<u>Selvstendige næringsdrivende</u>	100	14	25	25	21	5	4	-	-	-	6	170
Selvstendige i primærnæringene	100	23	26	35	6	3	-	-	-	-	9	66
Andre selvstendige	100	9	24	18	31	7	7	-	-	-	5	104

Friperioder

Begrepet "friperiode" omfatter en periode av sammenhengende dager fri fra yrkeslivet av minst 3 dagers varighet utenom vanlige fridager; som frilørdager, søndager, helgedager og høytidsdager.

Dagene i slike friperioder vil vanligvis tilsvare de lovfestede feriedagene for ansatte, men i tillegg kommer opparbeidede fridager for dem som har en slik ordning. En eller to enkeltstående fridager blir imidlertid ikke regnet som friperiode. Det er nok endel som nytter slike enkeltstående fridager til å få en lengre periode fri fra arbeidet, f.eks. i tilknytning til jule- og nyttårshelgen, i påsken og i forbindelse med 1. mai, 17. mai og pinsen.

For dem som opparbeider ekstra fridager eller deler opp ferien i mange meget korte perioder, kan samlet antall dager i ferieukene avvike fra samlet antall fridager i friperiodene. Vanligvis vil imidlertid samlet antall dager fri i friperioder tilsvare samlet antall dager i ferieukene utenom frilørdager og søndager.

At det er en slik rimelig grad av overenstemmelse framgår av ferieundersøkelsen 1978 hvor både antall ferieuker og antall dager i friperioder ble kartlagt. I det året hadde f.eks. de ansatte ca. 21,5 fridager i friperioder og ca. 21,5 feriedager i sine ferieuker, hvor antall feriedager i en ferieuke er 5 dager (7 dager i ferieuken minus lørdag og søndag).

Denne overensstemmelsen gjør at vi trolig kan nytte registreringen av friperiodene til å påvise endringene i ferie-omfanget for de yrkesaktive fra 1970 til 1982. Det er imidlertid feilkilder som gjør at en må tolke resultatene med forsiktighet. Spørremåten når det gjelder friperiodene var blant annet annerledes i 1970 enn i de påfølgende undersøkelsene. Dette kan være årsaken til at gjennomsnittlig antall fridager i friperioder sank for de ansatte fra 1970 til seinere år (tabell 4).

Det som sikkert har skjedd fra 1974 til 1982 er imidlertid en betydelig vekst i antall fridager for selvstendige næringsdrivende. De selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske har økt sine fridager med vel 80 prosent i gjennomsnitt. (Da er frilørdager, søndager og andre offentlige fridager holdt utenom.) De andre selvstendige har hatt en økning av antall fridager med nesten 60 prosent.

Resultatet av denne utviklingen er at de selvstendig næringsdrivende utenom primærnæringene gjennomsnittlig sett har like mange fridager i friperioder med minst 3 sammenhengende fridager, som de ansatte. De selvstendige i primærnæringene har økt gjennomsnittlig antall fridager fra 1/3, til 1/2 av hva de ansatte hadde i 1982.

Et spørsmål som umiddelbart reiser seg er hvorfor de selvstendig næringsdrivende tidligere hadde klart færre ferieuker enn de ansatte. En av forklaringene ligger i at ferieukeopplysningene er fra 1978, mens de siste fridagstallene er fra 1982. Minst halvparten av veksten i de selvstendige næringsdrivendes fridager ser ut til å ha kommet i de 4 årene mellom undersøkelsene i 1978 og 1982. Og sammenligner vi bare 1978-tall for fridager og ferieuker - og regner om ferieuken til fridager minus lørdag og søndag, blir forskjellene i resultatene rundt 10 prosent. Slike forskjeller må en trolig leve med fordi registreringen av antall ferieuker bare gjelder hele ferieuker, mens registreringen av fridagene bare har med fridager i perioder på minst 3 sammenhengende dager, og ikke de kortere fridagsperiodene.

Tabell 4. Gjennomsnittlig antall fridager i friperioder for yrkesaktive i ulike yrker. 1970 - 1982

	I alt	Selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske	Andre selvstendige	Ansatte i industri-, bygge-, anleggs- og gruvedrift	Andre ansatte
1970	: ¹	: ¹	14	25	26
1974	20	6	14	20	22
1978	20	8	18	18	21
1982	20	11	22	20	22
Andel av alle yrkesaktive i 1974. Prosent	100	7	9	26	58

¹ Opplysningene i 1970 ble samlet inn på en spørreteknisk noe annen måte enn de senere år. Opplysninger ble ikke samlet inn for selvstendige i primærnæringene.

Mulighet for å innarbeide fridager

Arbeidstakernes organisasjoner har også vært opptatt av at fritiden skal kunne tas ut på tidspunkt som de ansatte er mest interessert i. Det har blant annet medført egne avtaler om fleksibel daglig arbeidstid, og muligheter for å arbeide inn ekstra fridager, ikke minst i det offentlige. Mulighetene for å arbeide inn fridager, som tildels kan "avspaseres" i tilknytning til de vanlige feriedagene har åpnet muligheter for noe lengre ferier - og ferieturer - for en del nordmenn.

I 1978 hadde 35 prosent av de yrkesaktive i Norge muligheter for å innarbeide slike fridager, etter eget utsagn. Med ca. 1,7 millioner yrkesaktive (ansatte og selvstendige) betyr dette at om lag 610 000 personer hadde anledning til å arbeide inn ekstra fridager. Denne muligheten er imidlertid for 190 000 av disse begrenset til bestemte dager, uten at det er registrert hvilke og hvor mange slike dager det er snakk om (tabell 5).

Over halvparten, 54 prosent, oppga å ikke ha slike muligheter, mens 11 prosent enten svarte at dette ikke var aktuelt eller at de "visste ikke". I dette tilfellet betyr nok "vet ikke" at spørsmålet ikke passer i deres situasjon, for det var særlig selvstendige som svarte dette.

Om lag 1/4 (24 prosent) oppgav at de hadde muligheter for å innarbeide fridager "etter eget ønske". Dette utsagnet var vanligst blant selvstendige utenom primærnæringene, og minst vanlig blant selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske.

Opplysningene om muligheten til å innarbeide fridager forteller derfor først og fremst hvor mange som har en valgfrihet i egne øyne, og trolig mindre om mulighetene faktisk blir utnyttet. Ferieundersøkelsene gir dessverre ikke opplysninger om i hvilken grad norske yrkesaktive faktisk innarbeider fridager, med de muligheter det gir for å plusse på eventuelle vanlige ferie-perioder.

Frihet til å velge tidspunkt for ferie

Ordningene med fleksibel arbeidstid og muligheter for å innarbeide fridager er blitt vanligere først i de seinere år. Allerede i 1960-årene fikk imidlertid ferieloven bestemmelser som fastslår at arbeidstakerne har rett til å ta ut 3 ukers sammenhengende fri om sommeren, dvs. på den mest attraktive årstiden for uteliv (fra 16. mai til 30. september). Den fjerde ferieuka kan nyttes ellers i året etter avtale mellom arbeidsgiver og arbeidstaker.

Denne retten setter visse rammer for hvordan ferieukene kan fordeles over året, men sier ikke at ukene skal fordeles slik hvis arbeidstakerne og arbeidsgiverne er enige om noe annet.

Tabell 5. Yrkesaktive personer i ulike yrker, etter muligheter for å innarbeide fridager. 1978. Prosent

	I alt	Muligheter for å innarbeide fridager					Tallet på personer som svarte	
		Etter eget ønske	På bestemte dager	Har ikke slike muligheter	Ikke aktuelt, er selvstendig næringsdrivende	Andre svar		Vet ikke
Alle personer	100	24	11	54	2	1	8	1 373
Selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske	100	11	-	32	3	-	55	66
Andre selvstendige	100	31	4	26	1	-	39	104
Ansatte i industri, bygg-, anlegg og gruvedrift	100	23	18	56	2	2	0	311
Andre ansatte	100	25	10	58	3	1	4	890

Hensynet til produksjonen

Mange yrkesaktive har av produksjonstekniske grunner klare begrensninger for når de kan ta sine ferier. Dette gjelder bedrifter som må ta fellesferie fordi det er vanskelig eller teknisk umulig å produsere uten at de fleste eller alle sysselsatte er tilstede. Slike felles ferieordninger er imidlertid ikke den vanlige ferieordningen i Norge. 22 prosent eller ca. 380 000 yrkesaktive nordmenn hadde fellesferie i 1978. Det var spesielt ansatte i industri, bygg, anlegg og gruvedrift som direkte var berørt av denne form for fastlegging av ferien. I tillegg kommer at familiene til disse ansatte som oftest også må tilpasse seg til fellesferie. Hele 61 prosent av de ansatte i industri o.l. hadde ferie på felles tid. Bare 12 prosent av de andre ansatte var i samme situasjon. Og bare 10 prosent av de selvstendige næringsdrivende - utenfor primærnæringene - fulgte en fellesferie-ordning.

Om ikke de sysselsatte er bundet helt til å ta ferie samtidig, kan produksjonstekniske forhold gjøre at de må tilpasse ferieperiodene til produksjonen. Rotasjonsordninger eller turnusordninger er like utbredt som fellesferie-ordninger. 22 prosent eller ca. 380 000 yrkesaktive fulgte denne type ordning i 1978. Slike ordninger var imidlertid klart mer vanlige blant ansatte i tjenesteytende næringer enn i industri, bygg og anlegg (28 prosent mot 15 prosent).

Mindre grupper må dessuten tilpasse seg sesongarbeid o.l. og skoleferiene. Det er spesielt selvstendige næringsdrivende, ikke minst i primærnæringene, som må ta hensyn til årsrytmen i produksjonen.

Over en tredjedel av de yrkesaktive (38 prosent eller ca. 650 000 personer) oppgir imidlertid at de kan velge ferietidspunktet fritt. En slik frihet har nesten halvparten av de selvstendige næringsdrivende, men også 42 prosent av de ansatte utenfor industri-, bygge- og anleggsarbeid. Noen av de ansatte i industrien, og bygge- og anleggssektoren kan også velge selv, men de utgjør bare 21 prosent av de ansatte der.

Hensynet til familien

Nå er det klart at det ikke bare er hensynet til produksjonen og arbeidsoppgavene som bestemmer tidspunktet for feriene. De fleste forsøker også å finne et tidspunkt som passer for familien. En stor del av dem som hevder at de kan velge ferietiden fritt, tar da også i realiteten hensyn til ektefellen og andre familiemedlemmer. Av de 37 prosent som sa at de selv valgte ferietidspunkt fritt i 1974, var det 1/3 som samtidig nevnte at de tok slike familiære hensyn.

Kvinner i yrkeslivet tok dobbelt så ofte slike hensyn som menn. Noe av årsaken til dette kan være at menn nesten dobbelt så ofte er bundet av fellesferie som kvinner.

Ferietidspunkt som problem

I hvilken grad manglende frihet til å velge ferietidspunkt er et problem sier ferieundersøkelsene mindre om. Noe stort problem var det trolig ikke i 1978, for nesten 2/3 av de yrkesaktive som ikke kunne velge ferietiden selv, oppga at de ville valgt samme tidspunkt hvis de kunne valgt fritt. Det var imidlertid vanligere blant dem som ikke hadde hatt hovedferien om sommeren å ønske seg et annet ferietidspunkt. Men selv for dem som hadde hovedferien om høsten eller vinteren var det et lite flertall som ønsket å feriere på samme tidspunkt hvis de kunne velge fritt.

Den samme holdningen kom fram også i ferieundersøkelsen i 1974, men den undersøkelsen viste dessuten at de som ferierte forholdsvis tidlig på sommeren (mai/juni) var mest fornøyd, og i minst grad kunne tenke seg å skifte hvis de fikk velge fritt. De som var minst fornøyd, eller som i størst grad kunne tenke seg å bytte tidspunkt for hovedferien, var de som var pålagt å feriere i august. 1/4 av dem ønsket seg ferie i juli, mens de fleste andre foretrakk mai/juni. Bare 2 prosent av de yrkesaktive som ikke kunne velge fritt i 1974 ville foretrekke å bytte til høsten, vinteren eller tidlig på våren. 98 prosent av dem ønsket å feriere om sommeren.

2/3 av de yrkesaktive, som ikke kunne velge ferietid fritt, var med andre ord så fornøyd at de ikke ville bytte tidspunkt for ferien. Av den siste tredjedelen var det klart flest som ønsket en annen tid på sommeren. Meget få ville bytte til den kalde årstiden.

1.4. Fritid for hjemmearbeidende

De hjemmearbeidende husmødre og husfedre har ingen organiserte tiltak fra samfunnets side for at de skal få fritid, i den forstand at de har fri fra det daglige husarbeidet. Eventuelle tiltak med sikte på å gi avlastning fra husarbeidet, er overlatt til de hjemmearbeidende selv og deres familier.

Vansker med å få til en slik ordning er nok en vesentlig forklaring på at de hjemmearbeidende, selv om sommeren, i liten grad har fri fra sine daglige arbeidsoppgaver. Ferieundersøkelsen i 1978 viste at hele 58 prosent av de hjemmearbeidende, stort sett hadde de samme arbeidsoppgavene hele sommeren. Det betyr at av ca. 530 000 hjemmearbeidende kvinner og menn hadde 310 000 stort sett ikke fri fra sine arbeidsoppgaver i hjemmet den sommeren. 22 prosent eller ca. 120 000 personer hadde hatt helt fri fra husarbeid, hvorav vel 2/3 hadde hatt under 14 dager helt fri. Av de ca. 20 prosent eller vel 100 000 husmødre/-fedre som hadde hatt delvis fri fra husarbeid, hadde nesten 2/3 ikke hatt mere enn 14 dager fri.

Det var små forskjeller mellom ulike aldersgrupper av hjemmearbeidende. En kan nok derfor slutte at ferie, i form av fri fra daglige plikter, ikke er så vanlig for norske hjemmearbeidende husmødre og -fedre.

2. FERIETUR-SYSTEMET

Et viktig trekk ved det norske ferie-systemet er at mange reiser bort samtidig på ferietur. Dette får konsekvenser både i de områdene som blir besøkt, mottakerområdene, og i de områdene som blir forlatt, avsenderområdene.

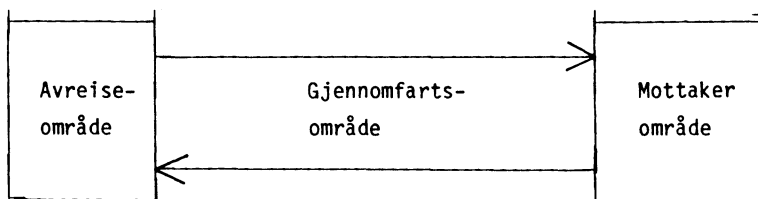
Vi skal ikke her komme inn på hvilke konsekvenser ferietrafikken får, og hvilke reaksjoner den kan utløse i samfunnene som blir forlatt og i samfunnene som mottar de ferierende. Det viktigste her er å understreke at de som reiser bort på ferie, ferietur-deltakerne, er en vesentlig del av et system hvor de ulike delene er gjensidig avhengig av hverandre og sammen utgjør en funksjonell enhet.

Statistisk Sentralbyrås ferieundersøkelse belyser bare en del av dette systemet i og med at de kun kartlegger forbrukernes ferievaner og holdninger. For lettere å se svakhetene ved undersøkelsene kan det være nyttig å se litt prinsipielt på hvordan ferietur-systemet generelt er bygd opp og fungerer.

2.1. Enhetene i ferietursystemet

Dette systemet består i prinsippet av 3 geografiske enheter; det området de ferierende reiser bort fra (avreise- eller bostedsområdet), det eller de områdene som de ferierende reiser til (mottaker- eller ferieområdene) og eventuelle gjennomfarts- eller transittområder som blir passert til og fra ferieområdene. Dette er illustrert i figuren nedenfor: (Figuren er hentet fra Pigram, 1983.)

Figur 1. De geografiske enhetene i ferietursystemet.

I Vest-Europa har en lagt liten vekt på reiseavstand mellom bosteds- og ferieområdene, når en har avgrenset ferieturbegrepet. Hovedkriteriet i disse landene har stort sett vært at en ferietur skal være et mere langvarig skifte av oppholdsmiljø med ferie som formål. For å unngå å blande ferieturene sammen med de kortvarige turene i helgene, er en ferietur i Norge, og de fleste Vest-Europeiske land derfor definert som minst 4 netters fravær fra hjemmet med ferie som formål (dvs. minst 5 dagers varighet). I Nord-Amerika derimot har en ikke vært så opptatt av å skille mellom kortvarige og mere langvarige fritidsreiser, men lagt mer vekt på om reisene har vært til nære eller fjerne rekreasjonsområder. Hovedbegrepet der er derfor vacation trip, og hovedkriteriet at avstanden fra bostedsområdet til rekreasjonsområdet er minst 100 miles (160 km).

I tillegg til de 3 geografiske enhetene nevnt foran, består ferietursystemet av 4 hovedgrupper av mennesker:

- de som reiser på ferietur (forbrukerne)
- de som tjener til livets opphold ved å produsere varer og tjenester som de ferierende etterspør (produsentene) eller (reiselivsnæringen)
- de som ferieturene får konsekvenser for; dvs. innbyggerne i ferieområdene og innbyggerne som blir igjen i bostedsområdene

Faktorer som påvirker forbrukerne

Det grunnleggende i dette systemet er at det finnes mennesker som ønsker å reise bort fra hjemstedet for å feriere et annet sted. Dette ønsket kan ha sammenheng både med at det er noe som tiltrekker i et annet område (pull-faktorer), og at det er forhold på bostedet som en ønsker å komme bort fra (push-faktorer).

Et ønske om å dra på ferie er imidlertid ikke nok til å få en ferietur i gang. Ønsket ligger der imidlertid i form av en latent etterspørsel som kan bli realisert hvis mulighetene for å reise er tilstede.

En hovedtype av hindringer er de forpliktelser forbrukerne har på bostedet, enten det er overfor en arbeidsgiver, egne kunder, familiemedlemmer som trenger pleie eller tilsyn, eller husdyr eller hage som trengs å ses etter. Fri fra slike forpliktelser er en nødvendig forutsetning for å kunne reise på ferietur.

En annen hovedtype av hindringer er knyttet til at ferieturer vanligvis medfører økonomisk belastning, enten direkte ved kjøp av varer og tjenester eller indirekte i form av eventuelt innteksttap ved å ta seg fri fra arbeidet uten lønn.

Manglende økonomiske ressurser kan ha to virkninger. For det første kan det føre til at et ønske om å dra på ferietur ikke blir realisert, dvs. at en velger å bli hjemme. For det andre kan økonomien føre til at forbrukeren velger å feriere på en annen og rimeligere måte enn det som ellers ville blitt valgt. I slike tilfeller er etterspørselen ledet vekk fra den ferieformen som var mest ønsket. Etterspørselen mot ulike typer av ferietilbud kan derfor endre seg raskt hvis en hindring (som begrensede økonomiske muligheter) blir redusert.

I tillegg til økonomiske hindringer er det en rekke helsemessige, sosiale og psykologiske barrierer knyttet til det å dra på ferietur. Mange ferieformer krever fysiske og psykiske ressurser, noen å dra sammen med, ulike former for ferdigheter (språk, svømmedyktighet osv.) og også selvtillit og sosiale evner. Det er altså ikke bare økonomiske forhold som kan føre til at latente ønsker om å dra på ferietur ikke slår ut i effektiv etterspørsel, eller blir realisert som etterspørsel etter andre varer og tjenester.

Det hjelper imidlertid ikke om alle forutsetningene om fritid, økonomi, helse osv. er oppfylt, hvis forbrukeren ikke er interessert i å reise på ferietur. Noen trives så godt der de bor at de foretrekker å være hjemme også i ferien. Det viktigste grunnen til at folk velger å reise bort i ferien er derfor at de finner det ønskelig eller attraktivt. Og vanligvis er det attraktive knyttet til det ferieområdet som blir besøkt. En viktig forutsetning for at et geografisk område skal kunne bli et populært ferieområde, er derfor at det har attraksjoner. Vanligvis er disse attraksjonene av en annen art eller av bedre kvalitet enn det de ferierende kan oppleve på hjemstedet sitt.

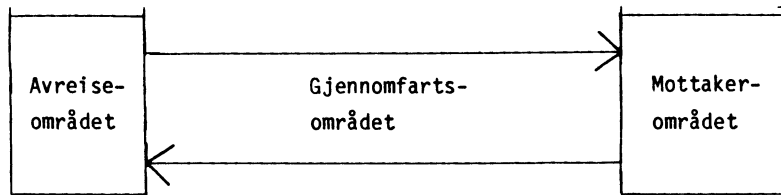
I prinsippet kan disse attraksjonene være utformet fra naturens side, eller skapt av mennesker - spesielt for turister eller for andre formål. I praksis viser det seg at de viktigste naturattraksjonene er knyttet til klimatiske fordeler som ferieområdene har i forhold til bostedsområdet, til dramatiske eller vakre landskap og til muligheter for ulike typer av aktiviteter i naturen. For nordmenn er det som vi seinere skal se, særlig mulighetene for sol og varme og ulike former for friluftsliv som er de store naturattraksjonene.

Den viktigste attraksjonen i ferieområdet som er menneskeskapt, er de sosiale miljøene som finnes der. Samvær med slekt og venner er derfor den viktigste "ferieaktiviteten" både i Norge og i mange andre land. I tillegg til det sosiale miljø kommer kulturelle miljø, hvor både mennesker og samlinger fra tidligere tiders kultur (museum, historiske monumenter og bygningsverk), men også dagens kulturelle ytringer er viktige "trekkplastre". Blant dagens kulturelle ytringer som er viktige ferieattraksjoner kan nevnes underholdning (musikk, dans, idrett osv.), levesett (storbymiljø og bygdemiljø) og næringsformer som Lofotfiske og seterdrift for bare å nevne noe.

Å ha attraksjoner er imidlertid heller ikke nok for at et område skal utvikle seg til å bli ett ferieområde. Et område som skal motta ferierende, må i tillegg være tilgjengelig (ha veg, båt-, tog- eller flyforbindelse eller være tilgjengelig til fots, med taubane osv.). Det må vanligvis også tilby ulike former for tjenester (overnatting, bespisning, informasjon m.m.) og være kjent blant aktuelle brukere.

Sett fra forbrukernes øyne har ferietursystemet derfor følgende elementer:

Figur 2. Faktorer som påvirker ferietursystemet.

Innbyggerne har:

- ønske om å reise bort
- informasjon om reisemuligheter
- fri fra arbeid og sosiale forpliktelser
- økonomiske evne til å reise
- fysiske og psykiske ressurser

Området har:

- tjenestetilbud

Området har:

- attraksjoner
- er tilgjengelig
- har tjenestetilbud
- er kjent

Produsentene

I prinsippet kan forbrukerne ofte velge mellom å ordne nødvendige tjenester selv eller å kjøpe f.eks. overnatting, bespisning eller informasjon av noen som produserer slike tjenester. De fleste nordmenn, viser det seg, foretrekker å ordne det meste selv. De bor på egen hytte, i campingvogn, telt eller hos slekt og venner i feriene.

En del kjøper enten alt eller noen av tjenestene fra produsenter av tjenester som de ferierende er interessert i. Noen av disse produsentene har det som sin hovednæring å tilby slike tjenester. Andre har det som binæring i form av tilleggsinntekter til annen virksomhet. De produsentene som har sin hovedinntekt fra tjenester produsert for reisende generelt tilhører reiselivsnæringen, hvorav de som først og fremst tilbyr tjenester til ferierende turister, tilhører turistnæringen. Enkelte foretrekker å si at produsenter som har hovedinntekten fra reisende generelt tilhører kjernen av reiselivsnæringen (Reiselivsnæringens hvitbok, 1981).

I denne analysen hvor perspektivet stort sett er feriesystemet sett med forbrukernes øyne, er det ikke mulig å skille mellom disse hovedformene for tilbydere eller produsenter.

Det viktige i feriesystemet er i denne sammenheng at produsentene er en hovedtype av aktører som forsøker å påvirke forbrukernes adferd; både ved informasjon om feriemuligheter (markedsføring), ved prisfastsetting, ved utvikling av tjenester (f.eks. overnattingstilbud) og ved å utvikle eller bevare attraksjoner og tilrettelegge adkomstmulighetene. For å forstå utviklingen i nordmenns ferieadferd i 1970-årene burde en derfor også ha innsikt i tilbydernes adferd i den samme perioden.

Mottaker- og avreisesamfunnene

Forbrukerne og ferietilbudsprodusentene er de to viktigste aktørene i feriesystemet. Men også innbyggerne i mottakersamfunnene og i avreisesamfunnene vil i større eller mindre grad forsøke å påvirke både de som ferierer og de som produserer tjenester til de reisende. De mest omtalte reaksjonene har til nå kommet i mottakersamfunnene som har reagert med tiltak for å begrense tilstrømming av ferierende der konsekvensene har vært uønskede (f.eks. ved konkurranse om tomter og boliger mellom lokale innbyggere og tilreisende, støy, forurensning eller konflikter mellom måter å oppføre seg på). Andre lokalsamfunn har av hensyn til arbeidsplasser og inntekter stimulert til en økning av feriestrømmen (f.eks. ved å tilrettelegge forholdene for turistnæringens virksomhet).

Det er heller ikke vanskelig å gi eksempler på at avreisesamfunnet har forsøkt å begrense strømmen av egne innbyggere som drar ut for å feriere, eller bevisst har tilrettelagt mulighetene for å

feriere ute. Det første gjelder særlig på nasjonalt nivå, hvor flere nasjoner har opplevd feriestrømmen ut av landet som et nasjonaløkonomisk problem, som de dels har forsøkt å løse ved å redusere innbyggernes økonomiske evne til å reise ut (valutabegrensninger o.l.) eller ved bedre å tilrettelegge mulighetene for å feriere hjemme. Sveriges turistpolitikk i 1970-årene er et konkret eksempel på at et land aktivt har forsøkt å begrense egne innbyggers reiser ut av landet ved å gjøre det mer attraktivt og lettere å feriere hjemme. Slike reaksjoner fra et avreisesamfunn som også er ferieområde, må tas i betraktning når en skal forstå vesentlige endringer i nordmenns ferievaner i 1970-årene (hvor veksten i nordmenns feriereiser utenlands, ikke minst til Sverige, har vært betydelig).

Eksempler på at et avreisesamfunn har tilrettelagt mulighetene for egne innbyggere som vil reise bort på ferie er det vel ikke så mange av. Slike tilfeller har det felles at avreisesamfunnene mangler vesentlige goder som en ønsker at innbyggerne skal få tilgang til andre steder. Til en viss grad kan en se på Norges vedtak om å ikke innkreve "ferieskatt" på ferieturer til Syden fra innbyggerne i Nord-Norge, som et eksempel på en slik tilretteleggings-tankegang.

Endringer i ferietursystemet

Det viktigste her er imidlertid ikke å gi eksempler, men å påpeke at i dette feriesystemet er det 4 hovedtyper av aktører; forbrukerne, produsentene, mottaker- og avreise-samfunnene som aktivt påvirker utviklingen i systemet. Systemet endrer seg derfor og utvikler seg over tid i en prosess formet av disse aktørene, men også av mer generelle krefter i de samfunn som er involvert.

Noen av disse generelle kreftene er knyttet til den samfunnsøkonomiske utvikling i avreise- og mottakersamfunnene, hvor f.eks. generelle inntektsøkninger i avreisesamfunnet øker forbrukernes muligheter til å reise bort på ferie, mens svingninger i økonomien (konjunktorene) trolig både påvirker mulighetene og ønskene. Endringer i den samfunnsøkonomiske situasjonen landene i mellom kan komme til uttrykk gjennom valutakurs-endringer som gjør det rimeligere eller dyrere å reise på ferie landene i mellom. Slike generelle økonomiske endringer har skjedd i 1970-årene, og må også være med som forklaring av endel endringer i nordmenns ferievaner i dette tidsrommet.

Blant andre viktige faktorer er generelle sosiale endringer i befolkningens adferd og struktur. Blant de viktigste i Norge i 1970-årene med betydning for feriemønsteret, er sannsynligvis den økende andelen av kvinner som har gått ut i betalte yrker, den økende andelen av familier som er oppdelt ved skilsmisse og et lavere barnetall pr. familie. Virkningene av disse sosiale endringene for feriemønsteret er flere: Oppdelingen av familier har trolig medvirket til en deling også av sommerferiene der barna gjerne er sammen med foreldrene på ulike tidspunkt. Og den økende andelen av kvinner i yrkeslivet har trolig ført til en konsentrasjon av ferieperiodene om sommeren siden flere kvinner har måttet tilpasse seg yrkeslivets tidsrammer i tillegg til skolens ferier.

I tillegg kommer virkningen som utdanningssystemet i Norge har gitt. En rekke ferieformer krever ferdigheter som dagens ungdom systematisk får lære i skolen; ferdigheter som de eldre generasjonene ikke har fått tilgang til i samme grad. Manglende språkferdigheter har i stor grad forsvunnet som en hindring for å reise utenlands, både på grunn av at minst 1/2 million flere nordmenn har lært engelsk eller andre verdensspråk siden 1950-årene. Men også på grunn av at stadig flere utlendinger har lært verdensspråk som f.eks. engelsk, og derfor lettere kan motta nordmenn på feriebesøk i sine hjemland. I tillegg kommer det rikholdige tilbudet av gruppereiser til utlandet, hvor lederne eller andre deltakere kan hjelpe til med å løse eventuelle språkproblemer.

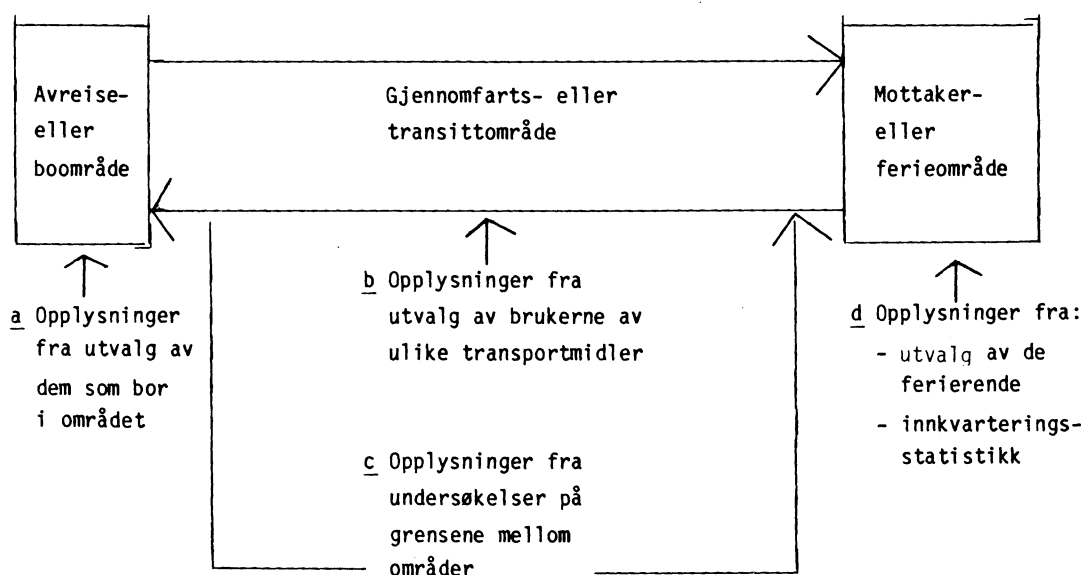
Manglende ferdigheter i sentrale ferieaktiviteter både om sommeren og vinteren, som å svømme og stå på ski, er også i ferd med å forsvinne. Disse barrierene blir for en stor del borte etter hvert som de eldre generasjonene blir erstattet med nye generasjoner som har fått mer systematisk opplæring. Av den grunn er det nå over 1/2 million flere nordmenn som kan svømme enn for 20 år siden, og også en vesentlig økning i antall nordmenn som har andre ferdigheter av betydning for ferieutfoldelsen.

Slike prosesser er med på å endre feriemønsteret, men det er ikke alltid like enkelt å dokumentere hvilke forhold som er viktigst i endringsprosessen. Det er imidlertid kan dokumentere er hvilke faktiske endringer som har foregått i nordmenns ferievaner fra 1970 og fram til 1982, og antyde noen av de viktigste årsakene til endringene som har skjedd. Det er dette en i stor grad har måttet begrense seg til i denne analysen. En grundigere forståelse av endringene i ferievanene vil eventuelt kreve at en ser nærmere på hvordan feriesystemet generelt fungerer. Og det kan ferieundersøkelsene bare delvis belyse.

2.2. Metoder for å måle ferieturer

I prinsippet kan en kartlegge folks ferievaner ved undersøkelser i hver av de 3 hovedtypene av geografiske områder som inngår i ferietursystemet; dvs. i avreiseområdene, transittområdene eller mottakerområdene, eller ved grensene mellom de ulike typene av områder.

Figur 3. Ferieundersøkelser, ulike prinsipper for måling

De ferieundersøkelser som foretas i ferieområdene baserer seg enten på opplysninger fra et utvalg av ferierende som er i området på et bestemt tidspunkt, eller på opplysninger fra overnattingssteder i området. En svakhet ved begge disse metodene er at det er vanskelig å få oversikt over alle som er på ferie i et område, noe som er nødvendig for å kunne trekke et tilfeldig undersøkelsesutvalg. Det er også vanskelig å få opplysninger fra alle de stedene som tar imot ferierende for overnatting. Det vanligste er derfor å begrense innsamlingen av opplysningene til de overnattingsstedene som er åpne for alle, dvs. de kommersielle overnattingsstedene. Denne form for "innkvarteringsstatistikk" skiller heller ikke alltid mellom om folk overnatter i ferie- eller annen sammenheng. I ferieområder hvor det også er mye yrkestrafikk, kurs- og konferansegjester eller mange ferierende som bor i egen hytte, hos slekt og venner, i telt eller campingvogn, vil slike metoder kunne gi et feilaktig bilde av ferietrafikken.

Undersøkelser av feriemønsteret foretatt i transitt-områdene har også sine svakheter. Slike opplysninger blir innsamlet ved å ta kontakt med brukerne av ulike transportmidler. I områder hvor det er mange ferdselsårer og former for transportmidler, er det vanskelig å foreta systematisk datainnsamling. Spesielt gjelder dette dem som bruker privat transport, dvs. personbil. Tilsvarende problemer har en ved undersøkelser basert på passering av grensene mellom områdene i feriesystemet. I praksis foretas da også "grensekontroll"-undersøkelsene stort sett bare ved grensene mellom land som har pass- eller visumkontroll.

Undersøkelser som blir foretatt i bostedsområder har også noen svakheter, men den store fordel er at det der er enklere å skaffe opplysninger fra tilfeldige utvalg av befolkningen. Hovedsvakheten er at det er kostbart å hente inn opplysninger fra et tilstrekkelig stort utvalg til å kunne gi så sikre tall for mindre geografiske områder som mange brukere ønsker seg. Likevel gir denne type undersøkelser et godt overblikk over helheten og - ved gjentatte undersøkelser - et brukbart bilde av de endringer som finner sted.

I denne oversikten over nordmenns ferievaner skal vi nytte opplysninger fra de landsomfattende ferieundersøkelsene som er foretatt blant nordmenn på deres hjemsteder. Hvert fjerde år fra og med 1970 har Statistisk Sentralbyrå foretatt intervju om ferievaner med representative utvalg fra den voksne norske befolkning.

For å gi mer detaljerte opplysninger har Statistisk Sentralbyrå på oppdrag av Reiselivsdirektoratet, satt i gang kvartalsvise undersøkelser av nordmenns ferievaner. I tillegg gir undersøkelsene opplysninger om ferieplaner. Resultater fra disse nye ferieundersøkelsene er ikke tatt med her. Først og fremst fordi opplysningene i de sistnevnte undersøkelsene bygger på selvutfylling av skjemaer sendt i posten, mens de 4-årige undersøkelsene er basert på personlige intervju. Forskjellen i metode kan medføre problemer ved sammenligninger, og før dette er nærmere studert, er det riktigst å vente med å trekke konklusjoner om utviklingen etter 1982.

2.3. Feilkilder

I de ferieundersøkelsene som er foretatt med 4 års mellomrom fra 1970 til 1982 har utvalget bestått av ca. 3 000 personer i alderen 15-74 år. Personer på sykehus, institusjoner, i militærtjeneste, til sjøs eller i andre former for felleshusholdning, er ikke tatt med.

Kontroller som er foretatt viser at de personer som er blitt intervjuet, i det alt vesentligste utgjør representative utvalg av den voksne norske befolkning. Men siden det bare er et begrenset antall personer som er intervjuet, vil resultatene - som i alle utvalgsundersøkelser - innebære en viss usikkerhet når en overfører resultatene til å gjelde hele den voksne befolkningen. Denne usikkerheten vil imidlertid falle innenfor visse feilgrenser som kan beregnes på forhånd.

Når en sammenligner resultatene fra 2 undersøkelser som begge har visse feilmarginer på grunn av utvalgsmetoden, vil usikkerheten øke.

I tabellpublikasjonene fra ferieundersøkelsene er det gitt en nærmere oversikt over feilkilder (se NOS 1971, 1975, 1979 og 1983).

3. FERIETURENES OMFANG OG STRUKTUR 1970 - 1982

3.1. Omfanget av ferieturer

En ferietur er definert som en midlertidig reise borte fra hjemmet av minst 4 netters varighet og med ferie som formål.

De viktigste måleenhetene.

I prinsippet kan en ha mange mål for volumet eller omfanget av turer. De mest brukte måleenhetene er:

- a) Antall personer på ferietur eller andel av befolkningen som reiste på ferie i en bestemt tidsperiode, vanligvis ett år.
- b) Antall ferieturer i alt som befolkningen tar, eller antall ferieturer pr. innbygger i løpet av en tidsperiode.

Det er blitt vanlig å bruke spesielle betegnelser eller fagtermer på noen av disse måleenhetene. Andelen av befolkningen i et land eller i en befolkningsgruppe som har reist på ferietur et år, blir f.eks. ofte omtalt som netto-reiseintensiteten. (Fornorsking av Schmidhauser, 1975.)

I Norge var netto-reiseintensiteten i 1982, på hele 74. Det betyr at 74 prosent av den voksne norske befolkning var på ferietur det året. Og siden befolkningsstatistikken viser at det var ca. 3,0 millioner nordmenn mellom 15 og 74 år i 1982, så vet vi samtidig at disse 74 prosentene representerer om lag 2,2 millioner nordmenn på ferietur dette bestemte året.

Antallet som reiser på ferietur pr. år forteller imidlertid bare en del om volumet av ferietrafikken. Volumet avhenger ikke bare av hvor mange som reiser, men også av hvor mange turer hver enkelt tar.

Antall turer i året pr. innbygger blir ofte kalt for brutto-reiseintensiteten. Brutto-reiseintensiteten i Norge var i 1982 1,47. Det betyr at gjennomsnittlig sett hadde hver voksen nordmann nesten 1½ ferietur, dvs. at det er vanlig i Norge å reise på mer enn en ferietur i året.

En høy brutto-reiseintensitet kan imidlertid ha flere årsaker. Den kan ha høy verdi fordi mange reiser på ferietur et lite antall ganger, eller fordi relativt få reiser, men de som gjør det reiser svært mange ganger. Et mål som brutto-reiseintensiteten kan altså tolkes på ulike måter. Andre opplysninger er nødvendige hvis en vil vite mer om fordelingen av ferieturene.

Ferietur-frekvensen forteller hvor mange ferieturer de som har reist på ferietur et år, har hatt i gjennomsnitt. Ferietur-frekvensen kan imidlertid endre seg uten at det representerer noen egentlig endring i ferievolumet. Hvis en familie reiste på hytta 14 dager et år, og 2 ganger à 7 dager året etter, ville ferietur-frekvensen for denne familien ha økt til det dobbelte, mens antall dager på ferietur til samme sted var akkurat det samme som før.

De norske ferie-undersøkelsene har også kartlagt antall ferieturdager, som gir oss en mulighet til mere entydig å fastsette ferietur-volumet.

Det kan være grunn til å understreke at antall ferieturdager er forskjellig fra antall overnattingsdøgn. En kort ferietur på 4 overnattingsdøgn representerer 5 dager på ferietur. Og feriedagene behøver ikke nødvendigvis å være reisedager, dvs. dager hvor en forflytter seg. Ferieturdagene omfatter også dager borte fra hjemmet hvor en ferierer i ro på samme stedet.

Utviklingen 1970 - 1982

Ved hjelp av disse måle-begrepene og ferieundersøkelsene er det mulig å gi et ganske presist bilde av nordmenns ferieturer og hvordan disse turene har utviklet seg i fra 1970 - 1982, i første omgang i volummessig forstand.

Det viser seg for det første at netto-reiseintensiteten i Norge økte sterkt på begynnelsen av 1970-tallet, fra en andel av befolkningen som reiste på ferietur i 1970 på 61 prosent til hele 74 prosent 4 år senere. Fra 1974 til 1982 har andelen vært nærmest konstant, med en ubetydelig nedgang fra 1978 til 1982 (tabell 6).

Tabell 6. Omfanget av ferieturer i løpet av ferieåret. 1969/70 - 1981/82

	Antall innbyggere (15-74 år)	Andel på ferietur, dvs. netto-reiseintensiteten	Antall nordmenn på ferietur	Antall ferieturer pr. innbygger, dvs. bruttoreiseintensiteten	Antall ferieturer pr. reisende, dvs. ferieturfrekvensen	Antall ferieturer i alt
		Pst.				
1969/70	2 738 000	61	1 670 000	1,10	1,7	2 800 000
1973/74	2 815 000	74	2 100 000	1,54	2,0	4 200 000
1977/78	2 909 000	77	2 270 000	1,67	2,2	4 850 000
1981/82	2 997 000	74	2 210 000	1,47	2,0	4 400 000

I perioden 1970 - 1982 økte den voksne norske befolkning med ca. 20-25 000 innbyggere i året, slik at antall personer som reiste på ferietur økte noe mer enn prosent-andelene skulle tilsi. Antall personer som reiste på ferietur økte derfor med noe over 1/2 million eller 32 prosent i løpet av årene 1970 til 1982. 80 prosent av økningen skjedde imidlertid fra 1970 til 1974.

Samtidig har det vært en klar tendens til flere ferieturer pr. år. Mens antall turer pr. innbygger, eller brutto-reiseintensiteten var 1,10 turer i 1970, hadde den økt til 1,47 turer i 1982. Resultatet av at det både ble 1/2 million flere personer som dro på ferietur i løpet av disse 12 årene og at det ble vanligere med flere turer pr. år, var en økning på nesten 1,6 millioner ferieturer, en økning på 57 prosent.

Antall ferieturer pr. person som reiste på ferietur, dvs. ferieturfrekvensen, økte med 30 prosent hvorav 3/5 av veksten skjedde fra 1970 til 1974.

Denne veksten i antall personer som reiste på ferietur og i antall turer pr. innbygger og pr. reisende, skjedde samtidig med at nordmenn også tok ut flere ferieturdager (tabell 7). Veksten i antall ferieturdager pr. innbygger var på ca. 30 prosent fra 1970 til 1978, mens det var nedgang fram til 1982. Strengt tatt er nedgangen i ferieturdager fra 18 i 1978 til 16 i 1982 ikke statistisk utsagnskraftig. Omfanget av nordmenns ferieturer samlet målt i antall dager på ferietur, økte derfor med ca. 10 millioner eller 25 prosent til 1982, til tross for en registrert nedgang på ca. 4 millioner ferieturdager fra 1978 til 1982.

Måler en veksten i ferieturvolumet i antall ferieturer viser ferieundersøkelsene m.a.o. en gjennomsnittlig vekst på nesten 5 prosent pr. år fra 1970 til 1982. Om lag 1/3 av denne tilveksten henger sammen med at flere nordmenn reiste på ferietur enn tidligere, og 2/3 av de som reiste, reiste flere ganger i året.

Måler en tilveksten i ferieturdager blir den gjennomsnittlige veksten på bare 2 prosent pr. år fra 1970 til 1982. Og tilveksten blir enda mindre hvis en bare ser på den andelen av ferieturene som er rettet mot norske feriemål. For en betydelig del av veksten i ferievolumet har vært rettet mot utlandet.

Mens bare 15 prosent av ferieturene gikk utenfor Norges grenser i 1970, var hele 36 prosent til utlandet i 1982. Noe over halvparten av veksten i utenlandsandelen kom mellom 1970 og 1974, og det var en økning i andelen av ferierende til utlandet også fram til 1978 og 1982.

Målt i antall ferieturer økte strømmen av utenlandsferierende til det tredobbelte i løpet av disse 12 årene, fra noe under 1/2 million turer i 1970 til noe over 1 1/2 million i 1982. Den ene halvparten av tilveksten kom fra 1970 til 1974. Den andre halvparten fra 1974 til 1978. Antall ferieturer ser ut til å ha stagnert fra 1978 til 1982. Andelen som reiste til utlandet har riktignok økt noe, men antall ferieturer generelt gikk noe ned med det resultat at strømmen ut av Norge var på omtrent samme nivå i 1982 som i 1978.

Ferieundersøkelsene antyder at det er de noe kortvarigere ferieturene til utlandet som har økt i omfang. Selv om det har blitt flere turer til utlandet er det derfor ikke blitt slik at nordmenn oppholder seg i lengre tid i utlandet i feriene. I hvertfall gjelder dette i fra 1974 til 1982 som er den perioden vi har opplysninger om dette. Målt i antall ferieturdager har det derfor ikke vært noen nevneverdig vekst i utenlandsstrømmen fra Norge fra midten av 70-årene og fram til 1982. Antall feriedager utenlands økte ikke med mere enn 1/2 million dager eller 5 prosent på 8 år, mens nordmenns ferieopphold i Norge målt i dager ble redusert med omtrent 1 prosent fra 1974 til 1982 (tabell 7). Med den statistiske usikkerheten som er i materialet betyr dette at både ferietrafikken til utlandet og i Norge ikke har endret seg nevneverdig fra midten av 1970-tallet og fram til 1982 målt i feriedager.

Tabell 7. Antall ferieturdager i løpet av året. 1969/70 - 1981/82

	Antall ferieturdager pr. år pr. innbygger	Antall ferieturdager i alt	Antall ferieturdager i Norge	Antall ferieturdager i utlandet ¹	Antall feriedager i utlandet pr. innbygger ¹	Antall dager i utlandet pr. utenlandsferietur ¹	Andel av ferieturene som går til utlandet
							Pst.
1969/70	14	38 300 000	:	:	:	:	15
1973/74	17	47 900 000	39 500 000	8 400 000	4	8	25
1977/78	18	52 400 000	41 200 000	11 200 000	5	7	33
1981/82	16	48 000 000	39 100 000	8 900 000	4	6	36

¹ Ble ikke kartlagt i 1970.

Konklusjonen om at det ikke har skjedd vesentlige endringer bygger imidlertid på målinger på bare to tidspunkt etter 1974. Fra 1974 til 1978 var det en vekst i ferievolumet målt i dager både for ferieopphold i Norge, og spesielt for nordmenns turer til utlandet. Fra 1978 til 1982 sank ferievolumet tilbake til 1974-nivå for både norske og utenlandske feriemål generelt.

Hvis nedgangen fra 1978 til 1982 skyldes spesielle forhold i 1982, f.eks. privat-økonomisk stagnasjon det året, kan en eventuell langsiktig vekst ha blitt skjult av en midlertidig nedgang.

Når ferieturvolumet økte med 10 millioner dager i Norge fra 1970 til 1982, kommer det nok først og fremst av at 1/2 million flere drog på ferietur i 1982 enn i 1970. Det hadde mindre sammenheng med at turene samlet sett ble lengre i varighet, dvs. at folk i mindre grad tilbrakte ferien hjemme eller fikk flere feriedager. (Samlet varighet av turene økte bare fra 14 til 16 dager.) Også i årene framover kan derfor det viktigste være i hvilken grad flere nordmenn kommer til å reise på ferietur. Et interessant spørsmål er da om hva det er som hindrer endel i å reise. Og om disse hindringene er varige eller mere midlertidige. Kjenner en svaret på det spørsmålet er det lettere å vurdere om veksten i ferieturuttaket har kommet opp mot en eventuell grense. Dette er nærmere vurdert i kapittel 6.

3.2. Sesongmønstret og endringene i det

Endringene i hovedtrekkene i ferieturmønstret er et resultat av mange forskjellige endringsprosesser som dels forsterker og dels motvirker hverandre. Skal en bedre forstå hvorfor totaltallene utvikler seg som de gjør, kan ett hjelpemiddel være å splitte feriemønstret opp i ulike hovedformer for ferier. Ett viktig skille er da når på året ferieturene foregår, fordi opplevelsesmulighetene er avhengige av om ferien er lagt til sommerens varmeste måneder eller til den kjøligere og mørkere årstiden.

Fordelingen av ferieturer på sommer og vinter

Hadde nordmenns ferieturer vært jevnt fordelt over årets dager ville bare en liten del - 4 prosent - av den voksne befolkningen vært på ferie den enkelte dag. De aller fleste nordmenn (96 prosent) ville ikke vært på ferietur på en slik gjennomsnittsdag.

Nå er ikke nordmenns ferieturer jevnt fordelt over året. Ferieturene er konsentrert til bestemte perioder. Hvis en deler året i to hoveddeler, sommer- og vinterhalvåret, viser ferieundersøkelsen 1982 at vel 2/3 av nordmenns ferieturdager er lagt til den varmere del av året og snaut 1/3 til vinterhalvåret. Da er sommeren avgrenset til tidsrommet mellom 1. mai og 31. august. Vinterhalvåret er resten av året og omfatter mer enn et halvt år, i alt 242 dager, mens sommerhalvåret omfatter 123 av årets 365 dager. Sett i forhold til hvor mange dager det er i de to periodene, er det nesten 5 ganger så mange ferierende pr. dag om sommeren som i resten av året (tabell 8).

Tabell 8. Andel på ferietur 1981/82, totalt antall personer og dager på ferie, om sommeren og resten av året

	Andel av befolkningen på ferietur	Antall personer dette tilsvarer	Antall dager på ferietur pr. reisende	Samlet antall ferieturdager i året	Antall dager i hver sesong	Antall personer på reise pr. dag
	Prosent					
I alt 1981/82	74	2 220 000	22	48 000 000	365	130 000
Sommeren 1982	68	2 040 000	14	33 200 000	123	270 000
Resten av året 1981/82	41	1 230 000	12	14 800 000	242	60 000

Sesongmønsteret går i det alt vesentlige igjen fra år til år. Stabiliteten i sesongmønsteret gjør at det trolig er de samme forholdene som bestemmer når nordmenn tar seg ferie hvert år. Og tidspunktene er sannsynligvis valgt på grunn av at de både er fordelaktige rent opplevelsesmessig, og nødvendig ut fra hensynet til arbeids- og familielivet.

Faktorer som påvirker sesongfordelingen

En faktor som setter rammer for fordelingen av ferieturene er hvilke tidsrom som er mulige i arbeidslivet. Ferieloven fastslår at arbeidstakerne har rett, men ikke plikt til, å ha 3 av 4 lovfastede ferieuken om sommeren. Den øvrige ferien fordeles på resten av året, til dels ut fra praktiske hensyn. Derfor er ofte den siste ferieuken knyttet til høytids- og fridagene i julen og påsken.

En annen viktig ramme rent tidsmessig er samordningen av ferietidspunktet med hva som er mulig og ønskelig for de øvrige familiemedlemmer. Å reise på ferietur er for de fleste som har stiftet familie, en familieaktivitet. De familiene som har barn i skolepliktig alder må vanligvis innrette seg etter de tidsrom elevene har fri fra skolen.

I mange norske familier er begge ektefellene ute i yrkeslivet og dette gjør også at rammene kan bli snevrere hvis ektefellene vil ha ferie sammen. Er en av ektefellene avhengig av å ha ferie på et bestemt tidspunkt, f.eks. i fellesferien, må den andre ektefellen og de øvrige familiemedlemmene tilpasse seg etter det - hvis de ønsker å feriere sammen.

I tillegg til rammene som forholdene i yrkeslivet og hensynet til familieferien eventuelt setter, kommer ønskeligheten av å feriere på tidpunkt hvor forholdene for naturopplevelse og friluftsliv er på det beste. Til en viss grad har denne bindingen til naturgitte forhold blitt mindre sterk de siste årene, da det nå er muligheter for å reise lengre avsted til områder hvor klimaet også om vinteren er som om sommeren her hjemme.

Nærmere om sommersesongmønstrer

Kombinasjonen av fordelaktige naturgitte forhold, og forhold i arbeids- og familieliv gjør at sommeren er den aller viktigste ferieperioden i året.

Sommersesongen stod for 69 prosent av ferieturdagene i 1981/82. Hele 92 prosent av alle som var på ferie det året, dro på sommerferietur. I tillegg er sommeren den årstiden hvor relativt mange tar seg to ferieturer i samme sesong. Sommeren er dessuten den perioden av året hvor ferieturene varer lengst. I 1982 var hovedferieturene sommerstid av 2 ukers varighet, mens turene ellers i året varte vel 1 1/2 uke gjennomsnittlig sett.

Ferieturene om sommeren er imidlertid heller ikke jevnt fordelt over tid. Det vesentligste av ferieturene sommerstid i 1982 foregikk med start i juli måned eller i begynnelsen av august. Over 60 prosent av hovedferieturene sommeren 1982 startet i juli. Det meste (2/3) av hovedferiene i juni og august var lagt med start nær opp til juli, dvs. til de 10 dagene på slutten av juni og begynnelsen av august. 82 prosent av hovedferieturene sommeren 1982 var med andre ord lagt til de 50 sommerdagene rundt midten av juli. Starttiden for de øvrige 18 prosentene var fordelt på de andre 73 dagene i sommerperioden. Hovedferieturen er da definert som den ferieturen om sommeren som varte flest dager for dem som var på mere enn en ferietur om sommeren.

Tilleggsferiene om sommeren, dvs. den andre ferieturen om sommeren for dem som dro på flere ferieturer på den årstiden, var i større grad fordelt over både juli og begynnelsen av august. Tendensen var med andre ord at hovedferien var lagt til juli med en tilleggsferie noe seinere i denne måneden og tildels ut i august.

Dette hovedmønsteret var i stor grad stabilt i 1970-årene, men med en liten økning av ferieturer i mai - hvor 4-7 prosent av sommerferieturene fant sted i 1982. For tilleggsferiene var det imidlertid en redusert andel som var lagt til august i 1982 i forhold til i 1970 (tabell 9).

Tabell 9. Personer på ferietur om sommeren, etter starttid for lengste og nest lengste sommerferietur. 1970 og 1982. Prosent

	I alt	Mai	Juni	Juli	August	Tallet på personer som svarte
Lengste sommerferietur						
1970	100	2	19	63	14	1 470
1982	100	4	20	61	14	1 612
Nest lengste sommerferietur						
1970	100	3	18	44	35	306
1982	100	7	19	48	25	455

Ferieperiodene utenom sommeren

Ferieturene utenom sommeren var heller ikke jevnt fordelt, men i stor grad konsentrert til bestemte deler av året. I de norske ferieundersøkelsene er sesongen utenom sommeren delt opp i 5 ferieperioder eller ferisesonger:

- høsten, som strekker seg fra 1. september til om lag midten av desember
- julen, som strekker seg fra om lag midten av desember til begynnelsen av januar
- vinteren, som omfatter det meste av januar, februar og mars fram til påske
- påskan, som omfatter perioden rett foran og etter påskehøytidsdagene
- våren, som omfatter tiden etter påskan og fram til 1. mai

Avgrensningen av ferieperiodene varierte noe fra ferieundersøkelse til ferieundersøkelse, først og fremst fordi påskan flytter seg tidsmessig fra år til år. I år hvor påskan har kommet tidlig er vinterperioden blitt kortere og vårperioden lengre. De store høytidene i jul og påske har heller ikke vært avgrenset konsekvent på samme måte. For julens vedkommende har det sammenheng med at en har ønsket å avgrense juleferieperioden til begynnelsen av en ny uke. Og siden helgedagene også varierer litt med hensyn til dato fra år til år, har det ført til at starten på juleperioden og avslutningen har variert noe.

Resultatet av at påskehøytiden ikke faller på samme tid hvert år, er at varigheten av vinter- og vårperiodene varierer noe fra ferieundersøkelse til ferieundersøkelse (tabell 10).

Tabell 10. Antall dager i hver ferieperiode 1969/70 - 1981/82

Ferieperiode	1969/70	1973/74	1977/78	1981/82	Prosentandel i 1981/82
I alt	365	365	365	365	100
Høst	104	107	109	106	29
Jul	22	21	17	20	5
Vinter	72	88	69	87	24
Påske	18	11	13	12	3
Vår	26	15	34	17	5
Sommer	123	123	123	123	34

Påskan har imidlertid i hele 1970-årene vært den klart viktigste ferieperioden utenom sommeren, med 14 prosent av årets ferieturdager i 1982. I løpet av de 12 dagene påskeperioden var avgrenset til det året, brukte den voksne norske befolkning like mange dager til å reise bort, som i hele høst- og vinterperioden som tilsammen strakte seg over 193 dager.

Konsentrasjonen av ferieturene til påskan skyldes at vel hver fjerde nordmann dro på påskeferietur mens bare vel hver tiende nordmann tok en ferietur i løpet av vinter- og høstperiodene. Ferieturene om høsten var noe lenger enn om vinteren, og derfor er høstperioden en noe viktigere ferisesong enn vinterperioden. De bakenforliggende forklaringene på hvorfor påskan er så vesentlig mer attraktiv som ferieperiode enn vinter- og høstperiodene, er vel at høytidsdagene i påskan gjør det mer aktuelt å ta seg fri fra arbeidsforpliktelsene, ikke av religiøse grunner, men av praktiske grunner. Videre har det nok betydning at påskan er på en tid av året hvor klima og naturforhold gjør det mer attraktivt å feriere i Norge igjen.

Den sterke konsentrasjonen av ferieturene i påskan merkes ikke bare ved at det er mange som reiser bort, men også at påsketurene er samlet på få dager. Resultatet er derfor at det i påskan pr. dag er 4 ganger så mange nordmenn på ferietur som ellers i året gjennomsnittlig sett, og konsentrasjonen er ca. 20 ganger så stor som i vinter- og høstsesongen pr. dag (tabell 11).

Dette merkes selvsagt i form av en stor etterspørsel etter de fleste former for reiselivstjenester enten det gjelder transport, innkvartering eller formidlingstjenester. Problemet ved en slik konsentrasjon blir selvsagt mangel på kapasitet i en del tilfelle. Konsentrasjonen merkes spesielt godt for reiselivsnæringen i Norge, fordi påskeferieturen i uvanlig stor grad er lagt til norske feriemål. Bare 10 prosent av påskeferieturdagene er lagt utenlands, mens ferieturene om høsten og vinteren i betydelig grad går til utlandet.

Tabell 11. Andel på ferietur 1981/82, totalt antall personer og dager på ferie, på forskjellige tider av året

	Andel av befolkningen på ferietur	Antall personer på ferietur	Antall dager på ferietur pr. reisende	Samlet antall ferieturdager	Antall dager i ferieperioden	Antall ferierende pr. dag i ferieperioden	Antall ferierende i forhold til årsgjennomsnittet ¹	Prosentvis fordeling etter sesong	
								Personer på ferietur	Feriedager
	Prosent							Prosent	
I alt 1981/82	74	2 220 000	22	49 000 000	365	134 000	100	100	100
Sommeren 1982									
Lengste tur	68	2 040 000	14	28 600 000	-	-	-	92	60
Nest lengste tur	19	570 000	8	4 600 000	-	-	-	26	9
I alt	68	2 040 000	12	33 200 000	123	270 000	205	92	69
Våren 1982	3	90 000	9	800 000	17	47 000	36	4	2
Påskan 1982	27	810 000	8	6 500 000	12	542 000	411	36	14
Vinteren 1982	12	360 000	8	2 900 000	87	33 000	25	16	6
Julen 1981	7	210 000	10	2 100 000	20	105 000	80	9	4
Høsten 1981	11	330 000	11	3 600 000	106	34 000	26	15	8

¹ Indeks for å vise antall ferierende pr. dag i ferieperioden i forhold til årsgjennomsnittet som er satt lik 100.

Endringene i sesongmønstret

Hovedtrekkene i dette sesongmønstret har endret seg lite fra 1970 til 1982. Veksten i ferietrafikken var imidlertid ikke fordelt over året helt slik ferieturene var i 1970.

Den klart største veksten i antall nordmenn som dro på ferietur skjedde om sommeren, om høsten og om vinteren med henholdsvis 530 000, 280 000 og 250 000 flere ferierende. Om sommeren var det imidlertid mange nordmenn som ferierte tidligere også, så økningen på vel 1/2 million flere ferierende representerer ikke mer enn en vekst på 35 prosent. Trafikken om høsten og vinteren ble imidlertid økt med over 300 prosent. Få nordmenn tok seg ferie på disse årstidene i 1970.

Prosentvis var det en liten vekst i antall nordmenn som dro på ferietur ellers på året (jul, påske og vår-periodene).

En del av veksten i ferietrafikken ble oppveid av at nordmenn dro på noe mer kortvarige ferieturer i 1982 enn i 1970. Ferieturene om vinteren ble 4 dager kortere i gjennomsnitt. Hovedferieturen om sommeren ble 3 dager kortere. Årsaken til kortere hovedsommerferietur er knyttet til at det er noe færre nordmenn som drar på 3 eller 4 uker lange ferieturer om sommeren.

Selv om det ble flere nordmenn som dro på ferietur økte derfor ikke det samlede antall ferieturdager like mye. Veksten i antall ferieturdager i de tradisjonelle feriesesongene om sommeren, julen og påskan var på 10-14 prosent, dvs. rundt 1 prosent pr. år fra 1970 til 1982. Veksten i sommerferiene skyldtes dels at vel 1/2 million flere nordmenn tok sommerferie, og at det ble en vesentlig vekst (på over 70 prosent) i antall personer som tok minst to ferieturer om sommeren.

Antall ferieturdøgn i vinterperioden økte imidlertid med 190 prosent, og i høstperioden med hele 260 prosent fra 1970 til 1982. Og det er veksten i disse to årstidene som har ført til en klar sesongutjevning (tabell 12).

Tabell 12. Totalt antall personer og dager på ferietur i ulike ferieperioder 1970 og 1982. Endringer fra 1970 til 1982

	Antall personer på tur		Endring fra 1970 til 1982		Gjennomsnittlig antall ferieturdager pr. reisende		Antall ferieturdager		Endring i antall ferieturdager.
	1970	1982	Antall personer	Prosent	1970	1982	1970	1982	
									Prosent
Sommeren									
Lengste tur	1 510 000	2 040 000	530 000	35	17	14	25 700 000	28 600 000	11
Nest lengste ...	330 000	570 000	240 000	72	8	8	2 600 000	4 600 000	77
Våren	80 000	90 000	10 000	13	13	9	1 000 000	800 000	-20
Påskan	630 000	810 000	180 000	29	9	8	5 700 000	6 500 000	14
Vinteren	80 000	360 000	280 000	350	12	8	1 000 000	2 900 000	190
Julen	190 000	210 000	20 000	11	10	10	1 900 000	2 100 000	10
Høsten	80 000	330 000	250 000	313	12	11	1 000 000	3 600 000	260

Ferieturene i vårperioden, dvs. fra påskens slutt til 1. mai, gikk ned målt i antall dager. Denne nedgangen kan imidlertid ha noe sammenheng med at påskan var senere i 1982 enn i 1970, slik at vårferieperioden var bare 17 dager i 1982 mot 26 dager i 1970.

Med unntak av vårferieperioden har imidlertid disse varierende grensene for sesongene neppe hatt betydning for endringene som er registrert i ferieturomfanget fra 1970 til 1982. Sommerferieperioden har vært konstant i alle undersøkelser og høstperioden har variert lite undersøkelser i mellom.

Vinterferieperiodene varierte imidlertid 19 dager i utstrekning eller 26 prosent på grunn av ulike tidspunkt for påskehøytiden, og også varigheten av juleferieperioden har hatt en forskjell på 5 dager eller 29 prosent mellom korteste og lengste periode. Utslagene i ferieturomfanget er imidlertid neppe så stor fordi de fleste av juleferiene og påskeferiene er lagt nærmere midten av jule- og påskehøytidene og ikke i nærheten av de grensene som har endret seg. Det samme gjelder høst- og vinterferiene.

Hvis variasjonene i tidsavgrensningen i ferieperiodene utenom sommeren hadde betydning, skulle det nok først og fremst endret varigheten av ferieturene gjennomsnittlig sett. Men ferieturene har vært ganske stabile i varighet i alle ferieundersøkelser. Hovedferien om sommeren, og ferieturene om våren og i vinterperioden har imidlertid blitt noe kortere fra 1970 til 1982. (Tabell 13).

Tabell 13. Gjennomsnittlig antall ferieturdager for personer på ferietur i forskjellige årstider. 1969/70, 1973/74, 1977/78, 1981/82

	Sommer		Høst	Jul	Vinter	Påske	Vår	I alt pr. innbygger
	Lengste ferietur	Nest lengste ferietur						
1969/70	17	8	12	10	12	9	13	14
1973/74	15	8	10	10	10	8	:	:
1977/78	15	8	8	8	8	8	:	:
1981/82	14	8	11	10	8	8	9	16

En årsak til at ferieturene i endel av ferieperiodene har blitt noe kortere, kan være at større deler av ferieturene nå går til utlandet enn tidligere. Turene til utlandet er dyrere (pr. dag) slik at de ferierende av den grunn må begrense varigheten. I tillegg er en del av ferieturene utenlands organisert av større reiseselskap som tilbyr turer av noe kortere varighet (1 til 2 ukers turer).

En annen forklaring kan være at nordmenn nå i større grad enn tidligere tar flere ferieturer i løpet av året, ikke bare en sommerferietur, men også påske, vinterferie og/eller høstferie. Og siden lengden av den samlede ferietiden ikke har gått opp, har de fleste måttet redusere noe på varigheten av den enkelte ferietur gjennomsnittlig sett.

En tredje forklaring kan være at flere nordmenn enn før er knyttet til bosted og arbeid på en måte som gjør det vanskeligere å reise bort for lengre tid. Flere kvinner har gått ut i yrkeslivet, og kan derfor ikke reise på lengre ferie med barna straks skoleferien starter, noe som forekom til en viss grad tidligere.

3.3. Feriestrømmene og endringer i reisemål

Hva er en feriestrøm?

En feriestrøm er antallet av ferierende som i løpet av et avgrenset tidsrom reiser til samme ferieområde. Vanligvis blir feriestrømmene målt i antall personer eller i antall ferieturdager som de ferierende er i ferieområdet i løpet av et år, en årstid eller en annen begrenset tidsperiode.

De norske ferieundersøkelsene kan nyttes til å beregne både volum og retning på feriestrømmene som nordmenn deltar i. Men siden det er et begrenset antall personer som gir opplysninger i disse undersøkelsene, er det ikke mulig å gi sikre tall for strømmene som går mellom mindre geografiske områder. Av statistiske grunner må en derfor begrense seg til strømmene mellom landsdeler eller hovedtyper av naturområder i Norge, og til viktige ferieland utenfor Norge. Viktige feriestrømmer som landsdelens egne innbyggere foretar innenfor egen landsdel kommer i tillegg.

Den samlede feriestrøm i en landsdel eller et ferieområde består derved av to grupper av ferierende; de som ferierer "hjemme" i egen landsdel, og de som kommer på besøk "utenfra". På en måte kan vi se på de innbyggerne som ferierer i egen landsdel som "egenproduserte" og betegne volumet av dem som en "egenstrøm". Tilsvarende blir de tilreisende "importerte" og volumet eller mengden av slike ferierende kan betegnes som en "import-strøm".

Mengden av egne innbyggere som ferierer i egen landsdel er bestemt av hvor mange innbyggere det er som reiser på ferietur i alt, og hvor stor andel som reiser ut av landsdelen. De som reiser ut av egen landsdel blir "eksportert" og utgjør en "eksportstrøm". De som reiser ut av landet utgjør en "utenlandsstrøm".

Den samlede strømmen av ferierende i en landsdel er derved avhengig av hvor stor egenstrømmen er, og av størrelsen på importstrømmen. Og størrelsen på egenstrømmen er avhengig av hvor vanlig det er å reise på ferietur blant innbyggere i landsdelen og av hvor mange som reiser ut av landsdelen, dvs. av reisefrekvensen og eksportstrømmen.

I en del tilfelle er volumet av reisestrømmen mellom ulike landsdeler omtrent like stor, mens i andre tilfelle har en stor strøm av innbyggere ut av en landsdel, mens det er langt færre som reiser på ferietur inn i landsdelen. Størrelsesforholdet mellom import- og eksportstrømmene vil her betegnes som netto-reisestrømmen mellom to landsdeler. Netto-reisestrømmen sett fra en landsdels synsvinkel kan være både en negativ og positiv størrelse. Netto-reisestrømmen er bl.a. avhengig av hvor attraktive de to landsdelene er i forhold til hverandre som ferieområder, avstandene mellom dem og antall innbyggere som er potensielle feriereisende.

Her skal vi først og fremst se på volumet av reisestrømmene innen Norge, og fra Norge til utlandet. Hadde vi hatt sammenliknbare ferieundersøkelser i andre land, kunne vi redegjort for reisestrømmene mellom disse landene og Norge - og beregnet nettoreisestrømmene internasjonalt. Nå kan vi bare beregne netto-reisestrømmer mellom landsdeler i Norge, og strømmene fra Norge til ulike ferieområder utenlands.

Feriestrømmen til utlandet

Strømmen av nordmenn som reiste på ferie til utlandet var betydelig i 1981/82. Tilsammen tilbragte voksne nordmenn om lag 13 millioner dager på ferietur utenlands det året. Det tilsvarer ca. 25 prosent av alle feriedager.

Det var de som tok hovedferien om sommeren i utlandet som dominerte feriestrømmen ut av landet. Men det var også en del som tok tilleggsferien utenlands. Disse tilleggsferiene i utlandet om sommeren var imidlertid noe kortvarigere (snaut 1 uke), mens utenlandsferiene ellers varte rundt 1½ uke i gjennomsnitt uavhengig av tid på året.

Høsten var for øvrig den nest viktigste sesongen for utenlandsferie, med om lag like mange norske feriedager i utlandet som julen, påsken og vinter-perioden til sammen. Turene til utlandet om sommeren utgjorde imidlertid ca. 70 prosent av alle utenlandsturene målt i ferieturdager (tabell 16).

Tabell 16. Andel på ferietur til utlandet 1981/82, totalt antall personer og dager på tur utenlands, i ulike ferieperioder

Ferieperiode	Antall personer på ferietur	Andel av personene på tur til utlandet		Gjennomsnittlig antall dager pr. reisende	Antall dager på tur til utlandet ¹	Andel av utenlandsdagene på de ulike periodene
		Prosent				
I alt 1981/82	2 220 000	:	:	:	13 000 000	100
Sommeren 1982						
Lengste tur	2 040 000	35	710 000	12	8 200 000	68
Nest lengste tur	570 000	18	100 000	6	600 000	5
Våren 1982	90 000	38	30 000	:	:	:
Påsken 1982	810 000	10	80 000	10	800 000	7
Vinteren 1982	360 000	27	100 000	11	1 000 000	9
Julen 1981	210 000	17	40 000	10	400 000	3
Høsten 1981	330 000	44	150 000	13	2 000 000	17

¹ Avrundede tall.

Utenlandsstrømmen er om sommeren delt i to nesten like store strømmer, målt i antall personer på ferietur, hvor den ene går til de andre nordiske land og den andre går til feriemål utenfor Norden. De mer langvarige turene, hovedferiene om sommeren er likt fordelt på disse to hovedferiemålene. Tilleggsferiene om sommeren var i større grad (2/3 deler) til de nordiske land, men tilleggsferiene utgjør ikke mer enn 1/8 av alle ferieturene om sommeren, slik at hovedmønsteret er dominert av de mer langvarige turene som i like stor grad går utenfor Norden som til de andre nordiske land.

Utenom sommeren er de nordiske landene mindre attraktive for nordmenn som reiser utenlands i feriene. Spesielt gjelder dette om høsten og i vinterperioden hvor rundt 90 prosent av utenlandsstrømmen går til områder utenfor Norden. Men også i julen, påsken og i vårperioden mellom påsken og 1. mai er mellom 70 og 80 prosent av utenlandsstrømmen rettet mot ikke-nordiske reisemål, ikke minst mot sol og varme i Syden.

Av de om lag 500 000 ferieturene nordmenn hadde til de nordiske land i 1982 foregikk 84 prosent om sommeren, mens de øvrige turene var fordelt over resten av året. I tillegg kommer selvsagt alle de turene nordmenn tar som varer mindre enn 4 netter, dvs. innkjøpsturer og helgeturer som pr. definisjon ikke er med blant ferieturene her.

Vel halvparten av feriestrømmen til områder utenfor Norden var lagt til sommerperioden, slik at feriene til Syden og de øvrige deler av Europa i stor grad er et helårsfenomen (tabell 17).

Endringene i utenlandsstrømmen fra 1970 til 1982 er betydelige. For det første økte antall ferieturer til utlandet med ca. 245 prosent eller 860 000 turer på disse 12 årene, noe som gjennomsnittlig tilsvarer en vekst på 70 000 utenlandsturer pr. år eller ca. 20 prosent pr. år. 3/4 av denne veksten kom i sommerhalvåret og det vesentligste av dette i form av at hovedferien om sommeren ble lagt utenlands. Spesielt var det en økning av hovedferiene til områder utenfor Norden (tabell 18).

Tabell 17. Personer på ferietur til utlandet 1981/82 i ulike ferieperioder. Antall og fordeling på nordiske land og land utenfor Norden

	Antall personer			Andel til		
	I alt	Nordiske land	Ut-landet ellers	I alt	Nordiske land	Ut-landet ellers
				Prosent		
Sommeren 1982						
Lengste tur	710 000	350 000	360 000	100	49	51
Nest lengste	100 000	70 000	30 000	100	67	33
Våren 1982	30 000	10 000	20 000	100	21	79
Påskan 1982	80 000	30 000	50 000	100	33	67
Vinteren 1982	100 000	10 000	90 000	100	8	92
Julen 1981	40 000	10 000	30 000	100	20	80
Høsten 1981	150 000	20 000	130 000	100	12	88
Antall turer i alt	1 210 000	500 000	710 000	:	:	:

Tabell 18. Antall personer på ferietur til utlandet i ulike ferieperioder. Endringer fra 1969/70 til 1981/82

	Antall personer på ferietur utenlands		Endringer 1969/70 - 1981/82			
	1969/70	1981/82	I alt personer	I alt prosent	Til nordiske land ¹	Til land utenfor Norden ¹
					Prosent	
Sommer						
Lengste tur	180 000	710 000	530 000	295	250	360
Nest lengste	80 000	100 000	20 000	25	180	50
Vår	20 000	30 000	10 000	50	:	:
Påske	30 000	80 000	50 000	170	:	:
Vinter	10 000	100 000	90 000	900	:	:
Jul	10 000	40 000	30 000	300	:	:
Høst	20 000	150 000	130 000	650	:	:

¹ Den statistiske usikkerheten i tallene for årstidene utenom sommeren er betydelig.

Målt i ferieturdager økte strømmen til utlandet med ca. 190 prosent eller ca. 16 prosent pr. år. Det er nok flere viktige årsaker til denne veksten i utenlandsstrømmen, som dels har å gjøre med bedre økonomi, rimeligere tilbud ute blant annet på grunn av sterkere norsk valuta i løpet av 1970-årene, bedre organisering og markedsføring av reiser til utlandet (charterreiser med fly og buss), og også bedring av tilbudet utenlands.

Den generelle økningen av utenlandsreiser er påvist også i andre land og er forklart som et utslag av at befolkningen gradvis utvider og ønsker å utvide sin reisehorisont. Begrepet reisehorisont dekker da de områder en forbruker har besøkt selv og har reiseerfaringer fra (Schmidhauser (1980)).

Teorien er at forbrukerne har en tendens til å ønske å besøke nye reisemål, og å oppleve noe nytt. Etterhvert som de skaffer seg erfaring fra de nærmeste ferieområdene reiser de gradvis noe lengre avsted. De som er mest reisevante, reiser lengst avsted, ikke nødvendigvis på alle ferieturene, men de som har lengst reisehorisont har en tendens til å legge en hovedferie utenlands og heller supplere denne med tilleggsferier hjemme. I hvert fall kan dette være en rimelig forklaring på en viktig endring i nordmenns måte å feriere hjemme på om sommeren.

Feriestrømmene i Norge

Selv om strømmen av nordmenn på ferie til utlandet har blitt stor, så ferierer de fleste nordmenn fortsatt i Norge. Ca. 3/4 av alle nordmenns ferieturdøgn ble tross alt tilbrakt innen landets grenser i 1982.

Det som har skjedd fra 1970 til 1982 er først og fremst at strømmen til utlandet har vokst betydelig raskere enn feriestrømmen rettet mot norske feriemål. Målt i ferieturer økte utenlandsstrømmen med 20 prosent pr. år i denne 12-årsperioden, mens feriestrømmen rettet mot ferieområder her hjemme økte med bare 2 1/2 prosent pr. år.

Noe av forskjellen i veksttakt skyldes selvsagt at utgangspunktet for vekstberegningene var så forskjellig. Antall nordmenn som reiste på ferietur til utlandet var relativt få i 1970 slik at det er enklere å få vekst i utenlandsstrømmen av den grunn. Målt i absolutte tall ferieturer var derfor vekten i ferievolumet nesten like stor for norske reisemål som for utenlandske. Av vel 15 millioner flere ferieturer i 1982 enn i 1970 ble 45 prosent lagt til områder i Norge.

Økningen av ferieturene innenfor Norges grenser var spesielt stor i høst og vintersesongene. Nordmenns ferieturer i Norge økte i disse årstidene like mye prosentvis som utenlandsstrømmen generelt fra 1970 til 1982. Som vi siden skal påvise, har imidlertid veksten i utenlandsstrømmen vært relativt jevn, mens strømmen mot norske feriemål i disse årstidene stagnerte mellom 1978 og 1982.

Antall nordmenn som tar hovedferien om sommeren i Norge har ikke endret seg fra 1970 til 1982. Årsaken er at selv om det ble 1/2 million flere nordmenn som drog på hovedferietur i løpet av disse 12 årene, så sank andelen som ferierte i Norge så mye at hele veksten gikk til utenlandske feriemål.

Dette skjedde ikke for tilleggsferienes del. Andelen som brukte tilleggsferien om sommeren til å feriere i Norge økte fra 1970 til 1982, samtidig som det ble 240 000 flere nordmenn som tok seg to ferieturer om sommeren. Og derved økte tilleggsferier til norske feriemål med vel 68 prosent.

Når vinterferiene som ble tilbrakt i Norge økte spesielt mye (270 prosent), henger ikke det bare sammen med at det ble mange flere nordmenn som tok seg vinterferie generelt, men også at andelen som drog utenlands var mindre og økte mindre enn f.eks. for høstferienenes del. (Tabell 19).

At feriestrømmen til norske feriemål økte fra 1970 til 1982 målt i antall ferieturer, behøver imidlertid ikke å bety at feriestrømmen økte målt i antall dager nordmenn var på ferie i Norge. Det avhenger av om ferieturene varte like mange dager i 1982 som i 1970. Og det gjorde ikke ferieturene i Norge. Med unntak for juleferien - som var like langvarige i 1982 som i 1970 - ble ferieturer i alle de andre ferieperiodene noe kortere i varighet. Spesielt ble vinterferieturene kortvarigere gjennomsnittlig sett.

Feriestrømmen av nordmenn på ferie i hjemlandet målt i feriedager økte derfor ikke nevneverdig fra 1970 til 1982, men bare med snaut 0,3 prosent pr. år i gjennomsnitt. Og veksten kom kun i vinter og høstperiodene. Om sommeren gikk ferieturdagene på hovedferieturene i Norge ned, men denne nedgangen ble oppveid av det samtidig ble en betydelig vekst (110 prosent) i tilleggsferier om sommeren, som ble lagt til hjemlandet. (Tabell 20.)

Tabell 19. Andel av ferierende som var på ferietur i Norge 1970 og 1982, antall personer på ferie og endringer i antallet fra 1970 til 1982 i ulike ferieperioder

	Andel av de ferierende som var på ferie i Norge		Antall personer som var på ferietur i Norge		Endring 1970 - 1982	
	1970	1982	1970	1982	Antall personer	Prosent
Prosent						
Sommeren						
Lengste tur	88	65	1 330 000	1 330 000	0	0
Nest lengste	85	82	230 000	470 000	240 000	104
Våren	76	62	60 000	60 000	0	0
Påsken	96	90	600 000	730 000	130 000	22
Vinteren	89	73	70 000	260 000	190 000	270
Julen	93	83	180 000	170 000	-10 000	-5
Høsten	72	56	60 000	180 000	120 000	200

Det er mulig at veksten i feriedøgn om vinteren og høsten er beregnet noe for lavt her. Ferieundersøkelsen i 1970 kartla ikke direkte antall ferieturdøgn om vinteren og høsten i utlandet. Det som ble kartlagt var andelen av de ferierende som dro utenlands. Beregningene her bygger på at utenlandsturene var like langvarige som hjemmeferieturene, noe de muligens ikke var. Hvis utenlandsturene i 1970 varte lenger enn hjemmeferieturene - noe som har vært tilfelle etter 1970 - er feriedøgnene i Norge i 1970 beregnet noe for høye her. Og veksttallene skal være noe, men neppe vesentlig høyere.

Tabell 20. Gjennomsnittlig og totalt antall ferieturdager i Norge 1970 og 1982 i ulike ferieperioder. Endringer i antallet ferieturdager

	Gjennomsnittlig antall ferieturdager i Norge		Samlet antall ferieturdager i Norge		Endringer i ferieturdagene 1970 - 1982	
	1970	1982	1970	1982	Dager	Prosent
I alt	:	:	34 500 000	36 000 000	1 500 000	4
Sommeren						
Lengste ferietur	17	15	22 600 000	20 400 000	-2 200 000	-10
Nest lengste	10	9	2 300 000	4 000 000	1 700 000	74
Våren	:	:	:	800 000	:	:
Påsken	10	8	5 700 000	5 700 000	0	0
Vinteren	13	7	900 000	1 800 000	900 000	100
Julen	10	10	1 800 000	1 700 000	-100 000	-6
Høsten	12	9	700 000	1 600 000	900 000	130

Hovedstrømmene om sommeren i Norge

Samtidig som strømmen av ferierende nordmenn til utlandet økte, skjedde det også endringer i reisestrømmene mellom de ulike landsdelene i Norge, og i utenlandsstrømmen fra de ulike landsdelene. Trolig gjelder dette feriene i flere av årstidene, men datamaterialet i ferieundersøkelsene gjør det ikke mulig å se nærmere på dette for andre enn sommerferiens del. Det mønstret som framgår viser at det har vært ganske kompliserte endringer på gang, som samlet sett i stor grad har oppveid hverandre.

Landsdelene er mindre tiltrekkende for egne innbyggere.

Sommeren 1982 var det en stor andel av de ferierende i Norge som nyttet den lengste ferieturen til å reise ut av egen landsdel. Andelen som drog ut av egen landsdel, eksportandelen, var på hele 2/3 av alle som drog på ferietur den sommeren. Eksportandelen varierte relativt lite mellom landsdelene, men med Østlandets innbyggere som noe mere "hjemmekjære", og vestlendingene som noe mere utferdslystne enn gjennomsnittet. Også i Agder/Rogaland som ofte blir sett på som det mest attraktive området for sommerferie her i landet, dro 2/3 av landsdelens ferierende ut av egen landsdel sommerstid.

Tabell 21. Totalt antall personer som på lengste sommerferietur 1982 reiste ut av egen bostedslandsdel, herav til utlandet, og nettoferiestrøm ut av landsdelen

Bostedslandsdel	Antall personer som drog på ferietur					Nettoferiestrøm ut av landsdelen (eksport+importstrøm)
	Av dette ut av egen landsdel (Eksportstrøm)					
	I alt	Eksportandelen		Til utlandet	Utenlandsandelen	
		I alt	Prosent			
Østlandet	1 020 000	630 000	62	340 000	33	430 000
Sørlandet/Rogaland	240 000	160 000	68	90 000	39	20 000
Vestlandet	480 000	370 000	77	190 000	39	240 000
Trøndelag	180 000	130 000	77	50 000	29	60 000
Nord-Norge	180 000	120 000	68	70 000	39	40 000

Denne eksportsstrømmen ut av bostedslandsdelen økte betydelig fra 1974 til 1982. Mens mellom 49 og 60 prosent reiste ut av landsdelen sin på sommerferie i 1974 var andelen økt til 62-77 prosent i 1982. (Det er ikke sammenlignbare data fra 1970).

Strømmen ut av bostedslandsdelene har dels gått til utlandet og dels til andre områder i Norge. Her har mønstret endret seg forskjellig i landsdelene. I de to nordligste landsdelene, Nord-Norge og Trøndelag, har en økende andel ferierende besøkt andre deler av Norge. På Østlandet og i Agder/Rogaland, har det vært en klar nedgang i andelen som besøkte andre deler av Norge. I disse to landsdelene har nedgangen i "hjemmeferie" (dvs. ferie i egen landsdel) først og fremst slått ut i en fordobling av reiseandelen til utlandet. I tillegg har det vært en betydelig vekst til utenlandske feriemål fra Vestlandet.

Det har vært en vekst i utenlandsstrømmen fra Nord-Norge og Trøndelag også, men relativt mindre i omfang. At veksten i Nord-Norge har vært relativt lav kan ha sammenheng med at innbyggerne nordpå allerede i 1974 var uvanlig ofte på ferietur utenlands (nesten dobbelt så høy utenlandsandel av ferieturene sommerstid som Østlandet). At veksten i utenlandsstrømmen fra Trøndelag har vært lav kan henge sammen med at trønderne fortsatt ønsker å se andre deler av Norge.

Netto-strømmen

At det er stor eksportstrøm av ferierende innbyggere som forlater en landsdel for å feriere annet sted, behøver ikke å bety at det er få som ferierer i landsdelen. Det avhenger av hvor mange nordmenn som kommer til landsdelen på ferietur.

For Agder/Rogalands vedkommende var eksportstrømmen og importstrømmen omtrent like store sommeren 1982 for hovedferiens del. Netto-feriestrømmen ut av denne delen av Norge til andre deler av landet eller utlandet, var på bare 20 000 personer. Østlandet hadde en 20 ganger så stor netto-feriestrøm ut av landsdelen, dvs. at antall nordmenn som reiste til Østlandet fra andre landsdeler på sommerferietur langt fra oppveide alle de østlendingene som reiste for å feriere utenfor egen landsdel.

Importandelen, dvs. andelen av de ferierende som kom inn i ferieområdet, var derfor uvanlig lav for Østlandets del (34 prosent). Importandelen var vesentlig høyere i de andre landsdelene hvor over halvparten av de ferierende kom utenfra. Spesielt Agder/Rogaland hadde en høy importandel, dvs. hadde mange tilreisende ferierende blant dem som ferierte i landsdelen. Nesten 2/3 av de nordmenn som ferierte i Agder/Rogaland var tilreisende.

Østlandet er Norges viktigste ferieområde

Østlandet er til tross for at nettoferiestrømmen ut av landsdelen er så stor, Norges viktigste ferieområde når det gjelder hovedferiene om sommeren. Ingen av de andre landsdelene har halvparten så mange feriedøgn sommerstid som landsdelen østpå. På grunn av at de som reiser til Nord-Norge om sommeren tar langvarige turer, har Nord-Norge en relativt stor andel av ferieturdagene samlet sett.

Tabell 22. Antall personer som på lengste sommerferietur 1982 ferierte i ulike ferieområder i Norge, herav tilreisende fra andre landsdeler, og totalt antall ferieturdager pr. område

Ferieområde	Antall nordmenn som ferierte i ferieområdet			Gjennomsnittlig antall ferieturdager i ferieområdet	Samlet antall ferieturdager i ferieområdet
	I alt	Derav tilreisende (importstrømmen)	Importandelen		
			Prosent		
Østlandet	590 000	200 000	34	13	750 000
Agder/Rogaland	220 000	140 000	64	14	300 000
Vestlandet	240 000	130 000	54	13	300 000
Trøndelag	120 000	70 000	58	14	150 000
Nord-Norge	140 000	80 000	57	17	250 000

Hovedtrekkene i dette mønsteret har vært det samme fra 1970 til 1982. Østlandet har som ferieområde riktig nok fått redusert andel av personer som tar hovedferietur om sommeren, slik at bare 29 prosent av dem som reiste bort sommeren 1982 ferierte på Østlandet mot 40 prosent i 1970. Også Vestlandet har mistet andeler av hovedferiestrømmen og hadde i 1983 bare 12 prosent mot 22 prosent tolv år tidligere. Nord-Norge og Trøndelag hadde imidlertid samme andeler som tidligere.

Tabell 23. Personer på lengste/nest lengste sommerferietur 1970 - 1982, etter ferieområde. Prosent

Ferieområde	Lengste sommerferietur				Nest lengste sommerferietur			
	1970	1974	1978	1982	1970	1974	1978	1982
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100
Østlandet	40	34	28	29	51	41	33	42
Sørlandet ¹	12	13	12	11	7	14	11	10
Vestlandet ¹	22	18	17	12	17	19	21	17
Trøndelag	6	7	8	6	5	7	8	7
Nord-Norge	8	8	9	7	6	6	7	5
Utlendet	12	20	26	35	15	12	16	18
Tallet på personer som svarte	1 470	1 491	1 666	1 612	306	422	555	455

¹ Rogaland ble i 1982 regnet til Sørlandet, i 1970, 1974 og 1978 til Vestlandet.

Når Sørlandet/Vestlandet hadde noe færre personer på hovedferietur sommeren 1982 enn 1970 og 1974, henger det sammen med at de to landsdelene sendte ut flere egne innbyggere til andre feriesteder uten at det kom noen tilsvarende økning av strømmen til landsdelene fra andre deler av Norge. Importstrømmen ble istedet noe redusert, slik at importandelen av de ferierende på Sørlandet/Vestlandet sett under ett ble som i 1974, som er det første undersøkelsesåret det finnes data om dette.

Østlandsområdet derimot kompenserte en økende strøm av egne innbyggere ut av landsdelen med flere tilreisende fra andre deler av landet. Og derfor økte da også importandelen blant dem som ferierte østpå fra 17 prosent i 1974 til 34 prosent i 1982. Også i Nord-Norge økte importandelen i dette tidsrommet slik at strømmen av egne innbyggere på ferie ut av landsdelen ble oppveid av tilreisende fra andre steder.

Tabell 24. Antall personer som på lengste sommerferietur 1970, 1974 og 1982 ferierte i ulike ferieområder. Importandeler for 1974 og 1982

Ferieområde	Antall nordmenn som ferierte i landsdelen			Importandelen	
	1970	1974	1982	1974	1982
				Prosent	
Østlandet	600 000	630 000	590 000	17	34
Sørlandet ¹	180 000	570 000	460 000	59	61
Vestlandet ¹	330 000				
Trøndelag	90 000	130 000	120 000	62	58
Nord-Norge	120 000	150 000	140 000	40	57

¹ Se note til tabell 23.

En nedgang i "markedsandelen" (tabell 23) behøver imidlertid ikke bety at det ble færre som ferierte f.eks. på Østlandet målt i antall personer, siden det var flere nordmenn som dro på hovedferietur generelt i 1982 enn i 1970. Ser en nærmere på volumet av ferierende i de ulike landsdelene finner en da også at Østlandet hadde omtrent like mange personer på hovedsommerferie i 1982 som i 1970. Trøndelag og Nord-Norge hadde en vekst på henholdsvis vel 30 og 15 prosent. Sørlandet/Vestlandet har trolig hatt en nedgang på om lag 10 prosent. Om det for Sørlandet/Vestlandets del er bare Vestlandet eller både Sørlandet og Vestlandet som har fått noe færre hovedferie-turister om sommeren vet vi ikke. Det er dessverre slik at Rogaland fylke ikke ble gruppert som en del av Vestlandet i 1982, men ble regnet sammen med Agder-fylkene.

Endringene i volumet av hovedferieturer om sommeren kan dessuten være oppveid av endringen som skjedde i volumet av tilleggsferier om sommeren. Tilleggsferiene økte ikke bare i antall, men også når det gjelder andelen av tilleggsferiene som ble tilbrakt i Norge. Østlandet mistet riktignok "markedsandeler" også av tilleggsferiene (ned fra 51 til 42 prosent fra 1970 til 1982), mens de andre landsdelene stort sett opprettholdt sine andeler (se tabell 25).

Siden tilleggsferiene sommerstid økte i antall, og andelen som ferierte i de ulike landsdelene ikke endret seg så mye, betyr dette at alle landsdelene fikk en økt tilstrømming av nordmenn på tilleggsferie fra 1970 til 1982. Denne økte tilstrømmingen oppveide nedgangen på hovedferietur. At antall personer økte betyr imidlertid ikke at feriestrømmene også økte målt i ferieturdager, fordi en nedgang i mere langvarige hovedferieturer bare blir delvis oppveid av en økning i de mer kortvarige tilleggsferiene. Dessverre er ikke datamaterialet godt nok til å belyse dette. Men siden det er Sørlandet/Vestlandet som har mistet mest av hovedferiene, er det rimelig å tro at en nedgang i samlet antall norske feriedager er mest sannsynlig i den delen av landet. Trøndelag og Nord-Norge har mest sannsynlig hatt en økning av norske feriedagn sommerstid fra 1970 til 1982, noe Østlandet muligens også kan ha hatt, men i mindre grad.

Tabell 25. Antall personer som på lengste og nest lengste sommerferietur 1970 og 1982 ferierte i ulike ferieområder i Norge. Endringer fra 1970 til 1982

Ferieområde	Antall nordmenn som ferierte i landsdelen				Endring i antall nordmenn som ferierte i landsdelen fra 1970 til 1982		
	Hovedsommerferieturen		Nest lengste sommerferietur		Hovedferieturen	Nest lengste tur	I alt
	1970	1982	1970	1982			
Østlandet	600 000	590 000	150 000	240 000	-10 000	90 000	80 000
Sørlandet ¹	180 000	460 000	20 000	160 000	-50 000	90 000	40 000
Vestlandet ¹	330 000		50 000				
Trøndelag	90 000	120 000	20 000	40 000	30 000	20 000	50 000
Nord-Norge	120 000	140 000	20 000	30 000	20 000	10 000	30 000

¹ Se note til tabell 23.

Den økende strømmen av feriefolk til utlandet har derfor ikke ført til mindre ferietrafikk i Norge generelt. Veksten i utenlandstrafikken om høsten og vinteren er mer enn kompensert av den generelle veksten i ferietrafikken. Og veksten i tilleggsferien om sommeren, som spesielt har vært lagt til Norge, har kompensert for at hovedferiene om sommeren i større grad er lagt utenlands.

At visse landsdeler spesielt mister egne innbyggere til utlandet på ferietur om sommeren har heller ikke medført nedgang i ferietrafikken i disse landsdelene. Økt mobilitet og mindre interesse for å feriere i egen landsdel har økt feriestrømmene internt i Norge. Strømmen av innbyggere fra visse landsdeler til utlandet er derfor kompensert ved tilgang av ferierende fra andre landsdeler.

3.4. Reiselivsnæringens rolle

De som reiser på ferie er pr. definisjon borte i minst 4 netter sammenhengende og vil i dette tidsrommet ha behov for å overnatte og få mat, transport og ofte også informasjon om de overnattingsmulighetene og opplevelsesmulighetene som finnes. I mange tilfelle har de ferierende et valg mellom å organisere overnatting, måltider, transport etc. selv, eller å søke hjelp fra andre som selger slike tjenester til reisende, dvs. fra reiselivsnæringen.

I hvilken grad de ferierende kjøper overnattings-, transport- og bespisnings- og eller informasjonstjenester avhenger av om de kjenner godt til det ferieområdet de vil besøke og hvilke muligheter de har for å organisere nødvendige tjenester selv.

Alternativet til å organisere reisen selv er å søke profesjonell hjelp, enten ved å kjøpe noen former for tjenester eller ved å kjøpe et mere komplett reiseopplegg hvor både transport, overnatting, mat og tildels opplevelsesprogram er inkludert. Slike "reisepakker" hvor det meste er ferdigorganisert, kan både være lagt opp for den individuelle reisende og for grupper av reisende som på grunn av sitt antall får stordriftsfordeler og lavere priser.

Slik profesjonell hjelp til å organisere hele reiseopplegg kan vi i Norge først og fremst kjøpe gjennom reisebyrå, men også gjennom turprodusenter som selger opplegg av ferieturer direkte til forbrukerne.

Reisebyråenes rolle

De norske ferieundersøkelsene viser at de aller fleste nordmenn organiserer ferieturene sine selv. Dette gjelder spesielt i sommerferiene hvor bare 17-18 prosent av de ferierende i 1978 hadde kontakt med reisebyrå for å få opplysninger eller for å kjøpe tjenester.

Meget få nordmenn, bare 1 prosent, nyttet reisebyråene til å få opplysninger om feriemulighetene alene. De som benyttet reisebyrå brukte byråene først og fremst til å kjøpe ferdig "pakketur" eller å få billettene til transporten de trengte til feriestedet.

Å kjøpe både transport og overnatting i form av en ferdig organisert "pakketur" var imidlertid ikke vanlig. Bare 1-2 prosent av de nordmenn som drog på sommerferie i 1978, som er det året vi har opplysninger om dette fra, kjøpte en individuell tur hvor både reise og opphold var betalt på forhånd. Noen flere, 5-7 prosent, kjøpte en "pakketur", hvor hele reiseopplegget var organisert på forhånd med henblikk på at forbrukerne skulle reise sammen med andre (selskapsreise) og oppnå blant annet de prismessige fordeler som ofte følger med slike opplegg.

Det var forholdsvis få (4-8 prosent) om sommeren som kjøpte bare billetter til reisen og ordnet oppholdet selv, og omtrent ingen (under 1/2 prosent) valgte å sikre seg overnatting gjennom reisebyrå før ferieturen startet, og å ordne transporten selv (tabell 26).

Tabell 26. Personer på ferietur i ulike årstider 1978/79, etter om de hadde kontakt med reisebyrå i forbindelse med turen. Prosent

	I alt	Kjøpte en "pakketur"	Kjøpte en individuell tur, hvor både reise og opphold ble betalt på forhånd	Kjøpte bare reisen	Kjøpte bare opphold	Fikk bare opplysninger	Andre svar	Hadde ikke kontakt med reisebyrå	Uopp-gitt	Tallet på personer som svarte
Sommeren 1978										
Lengste ferietur ..	100	7	2	8	0	1	1	82	0	1 666
Nest lengste ferietur ..	100	5	1	4	0	0	1	83	5	555
Høsten 1978 .	100	27	3	8	0	1	0	60	0	286
Julen 1978 ..	100	4	2	16	0	0	0	78	-	203
Vinteren 1979	100	12	5	10	1	1	0	73	0	292
Påskan/April 1979	100	4	1	4	0	1	0	90	-	705

Utenom den store ferienesongen om sommeren er det en større andel som kjøper slike organiserte reiseopplegg og profesjonelle tjenester som reiseselgerne tilbyr. Særlig i forbindelse med høstens ferieturer er det mange nordmenn som tar kontakt med reisebyrå. På den tid av året reiste over 1/4 av de nordmenn som drog på ferietur med en ferdig "pakketur" hvor både transport og innkvartering var ordnet som en helhet med henblikk på en gruppe av personer som reiser sammen. Men selv om høsten organiserte de fleste (60 prosent) feriene sine selv, uavhengig av reisebyråene.

Forklaringen på at de fleste nordmenn organiserer feriereisene sine selv, er nok at de kjenner godt til feriestedet og har kontakter og muligheter til å ordne både transport og overnatting på egen hånd; f.eks. med egen bil og besøk på egen hytte eller hos slekt og venner. Så lenge ferien er lagt til hjemlige trakter klarer de fleste derfor forberedelsene og organiseringen uten profesjonell hjelp.

I 1978/79 var det bare mellom 4 og 15 prosent av de ferierende som benyttet seg av hjelp fra reisebyrå når de ferierte i Norge, avhengig av årstid. Det var først og fremst hjelp til å skaffe billetter de søkte.

De som reiste utenlands tok i vesentlig større grad kontakt med reisebyrå. Bortsett fra i hovedferiene om sommeren - hvor halvparten av de ferierende organiserte ferien selv - var det mellom 60 og 80 prosent av de utenlandsferierende som søkte hjelp hos reisebyrå ellers i året.

Det de utenlandsferierende tok kontakt med reisebyrå for, var først og fremst å kjøpe en "pakketur". Av alle nordmenn som reiste utenlands i påskan, om høsten eller vinteren 1978/79 kjøpte mellom 50 og 58 prosent pakketur i et reisebyrå. I julen derimot var det flere som fikk hjelp til å skaffe billetter til selve reisen. Det er naturlig, for det er mange som reiser individuelt for å besøke slekt og venner i utlandet ved juletider. (Tabell 27).

Tabell 27. Personer på ferietur i Norge/utlandet i ulike årstider 1978/79, etter kontakt med reisebyrå. Prosent

	I alt	Hadde kontakt med reisebyrå					Hadde ikke kontakt med reisebyrå	Tallet på personer som svarte
		Kjøpte en "pakketur"	Kjøpte individuell tur hvor både reise og opphold var betalt på forhånd	Kjøpte bare reisen	Kjøpte bare oppholdet	Fikk bare opplysninger		
<u>Ferietur i Norge</u>								
Sommeren 1978								
Lengste tur	100	-	-	5	-	-	94	1 226
Påskan 1979	100	-	-	3	-	-	96	648
Vinteren 1979	100	-	2	9	0	1	88	229
Julen 1978	100	-	-	14	-	-	85	175
Høsten 1978	100	1	1	7	1	-	90	157
<u>Ferietur i utlandet</u>								
Sommeren 1978								
Lengste tur	100	26	4	8	1	2	48	432
Påskan 1979	100	50	7	11	5	2	25	56
Vinteren 1979	100	54	16	11	2	-	17	63
Julen 1978	100	25	7	32	-	-	36	28
Høsten 1978	100	58	6	9	-	2	23	129

Reisebyråene er ikke det eneste stedet hvor folk som skal på ferie kan få hjelp til å organisere reisen og oppholdet i feriene. Flere andre typer av organisasjoner formidler også turopplegg, uten at de har reisebyrå-betegnelsen i navnet sitt, f.eks. buss-selskap, ferjeselskap, direkteselgende turoperatører mv.

Det er ikke skilt klart mellom disse formene for turprodusenter og -formidlere i ferieundersøkelsen, og det kan derfor godt være at f.eks. en del av dem som oppga at de kjøpte en "pakkereise" i et reisebyrå egentlig kjøpte den hos en direkteselgende turoperatør (som ikke selger individuelle reiser, billetter eller bare opphold.) Denne uklarheten i hva reisebyrå-begrepet omfatter gjør at en ikke må benytte tallmaterialet ukritisk.

Overnattingsbedriftenes rolle

At nordmenn som ferierer ikke benytter reisebyråene i større grad, betyr imidlertid ikke at forbrukerne organiserer reisene og oppholdene i feriene uten hjelp fra reiselivsnæringen. En del av dem benytter selvsagt tjenester fra reiselivsnæringen, men kjøper da transport og innkvarteringstjenester direkte hos reiselivsprodusentene.

De som ikke benytter seg av reiselivsnæringens ferietilbud ordner transporten selv med egen bil, båt eller annet privat ferdsmiddel og overnatter i egen eller lånt hytte eller hos slekt og venner.

Ferieundersøkelsene har dessverre ikke vært utformet slik at en helt klart kan påvise overnattingstilbydernes rolle. For de fleste overnattingsmåtene er det nok imidlertid ganske klart om en har med et kommersielt overnattingstilbud å gjøre eller ikke. De som oppgav å ha feriert på hotell, pensjonat, gjestgiveri, campinghytte, ungdomsherberge, og i leid hytte o.l. har nok betalt for de overnattingstjenester de har nytt godt av.

De som ferierer i egen eller lånt hytte eller fritidshus og hos slekt og venner har nok også oftest kostnader i forbindelse med overnattingen, men "betalingen" skjer i slike tilfelle i andre former og ut fra andre vurderinger enn ved bruk av de kommersielle overnattingstilbudene.

De som har feriert i telt og campingvogn kan både ha bodd på kommersielle campingplasser og utenfor slike campingplasser, i hvertfall hvis campingen har funnet sted i Norge, Sverige og Finland hvor mulighetene for fri camping er ganske store. Vi vet ikke ut fra ferieundersøkelsene hvor stor del av teltingen og campingvogn-bruken som ble betalt eller som var gratis.

Det ferieundersøkelsene imidlertid viser er at nordmenn i stor grad organiserer overnattingene i feriene selv uten bistand fra kommersielle overnattingsbedrifter. Om sommeren ordnet minst halvparten seg selv med overnattingen på egen eller lånt hytte eller hos slekt og venner. Denne andelen var enda større i påsken (74 prosent), og hele 92 prosent i julen, hvor de aller fleste nordmenn ferierte hos slekt og venner.

Siden vi ikke vet hvor stor del av campingen som foregikk på kommersielle campingplasser er det noe usikkert hvor viktig overnattingstilbudene, og reiselivsnæringens tilbud er. Litt avhengig av tid på året må en vel imidlertid kunne regne med at reiselivsnæringens overnattingstilbud var det viktigste for 25 til 45 prosent av de nordmenn som ferierte. Da ser vi bort fra juleferiene hvor bare 5 prosent av de ferierende bodde kommersielt. (Tabell 28).

Tabell 28. Personer på ferietur ulike årstider 1978/79, etter om viktigste overnattingsmåte var blant reiselivsnæringens tilbud, organisert av forbrukerne selv eller hos slekt og venner. Prosent

	I alt	Viktigste overnattingsmåte				Andre svar	Tallet på personer som svarte
		Reiselivsnæringens tilbud ¹	Telt, campingvogn	Egen/lånt hytte	Hos slekt, venner		
Sommeren 1978							
Lengste tur	100	28	16	23	28	4	1 666
Nest lengste	100	20	15	24	31	11	555
Påsken 1979	100	22	3	45	29	1	705
Vinteren 1979	100	36	1	25	35	2	292
Julen 1978	100	5	-	10	82	1	203
Høsten 1978	100	43	2	16	37	2	286

¹ Reiselivsnæringens overnattingstilbud omfatter her hotell, gjestgiveri, pensjonat, turisthytter, camping- og hotellhytter, utleiehytter, ungdomsherberge o.l.

Tilbudene fra reiselivsnæringen om overnatting var vesentlig mere viktige for de som ferierte i utlandet enn for de som ferierte i Norge. Det var bare mellom 20 og 35 prosent av dem som ferierte i hjemlandet som overnattet kommersielt, litt avhengig av årstid for ferien, mens 65-80 prosent av dem som ferierte i utlandet gjorde det.

Denne forskjellen mellom de utenlands- og de Norges-ferierende når det gjelder overnattingsmåte er på mange måter rimelig. For innbyggerne i et land kjenner selvsagt i vesentlig større grad til venner og slektninger i sitt eget land som de kan feriere hos eller låne et feriebosted hos. Og det er først og fremst i hjemlandet at de aller fleste har skaffet seg eget fritidshus eller hytte. (Tabell 29.)

For reiselivsnæringen i Norge og norske myndigheter og lokalsamfunn, er det imidlertid en vesentlig forskjell om nordmenn bruker tjenester fra norske eller utenlandske overnattingsbedrifter. I 1978/79 var situasjonen den at av alle nordmenn som tok seg ferie det året og overnattet kommersielt utenom camping, brukte 55-60 prosent tilbud fra norske overnattingsbedrifter, mens de øvrige 40-45 prosentene benyttet kommersielle overnattingstjenester i utlandet.

Tabell 29. Personer på ferietur i Norge/utlandet i ulike årstider 1978/79, etter om viktigste overnattingsmåte var blant reiselivsnæringens tilbud, organisert av forbrukerne selv eller hos slekt og venner. Prosent

	I alt	Viktigste overnattingsmåte				Andre svar	Tallet på personer som svarte
		Reiselivs- næringens tilbud	Telt, camping- vogn	Egen/ lånt hytte	Hos slekt, venner		
<u>Ferietur i Norge</u>							
Sommeren 1978							
Lengste tur	100	21	13	30	31	4	1 226
Påsken/våren 1979	100	18	3	48	30	-	659
Vinteren 1979	100	24	-	32	41	2	229
Julen 1978	100	4	-	12	84	1	175
Høsten 1978	100	15	3	26	55	1	157
<u>Ferietur i utlandet</u>							
Sommeren 1978							
Lengste tur	100	44	23	3	18	4	440
Påsken/våren 1979	100	64	2	6	22	7	56
Vinteren 1979	100	80	2	-	14	3	63
Julen 1978	100	25	-	-	71	4	28
Høsten 1978	100	76	2	2	14	5	129

Konkurrerer norske og utenlandske overnattingsbedrifter?

Det at feriestrømmen av nordmenn til utenlandske overnattingsbedrifter er nesten like stor som strømmen til norske overnattingsbedrifter, forteller bare noe om størrelsesforholdet mellom strømmene, og ikke noe om et eventuelt avhengighetsforhold mellom disse strømmene. For det er ikke sikkert at etterspørselen etter overnattingstjenester i Norge entydig blir påvirket av etterspørselen etter overnattingstjenester i utlandet. De nordmenn som f.eks. ferierer på hotell i Syden kunne like gjerne ha feriert på egen hytte i Norge, som f.eks. å ha feriert på et norsk hotell. At det er en viss sammenheng mellom nordmenns ferieturer til utlandet og nordmenns etterspørsel etter norske kommersielle overnattingstilbud er det imidlertid rimelig å anta.

Hvis nordmenn ikke reiser mer på ferie generelt, og den norske feriestrømmen til utlandet øker, må nødvendigvis ferieovernattinger i Norge gå ned. Og trolig vil en slik nedgang i etterspørselen også medføre en viss nedgang i etterspørselen etter de kommersielle overnattingsbedriftenes tilbud her hjemme.

Fra 1970 til 1982 var imidlertid feriestrømmen av nordmenn til feriemål i Norge - målt i feriedager - omtrent den samme både for sommerens og for påskens vedkommende, og økte vesentlig i høst- og vinterferieperiodene. Bare i julen var det en mindre nedgang. En kan derfor ikke påvise at veksten i utenlandsstrømmen direkte har medført en nedgang for norske overnattingsformer generelt i denne perioden under ett.

Veksten i utenlandsstrømmen kan imidlertid ha dempet den veksten som ellers ville ha kommet i Norge og den kan ha foregått på direkte "bekostning" av visse overnattingsformer her hjemme i den grad det er brukerne av bestemte overnattingsformer som spesielt har begynt å feriere utenlands. Endringer i overnattingsstrukturen blant dem som tar ferie i Norge, kan imidlertid også ha sammenheng med at nordmenn i samme periode har skaffet seg flere hytter og campingvogner, har fått ønske om en bedre kvalitet på innkvarteringstilbudene, eller tilbud om nye former for overnatting i feriene, f.eks. i form av ferieleiligheter o.l.

Det er derfor vanskelig ut fra ferieundersøkelsene å fastslå om det er strømmen til utlandet som eventuelt er årsaken til endringer i etterspørselen etter overnattingsbedriftenes tilbud her hjemme. Det eneste ferieundersøkelsene viser er at de nordmenn som valgte å ta hovedferien om sommeren i Norge, i omtrent like stor grad organiserte overnattingene selv på egen hytte eller hos slekt og venner i 1982 som i 1970. (Tabell 30.) I den grad veksten i utenlandsstrømmen - som var spesielt stor for hovedsommerferiens del - hadde direkte konsekvenser, så var de fordelt ganske likt både på reiselivsbedriften og på forbrukernes egenorganiserte overnattingsformer generelt. Dette gjelder imidlertid hele tidsperioden 1970 - 1982 under ett, det kan være at effektene av utenlandsstrømmen for reiselivsnæringen har blitt mer merkbar de siste årene. Det som er klart er at utenlandsstrømmen i økende grad har rettet seg mot reiselivsnæringens overnattingstilbud ute, mens stadig færre prosentvis bor hos slekt og venner utenlands.

Tabell 30. Personer på hovedferietur om sommeren i ulike ferieområder i Norge, etter om de organiserte overnattingen selv. 1970 og 1982. Prosent

Ferieområde		I alt	Viktigste overnattingsmåte			Tallet på personer som svarte
			Egen hytte	Hos slekt, venner	Andre overnattingsformer	
Nord Norge	1970	100	12	64	24	122
	1982	100	15	58	27	118
Trøndelag	1970	100	20	46	66	84
	1982	100	29	45	74	98
Vestlandet ¹	1970	100	16	42	58	319
	1982	100	22	42	64	190
Sørlandet ¹	1970	100	16	29	45	175
	1982	100	20	22	42	185
Østlandet	1970	100	25	27	52	581
	1982	100	24	25	49	469

¹ Rogaland ble i 1982 regnet sammen med Sørlandet.

Tabell 31. Personer på ferietur i Norge/utlandet om sommeren, etter om de organiserte overnattingen selv. 1970 - 1982. Prosent

	I alt	Viktigste overnattingsmåte			Tallet på personer som svarte	
		Egen hytte	Hos slekt, venner	Campingvogn, telt		Andre overnattingsformer
<u>Ferie i Norge</u>						
Sommeren 1970	100	20	36	18	26	1 282
1974	100	22	36	16	26	1 194
1978	100	20	31	13	37	1 226
1982	100	22	33	15	30	1 094
<u>Ferie i utlandet</u>						
Sommeren 1970	100	2	29	28	41	183
1974	100	2	16	28	54	297
1978	100	1	19	25	57	432
1982	100	3	13	22	62	568

Transporttilbydernes rolle

På samme måte som forbrukerne kan ordne overnatting selv i eget husvære eller hos slekt og venner i ferien, kan de ferierende også ordne transporten selv. Det mest aktuelle er å benytte privatbil, men til en viss grad kan det være aktuelt å nytte andre framkomstmidler som husholdningene har til rådighet (sykkel, båt o.l.).

Jo lenger en skal reise på kort tid og jo vanskeligere kjøreforhold, jo mindre sannsynlig er det imidlertid at en bruker privatbilen. Alternativet er da heller å bruke offentlig tilgjengelige transportmidler som enten blir tilbudt av offentlige eller private transportselskap.

Sommeren 1978 brukte rundt 3/4 av dem som ferierte i Norge privatbil, mens omlag 20 prosent nyttet buss, jernbane, båt, ferje, eller fly. I vinterhalvåret utenom påsken sank andelen som nyttet privatbil noe, men også da nyttet over halvparten egen bil på ferieturene i hjemlandet.

Også nordmenn som reiste på ferie utenlands om sommeren brukte i vesentlig grad sin egen bil. Andelen som nyttet privatbil utenlands sank imidlertid vesentlig i vinterhalvåret til mellom 7 og 20 prosent avhengig av ferieperiode. Mellom 80 og 90 prosent brukte m.a.o. offentlig tilgjengelig transportmiddel når de dro utenlands om høsten, i jul og påske, og i vintersesongen. (Tabell 32.)

Andelen som benyttet privatbil i feriene om sommeren i Norge har økt noe fra 1970 til 1982, i takt med at flere nordmenn har skaffet seg egen bil. Andelen som brukte bilen utenlands økte også noe, spesielt fra 1978 til 1982 hvor strømmen av nordmenn til de nordiske land økte spesielt mye. (Tabell 33.)

Også for transporttilbydernes del er det derfor tydelig at reiselivsnæringen spiller en klart mindre rolle enn de tilbud forbrukerne organiserer selv. Denne rollen er minst viktig når nordmenn ferierer hjemme i eget land. 3/4 av de nordmenn som ferierte i Norge ordnet i 1982 den viktigste transporten på egen hånd.

Tabell 32. Personer på ferietur i ulike årstider i Norge/utlandet 1978/79, etter om viktigste transportmiddel i ferien var offentlig eller privat. Prosent

	I alt	Viktigste transportmiddel			Tallet på personer som svarte
		Offentlig, dvs. buss, jernbane, båt, ferje, fly	Privatbil	Andre svar	
<u>Ferie i Norge</u>					
Sommeren 1978					
Lengste tur	100	20	75	5	1 226
Nest lengste	100	20	72	8	444
Påsken/våren 1979	100	18	79	3	648
Vinteren 1979	100	37	62	1	229
Julen 1978	100	42	56	2	175
Høsten 1978	100	37	62	1	157
<u>Ferie utenlands</u>					
Sommeren 1978					
Lengste tur	100	44	53	3	432
Nest lengste	100	56	41	3	85
Påsken/våren 1979	100	79	20	1	56
Vinteren 1979	100	90	10	0	63
Julen 1978	100	82	18	0	28
Høsten 1978	100	92	7	1	129

Tabell 33. Personer på ferietur om sommeren i Norge/utlandet 1970 - 1982, etter om viktigste transportmiddel i ferien var offentlig eller privat. Prosent¹

	I alt	Viktigste transportmiddel			Tallet på personer som svarte
		Offentlig, dvs. buss, jernbane, båt, ferje, fly	Privatbil	Andre svar	
<u>Ferie i Norge</u>					
Sommeren 1970					
1974	100	28	70	2	1 282
1978	100	25	72	3	1 194
1982	100	20	75	5	1 226
1982	100	19	77	4	1 094
<u>Ferie i utlandet</u>					
Sommeren 1970					
1974	100	42	55	3	183
1978	100	48	50	2	297
1982	100	43	54	3	432
1982	100	47	50	3	568

¹ Hovedferieturen.

4. SOMMERFERIETURENE

Sommerferiene er de viktigste feriene for nordmenn. Det er på den tid av året de aller fleste som ferierer reiser bort. Og det er da de er lengst borte, både i tid og også ofte i avstand. Sommerferiene har derfor fått mest oppmerksomhet i ferieundersøkelsene, både i form av at flere ulike sider ved feriene i den årstiden er blitt kartlagt, og ved at kartleggingen har vært mest systematisk fulgt opp fra år til år.

Sommerferiene kan derfor også nyttes til å belyse viktige sider ved ferieturene generelt som datamaterialet for feriene i de andre årstidene i mindre grad belyser. Her skal volumet av sommerferieturene først belyses, samt sommerferienes ulike hovedformer.

4.1. Volumet av ferieturer om sommeren 1970 - 1982

Sommerperioden dekker tilsammen 4 måneder fra og med 1. mai til og med 31. august, slik ferieundersøkelsene definerer den. I 1982 tok vel 2/3 av den voksne norske befolkning seg minst en ferietur i løpet av denne perioden. Hver femte nordmann (19 prosent) reiste bort 2 eller flere ganger og var borte minst 4 netter sammenhengende hver gang.

De nordmenn som tok seg mere enn en ferietur om sommeren tok vanligvis en noe lengre tur og supplerte denne med en noe kortvarigere tur. Her vil den kortvarige turen bli kalt tilleggsferieturen, mens den mest langvarige vil bli betegnet som hovedferieturen. De som tok seg bare en tur var ute på én hovedferietur.

I 1982 varte tilleggsferieturen om sommeren vel 1 uke (8 dager) mens hovedferieturen varte 2 uker (14 dager) i gjennomsnitt. Selv om antallet nordmenn som tar seg to sommerferieturer er ganske stort, betyr den korte varigheten at tilleggsferiene ikke spiller så stor rolle i sommerferietrafikken totalt sett. Bare 14 prosent av de feriedagene nordmenn tilbrakte på tur sommeren 1982 var i form av tilleggsferieturer. Hovedferieturene stod for 86 prosent av ferieturdagene det året. Hovedferieturene var enda noe viktigere i 1970 hvor de stod for 91 prosent av turdagene. (Tabell 34).

Tabell 34. Antall personer og ferieturer om sommeren medregnet tilleggsturer, totalt antall ferieturdager i Norge og i utlandet. 1970 - 1982

	Andel av befolkningen på ferietur	Antall nordmenn på ferietur	Antall ferieturer i alt	Tilleggs- turenes andel av ferie- turene	Antall ferietur- dager i alt	Tilleggs- turenes andel av ferietur- dagene	Antall ferieturdager	
							I Norge	I utlandet
	Pst.			Pst.		Pst.		
1970	55	1 510 000	1 840 000	18	28 300 000	9	25 000 000	3 300 000
1974	66	1 860 000	2 390 000	22	32 100 000	13	26 100 000	6 000 000
1978	71	2 070 000	2 740 000	24	36 400 000	15	29 700 000	6 700 000
1982	68	2 040 000	2 610 000	22	33 200 000	14	24 400 000	8 800 000

Til sammen økte sommerferieturene med snaut 5 millioner ferieturdager fra 1970 til 1982, en økning på 17 prosent, eller ca. 1½ prosent pr. år. Omlag 60 prosent av denne veksten skyldtes at vel ½ million flere nordmenn tok hovedferietur i 1982 enn i 1970, mens 40 prosent av veksten skyldtes at snaut 250 000 flere nordmenn tok tilleggsferietur.

At veksten i hovedferieturdagene ikke ble større skyldtes at varigheten av hovedferieturene i gjennomsnitt gikk ned med 3 dager.

Hele veksten i hovedferietrafikken om sommeren var rettet mot utenlandske feriemål. Antallet av nordmenn som tok hovedturen i Norge sommerstid endret seg ikke fra 1970 til 1982, mens antallet som ferierte utenlands ble tredoblet fra ca. 180 000 til 710 000 personer. Siden varigheten av turene gikk ned, betyr stagnasjonen av nordmenn som tok hovedferien i hjemlandet en nedgang i antall norske ferieturdager i hovedferien sommerstid i norske ferieområder på ca. 10 prosent.

Denne nedgangen i ferieturdager i hovedferien i hjemlandet ble i stor grad oppveid av at flere nordmenn tok en tilleggsferie i hjemlandet sommerstid. (Tabell 35).

Tabell 35. Antall personer og dager på ferietur om sommeren og ferieturenes varighet i Norge og utlandet. 1970 - 1982

	Hovedferietur				Nest lengste tur			
	1970	1974	1978	1982	1970	1974	1978	1982
Andel på ferietur, prosent	55	66	71	68	12	19	23	19
Antall nordmenn på ferietur, 1 000 personer	1 510	1 860	2 070	2 040	330	530	670	570
Andel av disse i utlandet, prosent .	12	20	26	35	15	12	16	18
Antall på ferietur i utlandet, 1 000 personer	180	370	540	710	50	60	110	100
Antall på ferietur i Norge, 1 000 personer	1 330	1 490	1 530	1 330	280	470	560	470
Gjennomsnittlig antall dager pr. ferietur	17	15	15	14	8	8	8	8
Av disse, dager i utlandet	2	3	3	4	1	1	1	-
Antall ferieturdager i alt, 1 000 dager	25 700	27 900	31 000	28 600	2 600	4 200	5 400	4 600
Antall ferieturdager i utlandet, 1 000 dager	3 000	5 600	6 200	8 200	300	400	500	600
Antall ferieturdager i Norge, 1 000 dager	22 700	22 300	24 800	20 400	2 300	3 800	4 900	4 000

4.2. Ferieturenes hovedformer om sommeren

Nordmenns ferieturer om sommeren har mange former og det er vanskelig å gi en enkel presentasjon av dem alle. To hovedformer for sommerferier skiller seg imidlertid ut. Den ene hovedformen består i at en reiser bort fra hjemstedet og slår seg til ro i ferien på ett sted for å være der. De som velger en slik "ligge stille"-ferie kan få mere ro over ferien. I hvertfall skifter de ikke overnattingssted, men får vanligvis mere tid til andre opplevelser i ferien enn det å reise i seg selv.

Den andre hovedformen for sommerferie er å la ferien være en reise først og fremst, hvor en reiser til mange steder for å se og oppleve ulike miljøer og ferieattraksjoner. Det er vel denne form for rundtur som har gitt opprinnelsen til begrepet turist, dvs. en person som reiser rundt på tur. Ikke alle reiser imidlertid rundt til mange feriesteder på samme ferieturen. Noen nøyer seg med et mer begrenset antall ferieoppholdssteder.

I ferieundersøkelsene har en ikke skilt mellom de ferierende som reiser til noen få eller mange feriesteder. Hovedskillet i undersøkelsene er trukket mellom de ferierende som velger å ligge i ro på ett sted, og de som reiser til to eller flere steder. De av feriefolket som ferierer på ett sted blir her omtalt som å være på en "ligge-stille"-ferie, mens de som har reist til to eller flere steder blir omtalt som å være på en "rundreise" i ferien, noe som egentlig er upresist hvis det bare dreier seg om noen få steder.

Mange ulike faktorer avgjør om forbrukerne velger å dra på en "rundreise" i ferien eller å legge seg mer i ro på ett sted. Å reise rundt medfører for det første muligheter til mere varierte opplevelser i ferien. En kan lettere tilfredstille flere ulike ønsker hos familiens medlemmer, og eventuelt hos slekt og venner som en har forpliktelser til å besøke i ferien. En kan dessuten oppleve nye ferieattraksjoner, og nye områder og land en ikke har opplevd før.

Rundtur innebærer imidlertid også en del økonomiske og praktiske problemer. Å reise rundt innebærer vanligvis økte kostnader til selve reisen, noe forbrukerne kan legge vekt på, ikke minst hvis transportkostnadene er en stor og økende del av feriebudsjettet. En rundreise kan også innebære en økt overnattingskostnad, for det er vanskeligere på slike turer å ta inn hos slekt og venner og på egen hytte o.l. og på den måten redusere bokostnadene noe. Å reise rundt innebærer dessuten en viss usikkerhet på grunn av at en ikke alltid kan forutsette hvor en skal overnatte neste natt. Og ikke minst de som har mindre barn, kan legge vekt på de praktiske fordelene med å feriere på ett sted.

I denne delen av analysen blir hovedvekten lagt på de ferieturene som foregikk i Norge. De utgjorde 2/3 av hovedferieturene i 1982. Og har størst betydning for norsk næringsliv og samfunnsliv, siden det er de nordmenn som ferierer i hjemlandet som etterspør norske feriegoder. Et mindre avsnitt skal imidlertid også belyse nordmenns sommerferier i utlandet.

Hovedferiene i Norge

Ferieundersøkelsene viser at de fleste nordmenn som tok hovedferien i Norge sommerstid valgte å feriere på ett sted. Dette betyr ikke nødvendigvis at de var helt i ro på dette stedet, men at feriestedet eventuelt var utgangspunkt for kortere turer i området rundt.

Andelen som ferierte på et sted i Norge gikk ned fra 75 prosent i 1970 til 71 prosent i 1982, en endring som er ganske beskjeden målt både i prosent og antall personer. Tallene tyder på at det ble ca. 60 000 færre som hadde "ligge-stille"-ferie i hjemlandet. Det tilsvarer en nedgang på ca. 1/2 prosent pr. år fra 1970 til 1982. Siden antall personer som tok hovedferien i Norge ikke endret seg i denne perioden, betyr det også at antall nordmenn på "rundreiser" i Norge økte med 60 000 eller ca. 1 1/2 prosent pr. år.

En vekst i "rundreise"-trafikken har nok ikke vært ventet, for økte bensinpriser i 1970-årene førte til spådommer om at forbrukerne ville bli mer forsiktige med å reise rundt av økonomiske grunner. Når "rundreise" i hjemlandet har økt i omfang som ferieform likevel, kan det ha sammenheng med at det var vesenlig flere norske familier som hadde tilgang til privatbil i 1982 enn i 1970 (61 prosent av de spurte hadde tilgang til privatbil i 1970, mot 82 prosent i 1982), slik at mulighetene til å reise rundt økte vesentlig. Det ble dessuten 1/2 million flere nordmenn som tok sommerferie i denne perioden, og noen av disse ferierende hadde trolig et udekket behov for å se andre deler av landet enn de hadde opplevd før.

Særlig Østlandet, Vestlandet og Nord-Norge mottok noen flere nordmenn på "rundreise" i 1982 enn i 1970. Med andre ord sank andelen som ferierte på ett sted i disse landsdelene noe i denne perioden (tabell 36).

Tabell 36. Andel av personer som på lengste ferietur om sommeren ferierte på ett sted i ulike ferieområder. 1970 - 1982. Prosent

Ferieområde	Andel på ferie ett sted			
	1970	1974	1978	1982
Nord-Norge	70	77	67	64
Trøndelag	67	82	69	77
Vestlandet ¹	69	71	66	63
Sørlandet ¹	73	76	68	70
Østlandet	82	80	81	76

¹ I 1982 ble Rogaland gruppert sammen med Agder-fylkene.

Ferieområde

De som ferierte på ett sted i Norge fordelte seg i stor grad slik innbyggerne i landet bor, med vel halvparten på ferie på Østlandet og rundt 10 prosent på hver av de andre landsdelene utenom Vestlandet. Vestlandet hadde 18 prosent av Norges innbyggere og 16 prosent av dem som ferierte på ett sted sommeren 1982.

De nordmenn som var på "rundreise" i Norge den sommeren var i mindre grad tiltrukket av Østlandets ferieattraksjoner, og dro relativt sett mere til Sørlandet, Vestlandet og Nord-Norge. Agderfylkene og Rogaland var nok det mest attraktive relativt sett (tabell 37).

Tabell 37. Personer på hovedferietur i Norge sommeren 1982 som ferierte på ett eller flere steder, etter ferieområde. Prosent

	I alt	Ferieområde besøkt					Antall personer på ferietur	Tallet på personer som svarte
		Øst-landet	Agder, Rogaland	Vest-landet	Trønde-lag	Nord-Norge		
Ferietur ett sted	100	55	11	16	10	8	950 000	759
Ferietur to eller flere steder .	100	37	18	23	8	14	380 000	302

Landsdel for bosted							
Innbyggere i Norge (15-74 år) ..	100	50	12	18	10	10	

Årsaken til at de som ferierte på ett sted i Norge fordelte seg på de ulike landsdelene omtrent slik bosettingen er, ligger nok i at "ligge-stille"-feriene i stor grad er knyttet til besøk hos slekt og venner, og til bruk av private hytter og fritidshus. Og slekt og venner, samt fritidshusene er i stor grad fordelt over landsdelene slik bosettingsmønsteret er. Og derved gjenspeiler "ligge-stille"-feriene det samme geografiske mønsteret.

Overnattingsform

Det å overnatte i campinghytte og telt var spesielt "rundreise"-turistenes ferieform sammenlignet med de nordmenn som var på "ligge-stille"-ferie i Norge. De som var på rundreise i Norge brukte i det hele vesentlig mere camping-overnatting enn hytter og fritidshus. Å bo på hytte eller fritidshus var imidlertid den vanligste overnattingsmåten for de nordmenn som ferierte på ett sted sommeren 1982 (44 prosent gjorde det). De som var på rundreise bodde dessuten hos slekt og venner i nesten like stor grad som de nordmenn som ferierte mere fast ett sted i ferien.

De som ferierte i fritidsbåt var meget få, men la seg naturlig nok ikke til ett sted, men reiste rundt med båten til flere steder.

Norske hotell og pensjonat, gjestgiverier, motell o.l. ble brukt av 11 prosent av dem som reiste på rundtur i Norge og 6 prosent av dem som ferierte mere fast ett sted. Campingvognene ble brukt i like stor grad som alle de norske hotellene, pensjonatene og turisthyttene til sammen. (Tabell 38).

Tabell 38. Personer på hovedferietur i Norge sommeren 1982 som ferierte på ett eller flere steder, etter viktigste overnattingsform. Prosent

Viktigste overnattingsmåte	Ferie på ett sted	Ferie på to eller flere steder
I alt	100	100
Hotell (hotellhytter)	3	6
Pensjonat, gjestgiveri, kro, turistheim, turisthytte, motell o.l.	3	5
Campinghytte	2	14
Ungdomsherberge	0	0
Telt	4	12
Campingvogn	7	11
Egen hytte, fritidshus, leilighet	29	5
Lånt hytte, fritidshus, leilighet	8	4
Leid hytte, fritidshus, leilighet	7	4
Fritidsbåt	0	7
Hos slektninger	31	27
Hos venner, kjente, andre private	4	4
Andre svar	1	1
Tallet på personer som svarte	757	301

De som ferierte på hotell, pensjonat o.l. i Norge i sommerferien 1982 og lå fast der det meste av ferien, hadde stort sett helpensjon. 70 prosent av dem stelte med andre ord ikke mat selv, men fikk alt ordnet for seg. De som tok inn på hotell, pensjonat, motell o.l. på rundtur i Norge derimot, hadde i større grad bare frokost eller halvpensjon på stedet. 15 prosent av de hotell/pensjonatferierende laget maten selv. Dette var nordmenn som bodde på hotellhytter eller motellhytter, dvs, hytter knyttet til vanlige hotell, pensjonat o.l. og hvor de ferierende kan stille seg selv. (Tabell 39).

Tabell 39. Personer på hovedferietur til ett sted/flere steder i Norge sommeren 1982, som bodde på hotell, pensjonat, gjestgiveri, turisthytte, motell, motell-/hotellhytte o.l., etter hva slags forpleining som var inkludert. Prosent¹

	Type forpleining					Laget det meste av maten selv	Andre svar	Tallet på personer som svarte
	I alt	Hel-pensjon	Halv-pensjon	Kun frokost	Spiste det meste av måltidene på kafeer, restauranter de valgte selv			
Ferierte ett sted	100	70	0	10	-	20	-	30
Ferierte to eller flere steder	100	16	29	29	3	16	7	31

¹ NB. Få personer ble intervjuet.

Endringer i overnattingsmønsteret

Det har stort sett vært små endringer i hvordan nordmenn overnatter i feriene om sommeren når ferieturen er lagt til Norge. Spesielt gjelder dette de som la hovedferien om sommeren til ett sted.

De som lå i ro i Norge i ferien bodde riktignok noe mindre hos slektninger eller i lånte/leide fritidshus i 1982 enn i 1970. Til gjengjeld bodde de trolig noe oftere i egen hytte eller fritidshus, noe som kan være naturlig siden en del flere hadde hytte i 1982 enn 12 år tidligere. Forandringene i overnattingsvanene blant dem som valgte å feriere på ett sted i Norge var imidlertid små.

De som reiste på rundtur i Norge overnattet i vesentlig større grad anderledes i 1982 enn i 1970. Det har vært en betydelig nedgang i andelen som ferierte i telt eller campingvogn, en nedgang fra 43 til 23 prosent på 12 år. Da antall campingvogner økte vesentlig på disse årene, må en kunne regne med at nedgangen i overnattingsandelen skyldes en enda større nedgang i andelen som brukte telt fra 1970 til 1982.

Mens telterne har sunket vesentlig i antall har det blitt flere som bodde på pensjonat, gjestgiveri, turisthytte, campinghytte o.l., og trolig er det bruken av campinghyttene som har økt mest. At det har blitt muligheter til å leie hytter tilknyttet hotell, med selvstøttingsmuligheter kan være en forklaring på at det kan være noen flere nordmenn som ferierte på "hotell" i 1982 enn i 1970.

Det var dessuten flere som nyttet egen hytte på slike "rundturer" i Norge i 1982 enn tidligere. Årsaken er nok at noen flere kombinerer hytta med besøk andre steder, blant annet hos slektninger. Og denne tendensen til å feriere flere steder forklarer hvorfor det også er noe flere som bodde hos slekt og venner. At det er blitt flere som ferierte i egen båt er bakgrunnen for at andelen som ferierte på "andre" overnattingsformer har økt noe fra 1970 til 1982 (tabell 40).

Tabell 40. Personer på hovedferietur i Norge om sommeren som ferierte på ett sted/flere steder, etter viktigste overnattingsform. 1970, 1982. Prosent

	I alt	Hotell	Pensjonat, gjestgiveri, ungdoms-herberge, motell, turisthytte, campinghytte	Telt, campingvogn	Egen hytte, fritids-hus, leilighet	Leid/lånt hytte, fritids-hus, leilighet	Hos slekt-ninger	Hos ven-ner	Andre	Tallet på personer som svarte
Ferierte ett sted										
1970	100	2	3	10	26	19	34	5	1	966
1982	100	3 ¹	5	11	29	15	30	4	1	759
Ferierte to eller flere steder										
1970	100	4	12	43	1	8	24	3	5	304
1982	100	6 ¹	19	23	5	8	27	4	8	301

¹ Omfattet i 1982 også hotell-hytter.

Utenlandsferiene

Sommeren 1982 var det ca. 710 000 nordmenn i 15-79 års alderen som la hovedferien til utlandet, en økning på ca. 290 prosent fra 1970 eller ca. 25 prosent flere pr. år.

Ferieområder. Nesten halvparten (49 prosent) av utenlandsferiene var den sommeren lagt til de andre nordiske land, men en del av disse ferieturene til Danmark, Sverige og Finland var kombinert med noen feriedager også i Norge på samme turen, slik at bare 35 prosent av nordmenns ferieturdager i utlandet på hovedferietur den sommeren var i nordiske land utenfor Norge.

Reisene utenfor Norden varte flere dager jo lengre unna Norge ferieturen gikk, og disse langveis-feriene var i liten grad kombinert med feriedager i Norge. Selv om antall nordmenn som reiste til Middelhavsområdet var bare vel halvparten så mange som de som ferierte i Danmark, Sverige og Finland tilbrakte sydenturistene derfor likevel nesten like mange dager i Syden som det nordmenn var på ferietur i de nordiske land utenom Norge. (Tabell 41).

Tabell 41. Antall personer på ferietur til utlandet, ferieturdager pr. person og samlet antall ferieturer til ulike områder i utlandet sommeren 1982

	Antall personer på ferietur til utlandet	Gjennomsnittlig antall ferieturdager		Samlet antall ferieturdager		Tallet på personer som svarte
		I alt	Herav i utlandet	I alt	Herav i utlandet	
Utlandet i alt	710 000	15	12	10 000 000	8 200 000	552
Danmark, Sverige, Finland, Island	340 000	13	9	4 300 000	2 900 000	268
Nord- og Mellom-Europa ellers ...	140 000	15	14	2 000 000	1 800 000	106
Sør-Europa, Kanarieøyene, Nord-Afrika	180 000	16	15	2 800 000	2 600 000	142
Utlandet ellers	50 000	26	26	1 000 000	1 000 000	36

Om lag halvparten (52 prosent) av de som tok hovedferien i utlandet sommeren 1982 ferierte hovedsakelig på ett sted. For de om lag 370 000 nordmenn som valgte "ligge-stille"-ferie i utlandet var Middelhavslandene og de nordiske land de to viktigste ferieområdene med noe flere til Syden (41 prosent) enn til Norden (39 prosent). Spania var et like viktig reisemål som Danmark eller Sverige for dem som ferierte mere i ro ett sted.

Nå var de nordiske landene likevel det viktigste ferieområdet for nordmenn i utlandet den sommeren. Det kommer av at nordmenn som reiser til de nordiske land i større grad reiser dit på rundtur enn for å ligge stille ett sted i ferien. Bare Danmark har like mange nordmenn på "ligge-stille"-ferie som på "rundtur"-ferie. I Sverige og Finland er det 60-70 prosent flere nordmenn på "rundtur"-ferie enn som ferierer på ett sted. Det var også klart vanligere å reise rundt til flere steder når ferien ble lagt til Nord- og Mellom-Europa, sammenliknet med andre land utenfor Norden.

Middelhavsområdet derimot har først og fremst besøk av nordmenn som ferierer på ett sted og ikke reiser rundt. Sommeren 1982 var hele 93 prosent av nordmennene i Spania i hovedferien på en "ligge-stille"-ferie. For ferier i resten av Middelhavsområdet var "ligge-stille" andelen ca. 80 prosent.

Tabell 42. Personer på hovedferietur til utlandet sommeren 1982 som ferierte på ett sted/flere steder, etter hvilket land de ferierte i. Prosent

	I alt	Danmark	Sve- rige	Fin- land	Stor- brit- tania	Vest- Tysk- land	Nord- Europa ellers	Mellom- Europa	Spania, Kanari- øyene	Sør- Europa, Nord- Afrika	Ut- lan- det ellers	Tallet på per- soner som svarte
Alle personer	100	18	26	5	5	4	2	9	10	16	6	552
Ferierte ett sted .	100	17	18	4	4	1	1	7	17	24	6	293
Ferierte to eller flere steder	100	19	35	7	5	6	2	12	2	6	6	259

De attraktive områdene for nordmenn som ferierte utenlands om sommeren var først og fremst kystområdene. Vel halvparten (52 prosent) av utenlandsstrømmen i hovedferiene gikk til de kystnære områdene. I Middelhavsområdet dro nesten 90 prosent av de ferierende nordmennene til kysten. Også i de nordiske land var det kystområdene som tiltrakk mange (46 prosent). I Nord- og Mellom-Europa ellers var det de større byene som var mest attraktive. Og utenfor Europa dro noe over halvparten av de ferierende nordmennene til byene. Meget få nordmenn besøkte utenlandske fjellområder (1 prosent) og skogstrakter (1 prosent). Tydeligvis er fjell og skog noe nordmenn ikke vil utenlands for å oppleve i sommerferiene. (Tabell 43).

Tabell 43. Personer på hovedferietur til utlandet sommeren 1982 i grupper av ferieområder, etter natur på feriestedet. Prosent

	I alt	Type natur på feriestedet					Tallet på personer som svarte
		Større by	Kyst-område	Fjell-område	Skogs-trakter	Innlandet ellers	
Alle personer	100	28	52	1	1	17	552
Danmark, Sverige, Finland, Island	100	28	46	1	3	21	268
Nord- og Mellom-Europa ellers	100	39	27	2	-	31	106
Sør-Europa, Kanariøyene og Nord-Afrika	100	12	87	-	-	1	142
Utlandet ellers	100	56	33	-	-	11	36

"Faste gjester"

Bare Sverige og Danmark mottok nordmenn som var virkelig "faste gjester" og som hadde feriert på samme feriested i disse landene 10 ganger eller mer. Men denne strømmen av nordmenn som hadde reist dit så ofte var forholdsvis liten (10-15 prosent). Flesteparten av de nordmenn som besøkte Danmark (61 prosent) og mange på besøk til Sverige (52 prosent) hadde ikke feriert på stedet tidligere. De som var på "ligge-stille"-ferie til Middelhavslandene utenom Spania, var i nesten 90 prosent av tilfellene på ferie for første gang på stedet. Dette betyr ikke at de aldri har vært i Syden før, men ikke på det stedet hvor de ferierte denne gangen. (Tabell 44).

Tabell 44. Personer på hovedferietur til ett sted i utlandet sommeren 1982 i ulike ferieområder, etter om de har feriert på stedet før eller ikke. Prosent

	I alt	Ikke tidligere	Ferierte på stedet før				Tallet på personer som svarte
			1 gang	2-5 ganger	6-9 ganger	10 ganger eller mer	
Alle personer	100	69	10	11	2	7	293
Danmark	100	61	12	12	6	8	49
Sverige	100	52	8	19	8	14	52
Mellom-Europa	100	75	20	5	0	0	20
Spania, Kanariøyene	100	68	10	18	2	2	50
Sør-Europa, Nord-Afrika ...	100	87	7	5	0	0	71

Overnattingsform

Når det er få nordmenn som har feriert på samme sted mange ganger i utlandet, kommer det selv sagt av at de færreste har en fast tilknytning til utlandet, i form av at de har nære slekninger der eller feriebosted. Derfor velger da også nordmenn å overnatte på andre måter i utlandet enn i Norge i feriene. Når Ola Nordmann ferierer i de nordiske land, overnatter han først og fremst på en rimelig måte. Camping og leie av hytte er viktigste overnattingsform. 55 prosent av dem som la hovedferieturen til andre nordiske land sommeren 1982, overnattet i telt, campingvogn, campinghytte eller leid hytte. Telt var den viktigste av disse overnattingsformene.

Utenfor de nordiske land er det hotell som er viktigst, og i Middelhavsområdet overnattet hele 79 prosent av de norske ferierende på hotell. 1/3 av dem som reiste utenfor vår verdensdel bodde forøvrig hos slekninger. (Tabell 45)

Det er noen forskjeller mellom dem som reiser rundt til flere steder i utlandet og dem som ferierer på ett sted når det gjelder overnattingsform.

De som valgte å ligge stille på ett sted i Norden, brukte dobbelt så ofte å leie seg hytte eller fritidshus i forhold til de som reiste rundt. Og de som reiste rundt brukte dobbelt så ofte å ligge i telt som de som var på "ligge-stille"-ferie.

De som reiste rundt i Storbritania, Vest-Tyskland og Mellom-Europa ellers benyttet stort sett telt eller pensjonat, gjestgiverier, moteller o.l. De som lå fast ett sted i disse landene brukte til gjengjeld i vesentlig større grad å feriere hos slekninger. Forøvrig var det små forskjeller mellom nordmenn som var "rundreise"-turister eller "ligge-stille"-turister når det gjelder overnattingsform som ble valgt.

Det var imidlertid klare forskjeller mellom hvordan nordmenn valgte å ta en "ligge-stille"-ferie om sommeren i Danmark og Sverige. For det første var det omtrent ingen (under ½ prosent) som la seg til ro på campinghytter i Danmark, mens dette var en viktig ferieform for nordmenn som tok seg "ligge-stille"-ferie i Sverige. Forklaringen er nok den enkle at campinghytter er det få av i Danmark.

Det var dessuten meget få (2 prosent) som nyttet campingvogn som en slags hytte på ett sted når de dro til Danmark. Dette var 10 ganger vanligere blant de nordmenn som ferierte i ro på ett sted i Sverige. Nordmenn som dro til Danmark og ferierte ett sted der, leide dessuten i vesentlig større grad hytte eller fritidsbolig, eller tok inn på gjestgiveri, pensjonat, kro o.l. enn når ferien gikk til Sverige (ca. 12 ganger oftere). (Tabell 46).

Tabell 45. Personer på hovedferietur til utlandet sommeren 1982 i grupper for ferieområde, etter viktigste overnattingsmåte. Prosent

Ferieområde	I alt	Viktigste					
		Hotell (hotell- hytter)	Pensjonat, gjestgiveri, kro, turistheim, hotell o.l.	Camping- hytte	Ungdoms- herberge	Telt	Camping- vogn
Danmark, Sverige, Finland, Island	100	12	6	12	1	23	12
Nord- og Mellom-Europa ellers	100	31	10	2	4	15	2
Sør-Europa, Kanariøyene og Nord-Afrika	100	29	5	-	1	4	2
Utlandet ellers	100	31	3	-	-	3	-

Tabell 46. Personer på hovedferietur til ett sted i utlandet sommeren 1982 i grupper for ferieområde, etter viktigste overnattingsform. Prosent

Ferieområde	I alt	Viktigste					
		Hotell (hotell- hytter)	Pensjonat, gjestgiveri, kro, turistheim, hotell o.l.	Camping- hytte	Ungdoms- herberge	Telt	Camping- vogn
Alle personer	100	47	4	4	0	6	4
Danmark	100	14	16	0	0	14	2
Sverige	100	8	0	15	0	14	21
Mellom-Europa	100	60	5	0	5	0	0
Spania, Kanarieøyene	100	86	0	0	0	2	2
Sør-Europa ellers, Nord-Afrika	100	89	3	0	0	0	0

overnattingsmåte							Andre svar	Tallet på personer som svarte
Egen hytte, fritidshus, leilighet	Lånt hytte, fritidshus, leilighet	Leid hytte, fritidshus, leilighet	Fritidsbåt	Hos slektninger	Hos venner, kjente, andre private			
3	2	8	5	10	3	3	268	
2	1	5	-	9	14	5	106	
3	-	6	-	1	-	1	142	
3	-	5	-	36	11	6	36	

overnattingsmåte							Andre svar	Tallet på personer som svarte
Egen hytte, fritidshus, leilighet	Lånt hytte, fritidshus, leilighet	Leid hytte, fritidshus, leilighet	Fritidsbåt	Hos slektninger	Hos venner, kjente, andre private			
3	2	10	1	11	5	3	293	
4	4	31	0	6	4	4	49	
6	4	4	2	21	4	2	52	
5	0	5	0	5	5	10	20	
4	0	6	0	0	0	0	50	
0	0	6	0	1	0	1	71	

Transportmiddel

De nordmenn som dro på sommerferietur til Danmark og Sverige brukte i over 80 prosent av tilfellene egen bil som transportmiddel. Også de som dro til Finland og Vest-Tyskland brukte i stor grad bil i ferien (rundt 70 prosent). Bilens rolle ble kraftig redusert når hovedferien om sommeren gikk til Middelhavslandene. Under 10 prosent av de ferierende reiste da i egen bil eller leid bil.

I Middelhavsområdet og på feriene utenfor Europa er det i det alt vesentlige fly som er viktigste transportmiddel. Hele 94 prosent av de nordmenn som tok hovedferien i Spania eller på Kanariøyene sommeren 1982 reiste med fly.

Storbritannia står i en spesiell stilling på grunn av sin øybeliggenhet, med forholdsvis få bilturister fra Norge (30 prosent), og relativt mange med båt (19 prosent). Også til Storbritannia kom imidlertid de fleste nordmenn med fly (48 prosent).

Buss ble brukt av få (5 prosent), og først og fremst ved besøk i Finland, Vest-Tyskland og Mellom-Europa ellers. Fritidsbåt ble nesten bare nyttet ved besøk i Sverige. (Tabell 47).

Tabell 47. Personer på hovedferietur til utlandet sommeren 1982 i grupper for ferieområde, etter viktigste transportmiddel. Prosent

	I alt	Viktigste transportmiddel							Tallet på personer som svarte	
		Buss	Jernbane	Båt, ferje	Fly	Personbil, leid bil	Motor-sykel	Fritidsbåt		Sykel, til fots
Alle personer	100	5	4	2	35	49	1	2	0	550
Danmark	100	3	5	6	3	81	2	0	0	98
Sverige	100	2	4	1	1	84	0	7	0	142
Finland	100	21	4	0	0	71	4	0	0	28
Storbritannia	100	0	0	19	48	30	4	0	0	27
Vest-Tyskland	100	16	11	0	5	68	0	0	0	20
Mellom-Europa ellers	100	20	6	0	32	40	2	0	0	50
Spania, Kanariøyene	100	0	0	0	94	6	0	0	0	54
Sør-Europa, Nord-Afrika ..	100	2	17	0	83	8	0	0	0	88
Utlandet ellers	100	3	0	3	83	11	0	0	0	36

Nærmere om det norske overnattingstilbudets rolle i sommerferien

I mange tilfelle vil nordmenn som skal feriere ikke i første omgang velge mellom ulike typer av overnattingsmåter, men mellom å feriere i Norge eller i utlandet. Og så blir ulike overnattingsmåter valgt avhengig av hvor en skal. Noen overnattingsmåter blir mye brukt under ferier i Norge og lite i utlandet, og omvendt, eller blir mye brukt uansett om ferien er i hjemlandet eller utlandet.

På hovedferieturene sommeren 1982 var det klart forskjeller mellom hvordan nordmenn overnattet i Norge og utlandet. 95 prosent av de som overnattet på egen hytte overnattet på hytte i Norge, hvorav Østlandsområdet hadde 45-50 prosent. Bare få prosent hadde overnattet på egen hytte i utlandet. Også det å leie eller låne hytte var i 2/3 av tilfellene i Norge. På samme måte som 86 prosent av dem som bodde hos slekt, var hos slektninger som bodde i Norge. Det er mulighetene for å bruke egen hytte og besøke slektninger som selvsagt forklarer dette.

Når så mange nordmenn benytter hotell i utlandet skyldes det ikke mangel på hotell-tilbud i Norge, men at når nordmenn drar til større byer eller badesteder i utlandet, så er hotell det beste overnattingsalternativet der. Derfor bodde 84 prosent av de nordmenn som hovedsakelig overnattet på hotell i hovedferien sommeren 1982 på utenlandske hotell. Bare 16 prosent ferierte på norske hotell.

Også telterne og brukerne av campingvogn ferierte i stor grad i utlandet, bare vel halvparten av dem var i Norge (57 prosent). Det samme gjelder for dem som overnattet på pensjonat, gjestgiveri, turisthytte, ungdomsherberge o.l. Nesten halvparten av dem (43 prosent) bodde hovedsakelig på utenlandske pensjonater, gjestgiverier, campinghytter, ungdomsherberger o.l. (Tabell 48).

Tabell 48. Personer på hovedferietur sommeren 1982 i grupper for viktigste overnattingsmåte, etter om ferieturen var i Norge eller utlandet. Prosent

	I alt	Viktigste overnattingsmåte							
		Hotell	Pensjonat, gjest-giveri, camping-hytte o.l.	Telt, camping-vogn	Eget fritids-hus, hytte	Leid/lånt fritids-hus, hytte	Fritids-båt	Hos slekt-ninger	Hos venner, kjente
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Norge	64	16	57	57	95	76	64	86	60
Utlandet	36	84	43	43	5	24	36	14	40

De andre nordiske land spiller en ganske betydelig rolle for visse former for ferie sammenlignet med de enkelte landsdeler her hjemme. 1/3 av de nordmenn som drog på ferietur med båt i 1982 tilbrakte sommerferien langs kystene i de nordiske land, trolig spesielt langs svenskekysten. Det var like mange nordmenn som ferierte i båt der som på Sørlandet.

Det var dessuten flere nordmenn som ferierte i telt og campingvogn i Danmark, Sverige og Finland enn i noen av landsdelene i hjemlandet. 1/3 av de nordmenn som valgte denne ferieformen den sommeren var på besøk i de andre nordiske land.

Områdene utenfor Norden spilte størst rolle som tilbydere av hotellferie. Nesten halvparten av de nordmenn som ferierte på hotell i hovedferien sommeren 1982 (49 prosent) bodde på hotell i Middelhavsområdet. (Tabell 49).

Tabell 49. Personer på hovedferietur sommeren 1982 i grupper for overnattingsmåte, etter ferieområde. Prosent

	I alt	Hotell	Viktigste overnattingsmåte						
			Pensjo-nat, cam-ping-hytte o.l.	Telt, cam-ping-vogn	Eget fri-tids-hus, hytte	Leid, lånt fri-tids-hus, hytte	Fri-tids-båt	Hos slekt-ninger	Hos venner, kjente
Antall personer ...	2 040 000	290 000	220 000	350 000	330 000	220 000	40 000	470 000	90 000
	Prosent								
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Østlandet	29	8	23	27	45	49	13	29	23
Sørlandet	11	2	8	16	15	16	36	9	14
Vestlandet	12	6	14	6	16	5	10	20	9
Trøndelag	6	0	5	4	11	3	0	11	6
Nord-Norge	7	0	7	4	7	3	5	17	9
Norden	17	15	28	34	3	15	36	7	13
Nord- og mellom-Europa	7	15	10	6	0	3	0	3	21
Middelhavsområdet .	9	49	5	3	2	4	0	0	0
Utlandet ellers ...	2	5	0	0	0	2	0	4	6

4.3. Nærmere om ferie på ett sted i Norge om sommeren

Ferieområder besøkt

En stor del av de som ferierer på ett sted på hovedturen om sommeren, oppholder seg i samme landsdel som de bor. Dette gjelder i noe mindre grad personer bosatt på Vestlandet og i Trøndelag enn de som bor i andre landsdeler. Sommeren 1982 var andelene henholdsvis ca. 50 og ca. 65 prosent. De som drog til andre landsdeler for å feriere på ett sted, reiste først og fremst til Østlandet (tabell 50).

Tabell 50. Personer på hovedferietur til ett sted i Norge sommeren 1982 i grupper for bostedslandsdel, etter ferieområde. Prosent

Bostedslandsdel	I alt	Ferieområde besøkt					Tallet på personer som svarte
		Øst-landet	Agder, Rogaland	Vest-landet	Trøndelag	Nord-Norge	
Alle	100	55	11	16	10	8	759
Østlandet	100	66	14	10	6	5	418
Agder og Rogaland	100	17	64	15	4	1	85
Vestlandet	100	31	8	51	6	4	118
Trøndelag	100	25	8	4	49	14	77
Nord-Norge	100	23	2	5	5	66	61

Kystområdene var uten sammenligning de områdene som tiltrakk seg flest nordmenn som ønsket å feriere på et sted i hovedferien om sommeren. Tallet på ferieturdager tilbrakt i kystområdene sommeren 1982 var 5 ganger så stor som i fjellområdene, og 6 ganger så stort som i byområdene. Begrepet kystområde er her definert som området inntil 3 km i fra kysten.

Kystområdet var den dominerende ferieattraksjonen på Sørlandet og i Rogaland. 84 prosent av de som ferierte på ett sted i Agder/Rogaland holdt til ved kysten sommeren 1982. Bare 1 prosent av dem drog til fjells.

Fjellområdene var vesentlig viktigere for dem som ferierte på ett sted på Østlandet eller i Trøndelag (17 og 16 prosent). Skogstrakter var nesten like attraktive på Østlandet som fjellet, mens det å feriere fast i byområder tiltrakk seg rundt 10 prosent generelt, og var relativt sett viktigst for dem som ferierte i Trøndelag. (Tabell 51).

Tabell 51. Personer på hovedferietur i Norge sommeren 1982 som ferierte ett sted i ulike landsdeler. Antall personer og dager på tur og fordeling etter type natur på feriestedet

Ferieområde	Antall personer på ferietur	Gjennomsnittlig antall ferieturdager	Samlet antall ferieturdager	Ferieturdager tilbrakt i ulike typer natur på feriestedet. Prosent					
				I alt	By	Kystområde	Fjell	Skogstrakter	Innlandet ellers
Alle	950 000	14	13 300 000	100	9	56	12	7	16
Østlandet	450 000	14	6 300 000	100	8	46	17	12	17
Agder/Rogaland	160 000	14	2 300 000	100	8	84	1	3	5
Vestlandet	150 000	14	2 100 000	100	9	64	9	1	17
Trøndelag	90 000	13	1 200 000	100	15	39	16	6	23
Nord-Norge	100 000	17	1 600 000	100	10	59	8	5	19

Overnattingsform

De som reiste til Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge og slo seg til fast ett sted, besøkte i meget stor grad slektninger og overnattet der. Slechtsbesøk var vesentlig mindre viktig på Østlandet og Sørlandet. Det som særpreger feriene østpå og sør-vestpå, er den relativt store andelen som bor fast i telt, campingvogn og i leid eller lånt hytte. Det var 10 ganger vanligere å ligge i telt på Sørlandet enn i Trøndelag, Vestlandet og i Nord-Norge. Og det var vel 10 ganger vanligere å leie hytte når en ferierte ett sted på Østlandet enn hvis en ferierte i Nord-Norge eller i Trøndelag. De som lå i ro på hotell, pensjonat o.l., gjorde det først og fremst når ferien var lagt til Østlandet eller Vestlandet. (Tabell 52).

Tabell 52. Personer på hovedferietur til ett sted i Norge sommeren 1982 i ulike ferieområder, etter viktigste overnattingsform. Prosent

Ferie- område	I alt	Hot- tell, (ho- tell- hyt- te)	Pensjo- nat, gjest- giveri, kro, turist- heim, turist- hytte, fjell- stue, motell, motell- hytte	Cam- ping- hytte	Ung- doms- her- berge	Telt	Cam- ping- vogn	Hytte, fri- tidshus, leilighet			Hos			Tallet på per- soner som svarte	
								Egen	Lånt	Leid	Fri- tids- båt	Slekt- ninger	Ven- ner, kjen- te		Andre
Alle	100	3	3	2	0	4	7	29	8	7	0	30	4	1	759
Østlandet ...	100	5	3	2	0	5	9	29	11	11	-	21	4	1	358
Agder/ Rogaland	100	1	5	3	1	10	12	27	11	7	2	15	4	2	130
Vestlandet ..	100	3	1	2	1	1	2	33	4	3	1	48	4	0	120
Trøndelag ...	100	0	1	4	0	1	5	36	5	1	0	40	4	1	75
Nord-Norge ..	100	0	1	4	1	0	1	21	4	1	0	63	1	1	76

Reiselivsnæringens tilbud om overnatting var klart mest benyttet blant de nordmenn som ferierte i Agder/Rogaland og på Østlandet. Dette tilbudet omfatter campinghytter, utleiehytter, overnatting på hotell, pensjonat, gjestgiveri, motell o.l. At det relativt sett var størst etterspørsel blant de som ferierte på Østlandet og i Agder/Rogaland, kan ha noe sammenheng med at feriefolket som besøkte disse landsdelene i mindre grad hadde feriert der tidligere. Mens under 10 prosent av de ferierende i Trøndelag og Nord-Norge var førstegangsbesøkende, hadde hele 32 prosent av de som ferierte på ett sted på Sørlandet og i Rogaland ikke feriert på stedet tidligere. I de andre landsdelene var det vanligere at feriefolket kom tilbake flere ganger. I Trøndelag og Nord-Norge hadde over 2/3 hatt ferie på samme sted mere enn 5 ganger tidligere. (Tabell 53.)

Tabell 53. Personer på hovedferietur på ett sted i ulike landsdeler i Norge sommeren 1982, etter hvor mange ganger de tidligere hadde feriert der. Prosent

	Antall ganger tidligere feriert på stedet						Tallet på personer som svarte	Andel av alle ferierende som ferierte på ett sted
	I alt	Ikke tidligere	1 gang	2-5 ganger	6-9 ganger	10 ganger og mere		
Alle	100	22	7	16	7	48	757	71
Østlandet	100	25	7	17	6	45	356	76
Agder, Rogaland ...	100	32	6	8	8	36	130	70
Vestlandet	100	17	8	16	7	53	120	63
Trøndelag	100	9	9	11	7	64	75	77
Nord-Norge	100	9	5	21	11	54	76	64

At det var flere "nye" ferierende som besøkte Sørlandet i 1982 enn i de andre landsdelene er nok viktig forklaring på endringene i overnattingsmønstret på Sørlandet fra 1970 til 1982. Disse "nye" ferierende på Sørlandet og i Rogaland har nok i liten grad hatt varige forbindelser med landsdelen i form av slekt der. Derfor er det også en klar nedgang i andelen som bodde hos slektinger fra 1970 til 1982. Og istedet har de "nye" ferierende tatt inn på rimelige overnattingssteder, som campinghytter, motell, gjestgiveri, pensjonat o.l., som derfor har fått en klar vekst i etterspørselen.

Endringer i overnattingsform

De nordmenn som ferierte på ett sted på Østlandet, endret i liten grad sine overnattingsvaner fra sommeren 1970 til sommeren 1982. Mens de som ferierte i andre landsdeler i økende grad nyttet egne hytter, var det ingen nevneverdige endringer i bruken av egne hytter og fritidshus blant dem som ferierte østpå. De som ferierte på Vestlandet hadde i enda større grad stabil tilknytting til landsdelen i 1982 enn i 1970 - i form av slekt eller eget fritidshus. De som ikke hadde slik tilknytting til Vestlandet reiste tydeligvis andre steder, og trolig først og fremst til Østlandet eller sørover til Sørlandet eller Danmark. Derfor sank andelene som ferierte fast ett sted på Vestlandet i lånt eller leid hytte, og i telt eller campingvogn, mens andelen som bodde hos slekt og venner eller i eget fritidshus økte. (Tabell 54.)

Generelt sett var det imidlertid relativt små endringer i nordmenns overnattingsmønster fra 1970 til 1982 når de ferierte i hjemlandet på "ligge-stille"-ferie.

Tabell 54. Personer på hovedferietur til ett sted i Norge om sommeren i ulike ferieområder, etter viktigste overnattingsform. 1970, 1982. Prosent

I alt	I alt	Hotell	Pensjonat, gjestgiveri, ungdomsherberge, motell, campinghytte	Telt, campingvogn	I egen hytte, hus, leilighet	Lånt/leid hytte, hus, leilighet	Hos slektninger	Hos venner, kjente	Annet	Tallet på personer som svarte	
Alle personer	1970	100	2	3	10	26	19	34	5	1	966
	1982	100	3	5	11	29	15	30	4	1	759
Østlandet	1970	100	3	2	12	31	25	24	3	1	478
	1982	100	5	5	14	29	22	21	4	1	358
Sørlandet ¹	1970	100	2	2	19	21	20	33	2	1	127
	1982	100	1	9	22	27	18	15	4	4	130
Vestlandet ²	1970	100	1	6	6	23	14	43	6	2	220
	1982	100	3	4	3	33	7	48	4	1	120
Trøndelag	1970	100	2	0	2	30	9	52	5	0	56
	1982	100	0	5	6	36	6	40	4	1	75
Nord-Norge	1970	100	0	4	5	17	4	61	9	1	85
	1982	100	0	6	1	21	5	63	1	1	76

¹ Sørlandet omfatter: 1970 kun Agderfylkene; i 1982 Agder og Rogaland. ² Vestlandet omfattet i 1982 ikke Rogaland.

De aller fleste av dem som hadde feriert fast ett sted i Norge i hovedferien 1982 ønsket forøvrig å feriere på samme måten også neste år (77 prosent). Bare 9 prosent hadde helt klare ønsker om noe annet.

Det var de som hadde feriert på egen hytte eller leid hytte, og de som hadde bodd på pensjonat, gjestgiveri o.l. eller i campingvogn som i størst grad ønsket å feriere på samme måten året etter. De som i større grad var usikre var de som hadde feriert på ett sted på hotell, i telt, i campinghytte eller hos slektninger, men også for disse ferieformene var det et klart flertall som absolutt kunne tenke seg å reise på samme type ferietur også neste år (tabell 55).

Tabell 55. Personer på hovedferietur i Norge til ett sted sommeren 1982 i grupper for overnattingsmåte, etter om de ville reise på samme type ferietur også neste år. Prosent

Viktigste overnattingsform	I alt	Ja, absolutt	Ja, kanskje	Nei	Tallet på personer som svarte
Alle personer	100	77	15	9	754
Hotell	100	65	15	20	20
Pensjonat, gjestgiveri, motell o.l. ...	100	80	5	15	20
Campinghytte	100	:	:	:	18
Telt	100	63	31	6	32
Campingvogn	100	80	14	5	56
Egen hytte	100	93	6	1	221
Lånt hytte	100	69	21	10	62
Leid hytte	100	85	10	6	52
Hos slekt	100	65	20	15	230
Hos venner	100	70	15	15	27

Omtrent en tredjedel av dem som hadde vært på ferie ett sted i Norge den sommeren, kunne imidlertid like gjerne tenke seg en annen overnattingsform enn den de brukte. Spesielt de som hadde feriert i telt i hovedferien kunne tenke seg noe annet, mens de som hadde feriert i egen hytte eller hos slekt og venner i forholdsvis liten grad tenkte seg alternativ. Mens bare ca. 25 prosent av hytte- og slektsbesøkende hadde andre overnattingsformer i tankene, kunne hele 78 prosent av telt-liggerne tenke seg noe annet. (Tabell 56.)

Tabell 56. Personer på hovedferietur til ett sted i Norge sommeren 1982 i grupper for overnattingsmåte, etter om de like gjerne kunne tenke seg en annen overnattingsform enn den de brukte. Prosent

Viktigste overnattings- måte sommeren 1982	Kunne tenke seg annen overnattingsmåte			Tallet på per- soner som svarte
	I alt	Ja	Nei	
Alle	100	33	67	757
Hotell	100	30	70	20
Pensjonat, gjestgiveri, motell o.l.	100	38	62	21
Campinghytte	100	:	:	18
Telt	100	78	28	32
Campingvogn	100	50	50	56
Egen hytte, fritidshus	100	23	77	221
Lånt hytte, fritidshus	100	32	68	64
Leid hytte, fritidshus	100	43	57	51
Hos slekt	100	26	74	227
Hos venner	100	56	34	27

Det telt-liggerne først og fremst kunne tenke seg var campinghytte, campingvogn og å leie hytte eller fritidshus, mens de ikke nevnte verken hotell eller egen hytte eller fritidsbåt. For de som hadde feriert i campingvogn - og kunne tenke seg noe annet - var det imidlertid campinghytte, egen hytte og fritidsbåt som var mest aktuelle alternativ. De som hadde tatt hovedferien sommeren 1982 på hytte i "ligge-stille" ferien tenkte seg først og fremst ferie på hotell - eller i telt.

Det er interessant at nesten ingen av dem som kunne tenke seg en annen overnattingsform, nevnte slekt og venner som et alternativ. (Tabell 57.)

Tabell 57. Personer på hovedferietur til ett sted i Norge sommeren 1982 som like gjerne kunne tenke seg å bruke en annen overnattingsform, etter hvilken overnattingsform de tenkte på. Prosent¹

	I alt	Hottell (hottell-hytter)	Pensjonat, kro, turisthytte, motell	Campinghytte	Ungdomsherberge	Telt	Campingvogn	Egen hytte, fritidshus, leilighet	Lånt hytte, fritidshus, leilighet	Leid hytte, fritidshus, leilighet	Fritidsbåt	Hos venner, kjente, andre private	Andre	Tallet på personer som svarte
Alle	100	28	9	16	1	21	6	6	2	5	6	0	1	251
Telt	100	0	12	36	4	0	20	0	0	24	0	0	0	25
Campingvogn	100	11	4	25	0	11	0	25	7	4	14	0	0	26
Egen hytte	100	35	10	6	0	29	6	0	0	0	14	0	0	51
Lånt hytte	100	33	5	10	0	29	10	5	0	5	5	0	0	21
Leid hytte	100	50	9	0	0	36	0	0	0	0	5	0	0	22
Hos slekt	100	27	12	22	2	12	8	7	5	5	0	0	0	60

¹ NB. Få intervjuobjekt og usikre tall.

4.4. Nærmere om "rundtur"-ferie i Norge

Sommeren 1982 valgte ca. 380 000 voksne nordmenn (15 - 74 år) å ta hovedferien i form av en reise i Norge hvor de besøkte to eller flere feriesteder, her også rundreiser i hjemlandet.

For enkelhets skyld blir disse ferieturene benevnt som rundtur-ferier i Norge, men trolig er bare en del av disse feriene rundturer i mer streng forstand. Hvor stor andel av disse ferieturene som begrenset seg til besøk til to eller et fåtall steder vet vi ikke, men det er godt mulig at en større del av rundturen egentlig begrenset seg til noe lenger opphold på et par feriesteder. F.eks. kan flere av de ferierende ha nyttet samme ferieturen til å besøke slektninger ett sted en uke og så reist på egen hytte et annet sted resten av ferien.

Ferieområder besøkt

Hvor disse "rundturene" har gått i Norge er bare delvis kartlagt i ferieundersøkelsene. Skulle reiserutene vært kartlagt fullstendig burde en hatt oversikt over alle de ferieområdene som var besøkt, enten i form av alle landsdelene som var besøkt, fylkene eller andre inndelinger av ferieområder. I ferieundersøkelsene har en istedet nøyd seg med å registrere hvilken av de besøkte landsdelene som lå lengst unna den landsdelen hvor intervjuobjektene var bosatt.

Hvor stor andel av ferieturene som ble tilbrakt i den "fjerneste" ferielandsdelen vet vi ikke. Det eneste vi vet er at en del av turen er tilbrakt der. I en del tilfeller kan denne registreringsmetoden være problematisk. For en del av dem som var på rundtur kan ha tilbrakt det meste av ferieturen i andre landsdeler enn den som ble registrert som "fjerneste" ferielandsdel. Og i disse tilfellene blir det ikke noen entydig sammenheng mellom hva de ferierende gjorde i ferien og den ferielandsdelen som ble registrert.

Denne "feilkilden" vil imidlertid bli dempet noe ved at reisestrømmene mellom landsdelene delvis motvirker hverandre. "Feilen" ved at f.eks. trøndere reiste på rundtur og var en kortere tur innom Østlandet, og ble registrert som ferierende der, kan til dels bli oppveid av at det også var østlendinger som var en kortere tur innom Trøndelag, og ble registrert som ferierende der. Problemet ved registreringsmetoden er imidlertid at en ikke sikkert kan regne med at det feriefolket har gjort i ferien, nødvendigvis har skjedd i den ferielandsdelen som ble registrert. Men trolig vil resultatene i alt gi en pekepinn på f.eks. hvilken overnattingsform som ble valgt, hvilke aktiviteter som ble utført mv.

I 1982 var det relativt få som nøyde seg med å reise på rundtur i egen landsdel. Over 2/3 la i hvertfall deler av turen utenom landsdelen de bodde i. Spesielt innbyggerne i Trøndelag og også vestlendingene var i stor grad på rundtur utenom egen landsdel. Bare 4 prosent av trønderne og 16 prosent av vestlendingene nøyde seg med hjemme-landsdelen når de reiste på rundtur den sommerferien.

Trønderne reiste i størst grad inn i Vestlandsområdet og til Sørlandet, mens vestlendingene først og fremst la rundturen på Østlandet. De sørlendingene som reiste på rundtur drog i uvanlig liten grad nord for Dovre. Tallene er imidlertid usikre på grunn av lite antall observasjoner, spesielt for Trøndelag. (Tabell 58).

Tabell 58. Personer på rundtur i Norge i hovedferien sommeren 1982 i grupper for bosted, etter ferieområde besøkt. Prosent¹

Landsdel for bosted	I alt	Ferieområde besøkt					Tallet på personer som svarte
		Østlandet	Agder/Rogaland	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	
Alle personer	100	37	18	23	8	14	302
Østlandet	100	29	18	24	13	16	136
Agder/Rogaland	100	32	24	35	0	8	37
Vestlandet	100	52	21	16	4	7	71
Trøndelag	100	33	13	38	4	13	24
Nord-Norge	100	44	12	15	3	27	34

¹ NB. Få intervjuobjekt og usikre tall.

Det var i kystområdene de "rundreisende" oppholdt seg mest under turene. Nesten halvparten (46 prosent) var først og fremst der. Spesielt når rundturen gikk til Agder/Rogaland og Nord-Norge var kystområdene viktigste attraksjon. På Østlandet og Vestlandet var fjellet også viktig for 1/4 av rundreise-turistene. Skogstraktene var i liten grad besøkt av nordmenn på ferietur sommeren 1982. (Tabell 59).

Tabell 59. Personer på rundtur i Norge i hovedferien sommeren 1982 i grupper for ferieområde besøkt, etter type natur. Prosent¹

Ferieområde	I alt	Type natur					Tallet på personer som svarte
		Større byer	Ved kysten	På fjellet	I skogs-trakter	Innlandet ellers	
Alle personer	100	14	46	17	2	21	301
Østlandet	100	18	31	23	4	24	111
Agder/Rogaland	100	9	78	2	0	11	55
Vestlandet	100	14	40	24	1	20	70
Trøndelag	100	22	30	13	4	30	23
Nord-Norge	100	5	64	12	0	19	42

¹ NB. Få intervjuobjekt og usikre tall.

Kystområdene har fått noe økt tiltrekningskraft blant rundtur-turistene fra 1970 til 1982, spesielt på bekostning av den andelen som tidligere besøkte innlandsområdene. Det er særlig innlandsområdene østpå og trolig sørvestpå som er blitt mindre attraktive relativt sett.

De større byene med minst 20 000 innbyggere blir også besøkt i noe større grad av nordmenn på rundreise ved begynnelsen av 1980-tallet enn 12 år tidligere. Og her er det nok Vestlandets og Østlandets byområder som har blitt mere tiltrekkende.

Fjellområdene i Norge var like attraktive blant rundturferierende nordmenn i 1982 som i 1970. (Tabell 60).

Tabell 60. Personer på hovedferietur i Norge om sommeren til to eller flere steder i grupper for ferielandsdel, etter type natur de for det meste oppholdt seg i. 1970 - 1982. Prosent¹

		I alt	Større by (minst 20 000 innbyggere)	Ved kysten	På fjellet	I skogs- trakter	I innlandet ellers	Tallet på personer som svarte
Alle personer	1970	100	10	40	17	5	28	304
	1982	100	14	46	17	2	21	301
Østlandet	1970	100	14	17	22	7	41	101
	1982	100	18	31	23	4	24	111
Agder/Rogaland	1970	100	6	64	2	2	26	47
	1982	100	9	78	2	0	11	55
Vestlandet	1970	100	5	49	23	4	18	95
	1982	100	14	40	24	1	20	70
Trøndelag	1970	100	26	19	19	4	26	27
	1982	100	22	30	13	4	30	23
Nord-Norge	1970	100	6	68	3	3	21	34
	1982	100	5	64	12	0	19	42

¹ NB. Få intervjuobjekt.

Det er rimelig at trønderne og vestlendingene som har gode muligheter for å oppleve natur, fiske, fotturer o.l. i egen landsdel, oppsøker noe anderledes attraksjoner når de reiser på rundtur til Østlandet. Da er det rimeligere at de drar til kystområdene østpå og til de større og kjente byene for å besøke steder de har hørt om før. Og derved blir strømmen av rundreise-ferierende nordmenn til innlandsområdene mindre.

Transportmiddel

Nesten 3/4 av de som reiste på rundtur sommeren 1982 reiste med personbil. Dette var vanligst blant de som hadde vært i Trøndelag og på Vestlandet, men noe mindre vanlig blant dem som var på Sørlandet og i Nord-Norge.

De som dro på rundtur i Agder og Rogaland brukte i høy grad egen fritidsbåt. Vel 1/4 ferierte i egen båt, eller brukte den som viktigste transportmiddel. (85 prosent av disse overnattet i egen båt under turen).

Å bruke fly i forbindelse med en rundtur er ikke vanlig i Norge, bare 5 prosent gjorde det. De som reiste på rundtur til Nord-Norge brukte i noe større grad fly, men dette betyr nok som regel bare at fly er det viktigste transportmiddel til og fra landsdelen. På landsbasis var det flere som nyttet egen fritidsbåt enn fly, og tog var like vanlig som fritidsbåt som hovedtransportmiddel på slike rundturer. Meget få, i alt 3 prosent, brukte sykkel, motorsykkel eller gikk til fots. (Tabell 61.)

Tabell 61. Personer på rundtur i Norge i hovedferien sommeren 1982 i grupper for ferielandsdel, etter viktigste transportmiddel. Prosent¹

	Viktigste transportmiddel										Tallet på personer som svarte
	I alt	Buss	Jernbane	Båt-ferge	Fly	Personbil, leid personbil	Motorsykkel	Egen fritidsbåt	Sykkel	Gikk til fots	
Alle	100	4	8	2	5	72	1	8	1	1	302
Østlandet	100	4	13	1	5	70	1	5	1	3	112
Agder/Rogaland ..	100	2	7	0	0	62	2	26	2	0	55
Vestlandet	100	6	3	1	4	80	0	4	0	1	70
Trøndelag	100	0	9	0	4	87	0	0	0	0	23
Nord-Norge	100	5	5	7	12	67	0	5	0	0	42

¹ NB. Få intervjuobjekt.

Det ser ut til å være noe færre nordmenn som nyttet personbil under rundturene i Norge i 1982 enn i 1970, mens bruken av kollektive transportmidler som buss, jernbane og fly kan ha gått noe opp. Muligens var det flere som nyttet båt også, men da er det vel bruk av egen fritidsbåt som har fått økt omfang. (Tabell 62.)

Tabell 62. Personer på rundtur i Norge i hovedferien om sommeren, etter viktigste transportmiddel. 1970 - 1982. Prosent

	Viktigste transportmiddel									Tallet på personer som svarte
	I alt	Personbil	Motorsykkel	Buss	Jernbane	Båt ¹	Fly	Sykkel	Annet	
Alle personer										
1970	100	78	1	1	6	7	3	0	2	304
1982	100	72	1	4	8	10	5	1	1	302

¹ Inkluderer egen fritidsbåt.

Hovedtrekkene i reisemønsteret har imidlertid vært de samme. Ca. 10 ganger flere nordmenn reiser på rundtur i Norge med bil enn med noe annet transportmiddel. Vesentlig flere drar på ferie til to eller flere steder om sommeren med båt og jernbane enn med f.eks. fly.

Overnattingsform

70 prosent av de som reiste på rundtur i Norge i sommerferien 1982 ordnet det meste av overnattingen privat. Halvparten av disse tok inn hos slekt, venner eller i lånte fritidshus. Den andre halvparten brukte enten telt, campingvogn, egen fritidsbåt eller bodde i egen hytte.

Reiselivsnæringens tilbud ble derfor bare i mindre grad nyttet av nordmenn på rundreise i eget land. Det var f.eks. flere som overnattet i egen campingvogn og båt enn i alle norske hotell, pensjonat, motell, turisthytter og hytter til utleie (utenom campinghyttene) til sammen.

Nordmenn på rundtur i eget land overnatter nok i stor grad ganske likt uansett ferieområde de besøker. De viktigste forskjellene er at rundturturistene i Agder og Rogaland overnattet tre ganger så ofte i egen båt som ellers i landet, og at de som reiste på Vestlandet benyttet seg mer av hotell.

(Tabell 63.)

Tabell 63. Personer på rundtur i Norge i hovedferien sommeren 1982 i grupper for ferielandsdel, etter viktigste overnattingsmåte. Prosent¹

	Viktigste overnattingsform												Tallet på personer som svarte	
	Hottell (Hottellhytter)	Pensjonat, gjestgiveri, turisthytte, motell, hytte	Campinghytte	Telt	Campingvogn	Egen hytte, fritidshus	Lånt hytte, fritidshus	Leid hytte, fritidshus	Fritidsbåt	Hos slektninger	Hos venner, kjente	Annet		
Alle personer	100	6	5	14	12	11	5	4	4	7	27	4	1	302
Østlandet	100	3	7	13	13	11	8	5	6	5	26	2	2	112
Agder, Rogaland .	100	6	0	4	16	11	4	7	4	22	20	7	0	55
Vestlandet	100	14	7	23	13	9	3	0	1	4	24	1	0	70
Trøndelag	100	0	0	22	0	26	4	4	0	0	44	0	0	23
Nord-Norge	100	5	5	12	12	10	5	0	2	5	33	10	2	42

¹ NB. Få intervjuobjekt.

Den viktigste endringen i overnattingsmønstret på rundturene i 1970-årene var en betydelig nedgang i andelen som benyttet seg av telt eller campingvogn. Denne andelen sank fra 43 prosent i 1970 til 23 prosent i 1982. Nedgangen har sammenheng med en vekst i andelen som nyttet rimeligere former for kommersielle tilbud (pensjonat, gjestgiveri, motell, campinghytte) og økt bruk av egen hytte, fritidsbåt og overnatting hos slekt og venner. Trolig er det bruken av telt på rundturene som har gått mest ned, men det kan også ha vært nedgang i bruken av campingvogn. Nedgangen i campingvognbruken skyldes i tilfelle ikke at det har blitt færre campingvogner i Norge, men at nordmenn muligens i større grad bruker dem på tur i utlandet eller når de ferierer fast på ett sted i Norge. (Tabell 64.)

Tabell 64. Personer på rundtur i Norge i hovedferien om sommeren, etter viktigste overnattingsmåte. 1970, 1982. Prosent

	I alt	Viktigste overnattingsmåte									Tallet på personer som svarte
		Hotell	Pensjonat, gjestgiveri, ungdoms-herberge, motell, turisthytte, campinghytte	Telt, campingvogn	Egen hytte, fritidsbolig	Leid/lånt hytte, fritidsbolig	Hos slektninger	Hos venner, kjente	Annet		
1970	100	4	12	43	1	8	24	3	5	304	
1982	100	6	19	23	5	8	27	4	8	302	

4.5. Ferieopplevelsene

Den samlede ferieopplevelse

Til en viss grad vil ferien være preget av om en har valgt å feriere på ett sted eller å reise rundt, men like viktig kan gjøremålene under ferieturen være. Men opplevelsene på feriestedet eller feriestedene, er egentlig bare en del av den samlede ferieopplevelse.

De som reiser på ferie gjør det stort sett ut fra egne ønsker - for å oppleve de gleder som reisen i seg selv kan gi. Gleden over opplevelsene og forventningene om opplevelsesmulighetene, er derfor noe sentralt for alle dem som drar på ferie.

Opplevelsene av ferie starter med at vi begynner å tenke på og "drømme" om turen. Hvis ideen fenger vil drømmene gå over i aktiv planlegging med innhenting av opplysninger og vurdering av alternativer med hensyn til transport, overnatting, opplevelsesmuligheter, pris osv. (Clawson & Knetsch, 1966).

Forventningene ved tanken på det som kan komme av opplevelser i ferien, kan for enkelte være større enn gledene over det som faktisk skjer. Slike positive forventninger er imidlertid forutsetningen for at vi skal legge i vei på den andre fasen av den totale ferieopplevelsen - reisen fra bostedet til reisemålet. Forventningene før turen starter er ikke bare viktige for beslutningen om å reise. De er også av betydning for den psykologiske reaksjonen under og etter ferieturen. Hvis realitetene ikke svarer til forventningene, kan vi reagere negativt på hele ferieopplevelsen.

Den andre fasen av ferieopplevelsen - reisen fra bostedet til reisemålet - kan ha både positive og negative sider. For mange er selve reisen den viktigste ferieopplevelsen. Men reisen kan også ha negative sider i form av lang reisetid, ventetid, reisesyke, høye reisekostnader osv. Det viktigste er kanskje hvilke forventninger vi har til reisen. Men det er en psykologisk realitet at enkelte har store problemer med å bruke visse transportmidler, som f.eks. fly, båt eller bil. Er motivasjonen sterk nok, er det imidlertid utrolig hvilke anstrengelser vi kan tåle for å nå fram til reisemålet. Og for mange er det først da, at de egentlige ferieopplevelsene starter.

Denne tredje fasen, opplevelsene på feriestedet, er viktigst for de fleste av oss. Men den kan unntakelsesvis utgjøre bare en mindre del av den totale opplevelsen, og omfatte bare en mindre del f.eks. av de penger som blir brukt på ferieturen. Muligheten for opplevelse på feriestedet er av spesiell betydning fordi de ofte vil være grunnmotivet for å reise.

Enten ferien er lagt til ett eller flere steder, vil den bli avsluttet med en reise tilbake til bostedet. Tilbakereisen kan være lik framreisen, eller foregå en annen vei eller med et annet transportmiddel. Mentalt sett skjer det en endring når vi reiser tilbake. For nå har vi ikke feriemålet å se fram til, men forventningene om hjemkomsten og det som venter oss hjemme. Samtidig er vi opptatt av de opplevelser vi har hatt i ferien.

Den femte fasen av den totale ferieopplevelsen er minnene om ferien når vi er kommet hjem. Minnene kan være anderledes enn følelsene underveis. De kan være sterke og varige, eller fort bli borte - avhengig av om det er vanlige opplevelser en har hatt eller ikke. En uvanlig tur til fjerne himmelstrøk vil vel bli husket lengre enn den vanlige turen til hytta. Og minnene om en i og for seg fullkommen ferietur kan fort bli glemt hvis f.eks. ubehagelige opplevelser venter en hjemme enten det er uventede regninger eller innbrudd i leiligheten.

Er minnene sterke nok og uvanlige nok, blir de også delt med andre (av og til mere enn det blir satt pris på). Hvis minnene er positive kan de dessuten være utgangspunkt for nye forventninger om tilsvarende opplevelser. Enten blant dem som har hørt om reisen eller blant dem som var med. Og der-ved er en prosess i gang, hvor vi gradvis skaffer oss erfaring med ulike reisemåter og reisemål slik at vi mer bevisst kan velge mellom ulike måter å feriere på.

De fleste undersøkelser av hva forbrukerne søker under feriene tar imidlertid bare for seg deler av denne prosessen, og begrenser perspektivet til det som foregår på selve reisemålet. De fleste av studiene måler dessuten opplevelsene i form av tid medgått til ulike gjøremål, og ikke hvordan forbrukerne opplever gjøremålene mere subjektivt i form av positive eller negative følelser. Indirekte forteller nok likevel disse mer objektive målene en god del. For forbrukerne ville nok ikke bruke så mye tid eller penger til bestemte gjøremål - hvis det var andre formål som var mer givende.

Tre hovedattraksjoner om sommeren

Ferieundersøkelsen 1982 har dette begrensede perspektivet, og viser at det er tre hovedattraksjoner som dominerer nordmenns ferieliv om sommeren. Det er friluftsliv og naturopplevelse, sosial kontakt med slekt og venner, samt det å slappe av, hvile og sole seg. Da har vi sett bort fra vanlige gjøremål som også preger hverdagen hjemme, som det å lese og gjøre innkjøp.

Interessen for friluftsliv og sosial kontakt gjelder ikke bare når nordmenn ferierer hjemme, men stort sett også når de drar til utlandet om sommeren.

Attraksjoner av kulturell art, som severdigheter, museer eller ulike former for underholdning, er noe mindre vesentlig - hvis vi måler viktigheten ved hvor mye tid eller hvor mange dager nordmenn bruker til ulike gjøremål i sommerferiene. Men kultur og underholdning er sentralt i utenlandsferiene. De gjøremålene som gjennomsnittlig sett ble utøvd flest dager er de enkle, som krever lite og som de aller fleste har interesse av, som det å lese aviser, blader, ta solbad eller bade og gå kortere spaserturer.

I løpet av en vanlig sommerferie på 2 uker brukte en gjennomsnittsnordmann 6 til 7 dager til å bade utendørs, ikke nødvendigvis hele dagen, men deler av den. Like mange dager ble nytted til å gå kortere turer og å lese.

Når tallene blir såvidt høye henger det sammen med at disse gjøremålene er noe de fleste ferierende har gjort i løpet av ferien, og at mange er interessert i å gjøre dette relativt ofte.

Andre feriegjøremål som mange tok del i ganske ofte, var å handle og gjøre innkjøp, hvile og slappe av hele dagen og å fotografere eller filme. Av gjennomsnittsferien på 2 uker holdt en gjennomsnittsferierende på med slike gjøremål 4-5 dager, dvs. de brukte neppe hele dagen, men noe tid i disse 4-5 dagene til hvert av disse gjøremålene.

De ferieaktivitetene som er nevnt til nå er slike som nordmenn utøver nesten uansett hvor de er på ferie. En del andre gjøremål er vanlige, men er ikke noe de fleste gjør i feriene; som det å besøke slekt og venner, gå fottur i skog og mark, dra på båttur, besøke restaurant, fiske eller drive sport utendørs. Dette er aktiviteter som kan kreve ganske mye tid og som ikke alle kan være med på, f.eks. hvis ferien er lagt til steder hvor det ikke er naturlige muligheter for det.

Vi kan si at de som reiser utenlands stort sett er avskåret fra å besøke slekt og venner i ferien eller dra på båttur med egen båt. Derfor er det da også samlet sett færre nordmenn som deltar i disse sistnevnte aktivitetene.

De som deltar i fiske, fotturer, besøker slekt og venner, eller går på restaurant er imidlertid ofte ivrige deltakere i slike feriegjøremål og bruker 5-6 dager eller deler av dagene til det.

Forholdsviss færre (rundt 20 prosent) går på fottur i fjellet eller besøker dyrepark, folkepark eller lekepark. Og det er relativt få (rundt 5 prosent) som deltar på ferieskoler, hobbykurs, eller drar på ridetur, deltar i turorientering eller andre arrangement utendørs. Selv om det var "bare" 3 prosent som deltok f.eks. på ferieskoler, hobbykurs osv. under hovedferien sommeren 1982, representerer prosenttallet om lag 60 000 personer i alderen 15-74 år. (Tabell 65.)

Tabell 65. Personer på hovedferietur om sommeren 1982 som utøvde ulike ferieaktiviteter

	Andel utøvere	Gjennomsnittlig antall dager		Antall utøvere	Antall dager utøvd i alt (millioner)
		Pr. ferierende	Pr. utøver		
Pst.					
<u>Sosialt samvær</u>					
Besøkte slekt, venner	55	3,5	6,4	1 090 000	6,9
Hatt besøk av slekt, venner	41	2,1	5,2	81 000	4,2
<u>Friluftsliv, sport, lek</u>					
Gått kortere spaserturer	85	6,6	7,8	1 680 000	13,1
Solbadet	68	6,7	9,9	1 350 000	13,3
Badet utendørs	66	6,1	9,2	1 310 000	12,1
Gått fottur i skog og mark	42	2,5	5,9	830 000	5,0
Gått fottur i fjellet	20	0,9	4,4	400 000	1,8
Vært på båttur, seiltur	38	2,3	6,1	750 000	4,6
Fisket	33	1,8	5,4	650 000	3,6
Deltatt i lek, spill eller sport utendørs	36	2,3	6,3	710 000	4,6
Vært på ridetur, deltatt i turorientering eller vært på andre arrangement utendørs	7	0,2	2,4	14 000	0,4
<u>Kultur, fornøyer</u>					
Vært på restaurant, dans eller andre fornøyer	43	2,0	4,6	850 000	4,0
Besøkt severdigheter, minnesmerker, museer, kirker o.l.	42	1,3	3,1	830 000	2,6
Besøkt dyrepark, folkepark, lekepark	24	0,5	2,0	470 000	1,0
Deltatt på ferieskoler, hobbykurs osv.	3	0,1	4,2	60 000	0,2
<u>Rekreasjon forøvrig</u>					
Lest bøker, aviser, blader, tidsskrifter o.l. .	86	7,9	9,2	1 700 000	15,6
Handlet, gjort innkjøp	85	4,5	5,3	1 680 000	8,9
Hvilt, slappet av hele dagen	69	4,9	3,1	1 365 000	9,7
Fotografert, filmet	68	5,1	7,5	1 350 000	10,1

Opplevelser i Norge og utlandet

Noen av disse feriegjøremlene var typiske for de feriene som var lagt til Norge, mens andre i stor grad var noe nordmenn tok del i når de ferierte i utlandet. Deltaking i det som her er kalt kultur og fornøyer er først og fremst utenlandsaktiviteter. Rundt 2/3 av dagene nyttet til å gå på restaurant, dans, besøke severdigheter, museer, kirker mv. eller dyrepark, folkepark, lekepark og delta på ferieskoler, hobbykurs osv., var knyttet til ferieturer i utlandet.

De som drog til utlandet brukte derimot vesentlig mindre tid til å besøke slekt og venner, gå fotturer i skog og mark eller i fjellet, eller å fiske og dra på båtturer. 80-90 prosent av de dagene slike aktiviteter ble utøvd var under ferieturer i hjemlandet.

De som drog på ferie til utlandet, fotograferte og filmet mer enn de som ferierte i Norge. Og det kan i og for seg være naturlig, for de som ferierte i Norge besøkte langt oftere steder og severdigheter de hadde besøkt før, og trolig hadde bilder fra.

De utenlands-ferierende handlet dessuten noe mer og badet noe mer enn de som ferierte i Norge. Resultatet er imidlertid at selv om "bare" 1/3 av nordmenns ferieturer om sommeren var til utlandet i 1982, så var nesten halvparten av den norske befolknings bading, fotografering og rundt 2/3 av alle kulturelle opplevelser, målt i dager, lagt til utenlandske feriemål. (Tabell 66.)

Tabell 66. Dager på hovedferietur sommeren 1982 som ble brukt til ulike feriegjøreml, etter andel som foregikk i Norge og i utlandet. Prosent

	I alt	Andel av samlet utøving	
		I Norge	I utlandet
<u>Sosialt samvær</u>			
Besøkte slekt, venner	100	80	21
Hatt besøk av slekt, venner	100	83	16
<u>Friluftsliv, sport, lek</u>			
Kortere spaserturer	100	62	38
Fotturer i skog og mark	100	82	17
Fotturer i fjellet	100	90	10
Solbadet	100	58	42
Badet utendørs	100	54	46
Båtturer, seilturer	100	83	17
Fisket	100	92	8
Deltatt i lek, spill, sport utendørs	100	65	35
Ridetur, turorientering, andre arrangement utendørs	100	50	50
<u>Kultur, fornøyer</u>			
Restaurant, dans eller andre fornøyer	100	24	77
Besøkt severdigheter, museer, kirker mv.	100	36	63
Besøkt dyrepark, folkepark, lekepark	100	26	74
<u>Rekreasjon forøvrig</u>			
Lest bøker, aviser, blader, tidsskrifter	100	69	31
Handlet, innkjøp, shopping	100	59	40
Hvilt, slappet av hele dagen	100	63	37
Fotografert, filmet	100	51	48
Deltatt på ferieskoler, hobbykurs osv.	100	30	68

Visse feriegjøremaal er spesielt konsentrert til bestemte ferieområder. 45 prosent av alle de dager nordmenn deltok på ferieskoler, hobbykurs o.l. var f.eks. lagt til Nord- og Mellom-Europa. Her er det nok særlig nordmenn på språkkurs i utlandet, dvs. til England, Tyskland og Frankrike, som gir utslag.

43 prosent av alle de dager nordmenn nyttet til besøk i dyrepark, folkepark, lekeparks o.l. var lagt til Danmark og Sverige, mens 37 prosent av dagene på restaurant-besøk og dans mv. var knyttet til sommerferiene i Middelhavsområdet.

90 prosent av de dagene nordmenn var på fottur i fjellet var lagt til norske fjellområder. Og fjellområdene på Østlandet var de klart viktigste, med 45 prosent av totalt antall dager på fottur i fjellet. Sørlandet og Rogaland hadde en relativt sett stor andel av de båtturene og seilturene som nordmenn foretok den sommeren, mens feriene i Nord-Norge var preget av fiske og besøk hos slekt og venner. (Tabell 67.)

Tabell 67. Dager på hovedferietur sommeren 1982 brukt til ulike feriegjøremaal, etter hvilket ferieområde aktiviteten foregikk i. Prosent

	I alt	Øst-landet	Agder/Rogaland	Vest-landet	Trøndelag	Nord-Norge	Nor-dan	Nord- og Mellom-Europa	Sør- og Nord-Afrika	Ut-landet ellers
<u>Kultur, fornøyelser</u>										
Restaurant, dans o.l.	100	10	5	5	2	2	15	18	37	7
Besøkt severdigheter, museer, kirker o.l.	100	13	5	9	3	6	17	17	18	11
<u>Rekreasjon forøvrig</u>										
Besøkt dyrepark, lekeparks	100	11	9	4	1	1	43	14	8	9
Lest bøker, aviser, blad, tids-skrifter	100	30	12	12	7	8	15	5	8	3
Handlet, gjort innkjøp	100	25	13	9	5	7	17	7	12	4
Hvilt, slappet av hele dagen	100	30	12	9	5	7	15	5	15	2
Fotografert, filmet	100	21	11	9	4	6	19	10	15	4
Deltatt på ferieskoler, hobbykurs ..	100	13	5	8	0	4	7	45	9	7
<u>Sosialt samvær</u>										
Besøkt slekt, venner	100	27	12	17	10	14	10	5	2	4
Hatt besøk av slekt, venner	100	33	14	17	8	11	10	2	3	1
<u>Friluftsliv, sport, lek</u>										
Kortere spaserturer	100	27	11	10	6	8	16	7	13	2
Solbadet	100	30	14	8	4	2	17	6	16	3
Badet utendørs	100	29	13	8	3	1	18	6	19	3
Fottur i skog og mark	100	37	11	13	10	11	13	2	2	0
Fottur i fjellet	100	45	4	19	10	12	5	3	2	0
Båttur, seiltur	100	32	22	16	5	8	10	2	4	1
Fisket	100	34	15	19	10	14	5	1	1	1
Deltatt i lek, spill, sport utendørs	100	33	15	8	4	5	19	5	9	2
Ridetur, turorientering o.l.	100	22	8	8	9	3	8	23	16	3
Andel på ferietur til landsdelen/ ferieområdet	100	29	11	12	6	7	17	7	9	2

Hva nordmenn gjør i feriene gjenspeiler nok både hva de er interessert i å gjøre og hvilke opplevelsesmuligheter som finnes i de ulike ferieområdene. Om det er interessen eller mulighetene som er viktigst er det vanskelig å fastslå. Ferieundersøkelsen viser imidlertid at mulighetene for gjøremålene finnes i de fleste strøk av landet. De nordmenn som tar seg ferie på ett sted i Norge, hviler og slapper av, har sosialt samvær, driver friluftsliv og har kulturelle opplevelser i nesten like stor grad uansett landsdel de ferierer i. De forskjellene som finnes mellom nordmenn på ferietur i ulike deler av Norge virker naturlige i den forstand at de rimer med hva en vet om mulighetene i de ulike deler av landet. Det overrasker vel ingen at de som ferierte i Nord-Norge badet vesentlig mindre utendørs i 1982 enn feriefolket i andre landsdeler. De som ferierte på Sørlandet besøkte klart mest dyrepark, folkepark o.l. Det vesentligste her er imidlertid at forskjellene i feriegjøremålene er små når en sammenligner nordmenn som hadde valgt samme hovedform for sommerferie i hjemlandet. (Tabell 68.)

Tabell 68. Andel av personer på hovedferietur til ett sted i Norge sommeren 1982, som deltok i forskjellige feriegjøremål i ulike ferieområder. Prosent

	I alt	Øst- landet	Sør- landet	Vest- landet	Trønde- lag	Nord- Norge
Hvilt, slappet av hele dagen	66	68	63	65	67	63
Besøkt slekt eller venner	63	53	55	80	75	88
Hatt besøk av slekt, venner	59	55	55	65	60	66
Deltatt i lek, spill eller sport utendørs .	36	17	42	33	29	28
Besøkt severdigheter, museer, kirker mm. ..	23	22	19	23	21	33
Vært på restaurant, dans o.l.	24	24	23	25	17	29
Besøkt dyrepark, folkepark mv.	9	9	20	4	4	0
Ridetur, turorientering, arrangement ute ..	4	3	5	3	8	4
Handlet, gjort innkjøp	80	78	89	81	71	83
Gått kortere spaserturer	83	80	92	88	76	83
Gått turer i skog og mark	51	47	41	60	64	55
Gått tur i fjellet	23	23	8	31	27	32
Badet utendørs	58	63	76	52	47	18
Tatt solbad	65	70	79	61	56	30
Båttur, seiltur	40	33	55	53	27	38
Fisket	45	38	44	55	40	64
Deltatt på ferieskole, hobbykurs osv.	2	2	3	0	0	3
Fotografert, filmet	59	57	68	60	49	55
Lest bøker, aviser, blad, tidsskrift o.l. .	89	89	91	89	88	88

Endringer i feriegjøremål

Feriegjøremålene har heller ikke endret seg vesentlig i løpet av 1970-årene, når en ser bort fra endringene som skyldes at nordmenn reiser mer til utlandet enn før. De nordmenn som ferierte i Norge utøvde stort sett det samme i ferien i 1982 som i 1970.

Dessverre er ikke alle opplysningene om feriegjøremålene her sammenlignbare på grunn av endringer i spørsmålsformuleringene, og noen endringer i de generelle resultatene har sammenheng med at litt flere reiser på rundtur i Norge enn tidligere.

Sammenligner en nordmenn som ferierte ett sted i Norge i 1970 og 1982 viser det seg å være bare mindre endringer i hva nordmenn søker av ferieopplevelser i hjemlandet. Den tilsynelatende

viktigste forskjellen er at det er blitt flere nordmenn som bader utendørs i løpet av sommerferiene i Norge. Men noe av forklaringen her kan godt være forskjeller i været disse to somrene. Norge er et land på grensen av det behagelige når det gjelder å bade utendørs, og relativt små endringer i sommerværet kan gi store utslag i badelysten. Dette er nok forklaringen på den vesentlige nedgangen i badeinteressen blant dem som ferierte i Nord-Norge i 1982 i forhold til 1970. Muligens har værforholdene sommeren 1982 også slått ut i mindre interesse for å dra på båt i Nord-Norge den sommeren.

At fiskeinteressen har gått noe ned i fra 1970 til 1982 kan ha sammenheng med endringer i feriestrømmene. Det økende antall nordmenn som reiser til Østlandet og Sørlandet fra Nord-Norge, Trøndelag og Vestlandet har nok ofte bedre fiskemuligheter hjemme, og av den grunn ikke fisker så mye når de ferierer på Østlandet og Sørlandet.

Noen endringer i nordmenns interesse for sosial kontakt med slekt og venner eller å besøke severdigheter kan en imidlertid ikke snakke om, når nordmenn er på ferie ett sted i hjemlandet. Noen flere hadde riktignok besøk av slekt og venner på feriestedet, men det henger nok til dels sammen med at det relativt sett var en noe større andel som ferierte på egen hytte eller fritidshus i 1982 enn i 1970 og hadde "ligge-stille"-ferie der.

Det er imidlertid interessant å merke seg at nesten 90 prosent av de nordmenn som reiste til Nord-Norge og ferierte på ett sted der sommeren 1982 besøkte slekt og venner. Også de som dro på ferie til Vestlandet eller Trøndelag var knyttet til landsdelene med sosiale bånd i meget stor grad. (Tabell 69.)

Tabell 69. Andel av personer på hovedferietur til ett sted i Norge om sommeren, som deltok i forskjellige feriegjøremaal i ulike ferieområder. 1970, 1982. Prosent

		I alt	Øst- landet	Sør- landet	Vest- landet	Trønde- lag	Nord- Norge
Besøkt slekt eller venner	1970	64	56	59	71	82	87
	1982	63	53	55	80	75	88
Hatt besøk av slekt, venner	1970	53	56	50	50	48	51
	1982	59	55	55	65	60	66
Besøkt severdigheter, museer, kirker	1970	21	21	21	22	18	20
	1982	23	22	19	23	21	33
Badet utendørs	1970	44	47	60	35	39	45
	1982	58	63	76	52	47	18
Båttur, seiltur	1970	42	35	54	50	32	47
	1982	40	33	55	53	27	38
Fisket	1970	53	47	51	59	70	61
	1982	45	38	44	55	40	64

5. FERIETURENE I DEN KALDE ÅRSTID

Ferieundersøkelsene har kartlagt feriene i den kaldere årstid i vesentlig mindre grad enn sommerferiene. Det er derfor ikke mulig å påvise hvordan ferievanene i denne årstiden har utviklet seg fra 1970 til 1982, bortsett fra volumet av det å dra på ferie. I 1978/79 ble det imidlertid foretatt en egen undersøkelse av høst, jul, vinter og påskeferiene hvor dataene ble innsamlet våren 1979. Resultatene fra undersøkelsen våren 1979 blir her brukt til å beskrive ferievanene i høstferien 1978, juleferien 1978, vinterferien 1979 og påskeferien 1979. Resultatene fra ferieundersøkelsen 1978 viser hvordan volumet av ferieuttaket har utviklet seg. Tallene for utviklingen i ferieuttaket vil altså gjelde høsten 1977, juleferien 1977, vinterferien 1978 og påsken 1978.

5.1. Høstferiene

Ferieundersøkelsene avgrensner høstferie-perioden fra 1. september til nærmere jul (dvs, til 13.-18. desember) avhengig av hvilken dato helgene før jul faller på. Perioden omfatter 104-109 dager og er en ferieperiode som er nesten like langvarig som sommerferieperioden.

Omfang 1969 - 1981

Ferieundersøkelsene viser at de aller fleste voksne nordmenn ikke drar på ferietur i denne perioden om høsten. I 1981 var det bare 11 prosent av befolkningen som reiste bort og overnattet minst 4 netter. Nesten 90 prosent drog med andre ord ikke på en eneste høstferie det året. De som drog på høstferie reiste først og fremst tidlig på høsten, dvs. i september måned (59 prosent av de høstferierende) (tabell 70).

Tabell 70. Personer på høstferie 1978 etter startdato for turen. Prosent

I alt	Høsten									Tallet på personer som svarte
	Før 1. sep-tember	1.-19. sep-tember	20.-30. sep-tember	1.-19. okto-ber	20.-30. okto-ber	1.-19. novem-ber	20.-30. novem-ber	1.-17. desem-ber		
Alle personer	100	6	37	16	17	7	10	3	5	286

Andelen som reiste på høstferie økte meget sterkt tidlig på 1970-tallet, fra 3 til 12 prosent i løpet av fire-årsperioden 1969 - 1973, en økning som utgjør en firedobling på fire år. Etterpå har andelen som drog på ferietur om høsten vært ganske stabil.

Retningen på feriestrømmene om høsten har imidlertid skiftet vesentlig mot utenlandske ferietilbud. I begynnelsen av 1970-årene var bare vel 1/4 av ferieturene om høsten lagt til utlandet. I 1977 var utenlandsandelen økt til 44 prosent og holdt seg på det nivået også i 1981.

Siden antallet av nordmenn som drog på ferietur om høsten ikke økte i perioden 1973 til 1981, betyr veksten i reisestrømmen ut av landet at det ble færre nordmenn som ferierte i Norge på denne tiden av året. Nedgangen målt i antall personer var 24 prosent fra 1973 til 1981.

Fra 1977 til 1981 var det en betydelig vekst i lengden av høstferier utenlands slik at gjennomsnittsvarigheten ble fordoblet. Og selv om antall nordmenn som drog utenlands sank noe i samme periode, økte samlet antall feriedøgn utenlands med hele 74 prosent på bare 4 år. I samme periode sank antall feriedøgn i Norge med 16 prosent.

I åtte-årsperioden fra 1973 til 1981 ble 500 000 færre norske ferieturdøgn tilbrakt i hjemlandet, dvs. en reduksjon på ca. 33 prosent eller 4 prosent pr. år. (Tabell 71.)

Tabell 71. Antall personer og dager på ferietur om høsten og ferieturenes varighet i Norge og utlandet. 1969 - 1981.

	1969	1973	1977	1981
Andel på ferietur, prosent	3	12	13	11
Antall nordmenn på ferietur	80 000	340 000	380 000	330 000
Andel av disse i utlandet, prosent	28	26	44	43
Antall på ferietur i utlandet	20 000	90 000	170 000	140 000
Antall på ferietur i Norge	60 000	250 000	210 000	190 000
Gjennomsnittlig antall dager på ferietur	12	10	8	11
Av disse, dager i utlandet	:	3	3	6
Antall ferieturdager i alt	1 000 000	3 400 000	3 050 000	3 600 000
Antall ferieturdager i utlandet	:	1 000 000	1 150 000	2 000 000
Antall ferieturdager i Norge	:	2 100 000	1 900 000	1 600 000

Ferieområder besøkt

Vel halvparten av feriestrømmen utenlands om høsten går til de varmere strøk av Europa. Og forholdsvis få er lagt til Norges naboland sammenlignet med sommerferiene (15 prosent av utenlands-turene). 95 prosent av de nordmenn som reiser ut av landet om høsten forblir i vår egen verdensdel. (Tabell 72.)

Tabell 72. Personer på ferietur til utlandet høsten 1978, etter ferieområde

	På høst-ferietur til utlandet i alt	Ferieområde i utlandet				
		Nordiske land utenom Norge	Nord-Europa ellers	Spania og Kanari-øyene	Sør-Europa og Nord-Afrika	Utlandet ellers
Prosent	100	15	28	34	18	5
Antall personer (avrundede tall)	170 000	25 000	50 000	60 000	30 000	10 000

Det finnes ikke sammenlignbare opplysninger som kan belyse hva strømmen til utlandet eventuelt går "på bekostning av". Trolig er det først og fremst høstferieturer på Østlandet som har endret retning og gått ut av landet. Fra 1969 til 1978 sank antall personer som ferierte på Østlandet med ca. 25 prosent, mens endringene i de andre landsdelene var så små at de ikke er statistisk sikre. (Tabell 73.)

Tabell 73. Antall personer på ferietur om høsten i Norge etter ferieområde. 1969, 1973 og 1978

	Antall personer på ferietur i alt	Ferieområde				
		Øst-landet	Sør-landet	Vest-landet	Trøndelag	Nord-Norge
1969	80 000	30 000	2 500	15 000	2 500	5 000
1973	340 000	140 000	15 000	40 000	35 000	20 000
1978	380 000	110 000	20 000	35 000	25 000	25 000

¹ Tall for 1981 finnes ikke.

Målt i andel av personer på ferietur er det imidlertid Vestlandet som har gått mest tilbake som ferieområde om høsten fra 1969 til 1977. (Tabell 74).

Tabell 74. Personer på ferietur om høsten i Norge/utlandet, etter ferieområde. 1969 - 1981. Prosent

	I alt	Ferieområde					Utlandet	Tallet på personer som svarte
		Øst-landet	Sør-landet	Vest-landet	Trøndelag	Nord-Norge		
1969	100	40	3	18	3	8	28	76
1973	100	42	4	12	10	6	26	269
1977	100	29	5	9	6	6	44	286
1981	100			56			44	260

Det finnes ikke nærmere opplysninger om høstferiene annet enn for høsten 1978. Undersøkelsen den høsten viser imidlertid at det vesentligste av høstferiene som ble tilbragt i utlandet var lagt til kystområder (badeområder) og til større byer.

Sammenlignet med sommerstid var det langt flere som drog til fjells på høstferie her hjemme (29 prosent). Jaktseasonen må en regne med har stor betydning her. Men også på denne tiden av året er fjell-Norges tiltrekningskraft begrenset. Langt flere (61 prosent) foretrakk å feriere ved kysten, i innlandet ellers eller i større byer på denne tid av året. (Tabell 75.)

Tabell 75. Personer på ferietur høsten 1978 i Norge/utlandet, etter type natur på feriestedet. Prosent

	I alt	Type natur på feriestedet					Tallet på personer som svarte
		Større by	Kyst-område	Fjell-område	Skogs-trakter	Innlandet ellers	
Alle	100	28	36	16	6	13	286
Feriested							
Norge	100	22	23	29	9	16	157
Utlandet	100	35	53	1	2	9	129

Reiselivsnæringens rolle

De aller fleste av de høstferiene som var lagt til Norge i 1978 var organisert av forbrukerne selv. 90 prosent hadde ikke hjelp fra reisebyrå, og 85 prosent ordnet innkvarteringen privat, enten hos slekt og venner eller på egen eller lånt hytte.

Reiselivsnæringen hadde vesentlig større betydning for de som tok høstferie i utlandet. 77 prosent av de utenlandsferierende hadde hjelp fra reisebyrå i forbindelse med reisen, og hele 58 prosent kjøpte en "pakketur" hvor opphold og reise var inkludert. Og hele 75 prosent bodde på kommersielle innkvarteringstilbud, dvs. på hotell, pensjonat, leid fritidshus o.l. Mens 65 prosent av de nordmenn som ferierte utenlands bodde på hotell, var det bare 6 prosent som bodde slik på høstferie i Norge. (Tabell 76.)

Tabell 76. Personer på ferietur høsten 1978 i Norge/utlandet, etter viktigste overnattingsmåte. Prosent

	I alt	Viktigste overnattingsmåte									Tallet på personer som svarte
		Hotell (hotellhytter)	Pensjonat, gjestgiveri, kro, turistheim, turisthytte, motell o.l., campinghytte, ungdomsherberge	Telt, campingvogn	Egen hytte, fritidshus, leilighet	Lånt hytte, fritidshus, leilighet	Leid hytte, fritidshus, leilighet	Hos slektninger	Hos venner, kjente, andre private	Andre svar	
Alle	100	33	4	2	9	7	6	28	9	2	286
Feriested											
Norge ...	100	6	4	3	16	10	5	43	12	1	157
Utlandet	100	65	3	2	-	2	8	9	5	5	129

Også når det gjelder transporten var de fleste nordmenn ganske uavhengig av tjenester fra kommersielle transporttilbydere når de ferierte i Norge. Nesten 2/3 brukte egen personbil. Under 10 prosent organiserte imidlertid transporten selv når de drog til utlandet på hotellferie. Fly dominerte i slike tilfelle som naturlig er, siden de fleste av utenlandsferiene på denne årstiden var lagt utenfor de nordiske landene. (Tabell 77.)

Tabell 77. Personer på ferietur høsten 1978 i Norge/utlandet, etter viktigste transportmiddel. Prosent

	I alt	Buss	Jernbane	Båt, ferje	Fly	Personbil	Annet	Tallet på personer som svarte
Ferieområde								
Norge	100	6	20	1	10	61	1	140
Utlandet	100	3	7	11	71	7	1	121

Utenlandsferiene var betydelig mer preget av fornøyelser og kulturaktiviteter enn høstferiene i Norge. Mens over halvparten av de utenlandsferierende hadde vært på kino, teater, konsert eller andre fornøyelser, var det snaut 1/5 av de Norgesferierende som hadde gjort det. Ferieturene i Norge om høsten var derimot vesentlig mer preget av besøk hos slekt og venner. Fysiske aktiviteter som fotturer ble like mye utøvd i Norge som i utlandet. Ferieundersøkelsene kartla ikke hvor mange som brukte høstferiene til hovedsakelig å bade i Syden, eller drive jakt og fiske i Norge. (Tabell 78.)

Tabell 78. Antall dager personer på ferietur høsten 1978 i Norge/utlandet brukte til ulike ferieaktiviteter¹

	Vært på besøk hos slekt eller venner	Hatt besøk av slekt eller venner	Gått turer til fots	Gått turer på ski	Vært ute på kino, teater, konsert eller andre fornøyelser
Norge	48	20	63	3	16
Utlandet	18	11	55	2	58

¹ Anslagsvise tall

5.2. Juleferiene

Juleferie er i ferieundersøkelsene avgrenset til en periode som begynner mellom 14. og 18. desember og slutter 4. - 6. januar, avhengig av hvordan helgene faller de ulike årene.

Omfang 1969 - 1981

Omfanget av juleferieturer har vært ganske stabilt fra 1969 til 1981. Verken antall nordmenn som drar på ferietur i jula, eller varigheten av turene gjennomsnittlig sett, ser ut til å ha endret seg mye. Både antall ferierende og antall ferieturdager kan imidlertid ha økt noe, trolig om lag 10 prosent på 12 år.

Det har imidlertid skjedd en endring i hvor nordmenn drar på juleferie. Andelen som drar utenlands har økt til det dobbelte. Resultatet er en nedgang i antall ferieturdager som er tilbrakt i Norge med om lag 25 prosent, eller ca. 1/2 million dager fra 1973 til 1981. (Tabell 78 og 79.)

Det aller meste av disse juleferieturene (70 prosent) starter før julaften, mens vel 1/4 (28 prosent) foregår etter julaften i forbindelse med romjula og nyttårshelgen. Gjennomsnittlig varighet var i 1981 10 dager. Utenlandsturene i jula var av ca. 2 ukers varighet i gjennomsnitt, mens ferieturene i Norge varte vel 1 uke (9 dager). Naturlig nok var turene som startet før julaften lengre enn "romjulsturene" (11 dager mot 7).

Tabell 79. Andel og antall nordmenn på juleferietur i Norge/utlandet. 1969 - 1981

	Andel på ferietur	Antall nordmenn på ferietur	Andel av disse på ferietur til utlandet	Antall nordmenn på ferietur til utlandet	Antall nordmenn på ferietur i Norge
	Pst.		Pst.		
1969	7	190 000	7	10 000	180 000
1973	9	250 000	4	10 000	240 000
1977	9	260 000	12	30 000	230 000
1981	7	210 000	15	30 000	180 000

Tabell 80. Gjennomsnittlig antall dager pr. juleferietur, totalt antall ferieturdager i Norge og utlandet. 1969 - 1981

	Gjennomsnittlig antall dager på ferietur	Av disse, dager i utlandet	Antall ferieturdager i alt	Antall ferieturdager i utlandet	Antall ferieturdager i Norge
1969	10	:	1 900 000	:	:
1973	10	1	2 500 000	250 000	2 250 000
1977	8	1	2 100 000	250 000	1 850 000
1981	11	2	2 100 000	420 000	1 700 000

Feriers former

Juleferieturene er preget av at de foregår på den mørke og kalde tid av året. Flere foretrekker, enn f.eks. i sommerferien, å la personbilen stå og nytte offentlige kommunikasjoner. Likevel ble personbil brukt av noe over halvparten (56 prosent) av dem som var på juleferietur i 1978 i Norge. Jernbane og fly hadde vesentlig høyere andeler enn ellers i året blant dem som ferierte i Norge, henholdsvis 17 og 13 prosent.

De nordmenn som ferierte utenlands brukte for det meste fly (64 prosent), men også båt/ferge og personbil. Det siste først og fremst til våre naboland.

Tabell 81. Personer på juleferietur 1978 i Norge/utlandet, etter viktigste transportmiddel. Prosent

	I alt	Buss	Jernbane	Båt - ferge	Fly	Personbil	Egen båt	Tallet på personer som svarte
Norge	100	8	17	5	13	56	2	175
Utlandet	100	7	-	11	64	18	-	28

Juleferieturene foregår i meget stor grad til slekt og venner, dette gjelder også reiser utenlands. I 1978 besøkte 82 prosent av nordmenn på juleferie slektninger eller venner. Vel 9/10 av disse bodde hos slektninger, 1/10 hos venner og kjente. Bare 2 prosent av dem som ferierte i Norge bodde på hotell, og 1 prosent på leid hytte. 12 prosent av dem som drog på ferietur i hjemlandet i jula bodde på egen, leid eller lånt hytte, 9/10 av dem på egen hytte.

De som reiste utenlands, nyttet i vesentlig større grad kommersielle overnattingssteder. 25 prosent av dem bodde på hotell, i leilighet eller fritidshus som var leid. Mange på juleferie i utlandet (71 prosent) besøkte slekt og venner. (Tabell 82.)

Tabell 82. Personer på ferietur julen 1978 i Norge/utlandet, etter viktigste overnattingsmåte. Prosent

I alt	Viktigste overnattingsmåte									Tallet på personer som svarte	
	Hotell (hotellhytter)	Pensjonat, gjestgiveri, kro, turistheim, turisthytte, motell o.l. campinghytte, ungdomsherberge	Campingvogn	Egen hytte, fritids- hus, lei- lighet	Lånt hytte, fritids- hus, lei- lighet	Leid hytte, fritids- hus, lei- lighet	Hos slekt- ninger	Hos venner, kjente, andre private	Andre svar		
Alle	100	3	1	-	9	1	1	75	7	1	203
Feriested											
Norge ..	100	1	2	-	11	1	1	78	6	1	175
Utlandet	100	21	-	-	-	-	4	57	14	4	28

Orienteringen av juleferieturene mot samvær med slekt og venner, fører til at reisestrømmen ut av landet i mindre grad er orientert mot Syden enn ellers i året. Bare 2 prosent av nordmenns ferieturer i julen 1978 gikk til Spania og Kanariøyene og ellers i Middelhavsområdet. Dette tilsvarer bare ca. 15 prosent av utenlandsturene på denne årstiden, mens sydenturene sto for vel 50 prosent av utenlandsferiene om høsten. De aller fleste nordmenn som reiste utenlands i julen reiste altså til våre nordiske naboland og til Nord- og Mellom-Europa. Over 50 prosent av dem drog til større byer. Noe av denne strømmen utenlands har nok sammenheng med at flere "utlendinger" blir norske statsborgere, og har slekt og venner i "hjemlandet" og besøker sine "røtter" i julen.

De nordmenn som ferierte i Norge fordelte seg stort sett på de ulike landsdelene slik befolkningen er fordelt bosettingsmessig. Og det er rimelig siden det å være sammen med slekt og venner er det viktigste formålet.

Hele 90 prosent av dem som drog på ferietur julen 1978 uansett reisemål, var på besøk hos slekt og venner. Mange (42 prosent) fikk dessuten besøk av slektninger og venner på feriestedet.

Feriens innhold

Hvor viktig det religiøse innholdet i julehøgtiden er for nordmenn flest, sier ferieundersøkelsen lite om. Mindre enn en tredjedel deltar imidlertid i organiserte religiøse tjenester; dvs. gudstjenester eller religiøse møter utenfor familien, enten de er hjemme i julen eller på ferietur. 72 prosent av den voksne befolkningen deltok julen 1978 ikke i noen gudstjenester eller religiøse møter. Av deltakerne var 85 prosent på ett eller to slike møter. Religiøse sendinger i radio og TV er ikke regnet med i disse tilfellene.

Folk gikk heller ikke spesielt mye på kino, teater, konsert eller andre fornøyer i julen. Blant dem som reiste bort på ferietur i høgtiden var det 27 prosent som tok del i disse formene for kulturaktiviteter. 5 prosent av dem var imidlertid så aktive at de var ute 5 dager (kvelder) eller mer.

Friluftsliv er ikke noe vesentlig innslag i nordmenns julefeiring, enten de reiser bort eller er hjemme i ferien. I 1978 hadde nesten 4/5 (79 prosent) av den norske voksne befolkning ikke ski på beina en eneste dag i julen. Av de som reiste bort var det en liten gruppe på 7 prosent som hadde gått på ski 5 dager eller mer. Da var det flere som gikk fotturer, ikke minst blant dem som var på ferietur. Men selv fotturer var det ikke mer enn vel 1/3 (37 prosent) som tok del i, og bare 8 prosent av den voksne norske befolkning var på tur til fots 5 dager eller mer i julehelga. (Se tabell 83.)

Tabell 83. Andel av personer som var på ferietur/hjemme i julen 1978 som utførte forskjellige aktiviteter og antall dager de deltok

	Andel som deltok			Gjennomsnittlig antall dager deltatt pr. person ¹	
	I alt	På ferietur i julen	Hjemme i julen	På ferietur i julen	Hjemme i julen
Besøkt slekt eller venner	77	90	75	5	2
Hatt besøk av slekt eller venner	79	42	82	1	3
Deltatt i gudstjeneste, religiøse møter	28	26	28	0,5	0,5
Vært på kino, teater, konserter eller andre fornøyer	21	27	20	1	0,5
Gått turer til fots	37	49	36	2	1
Gått turer på ski	21	19	21	1	0,5

¹ Beregnet ved hjelp av midtpunkt i det klasseinndelte materialet, med anslag lik 6 dager for dem som svarte 5 dager eller mer.

Sosial kontakt med familie og venner ser ut til å være hovedinnholdet i julen for de fleste nordmenn, enten de er hjemme eller på ferietur. Og hovedtrekkene er de samme enten ferieturen var i Norge eller i utlandet.

De som ferierte i utlandet var i like stor grad på besøk hos slekt og venner som de som var på juleferietur i Norge. Nesten 3/4 brukte mye av juleferien til slike besøk. De som reiste utenlands deltok imidlertid vesentlig mindre i gudstjeneste og religiøse møter, og var langt mer på kino, teater, konsert eller andre fornøyer enn de som var på ferietur i Norge. De som reiste utenfor landets grenser, gjorde det i liten grad for å gå på ski. I hvert fall hadde ingen av de som deltok i undersøkelsen i 1978 vært på skitur. Turer til fots derimot var klart vanligere blant dem som ferierte utenlands. Og nærmere 40 prosent av dem gikk fottur 5 eller flere dager i juleferien (tabell 84).

Tabell 84. Personer på juleferietur 1978 i Norge/utlandet, etter antall dager de utførte forskjellige aktiviteter. Prosent

	Antall dager					Tallet på personer som svarte
	I alt	0	1-2	3-4	5 eller flere	
Vært på besøk hos slekt eller venner						
Ferietur i Norge	100	10	9	9	72	175
" i utlandet	100	11	14	4	71	28
Hatt besøk av slekt eller venner						
Ferietur i Norge	100	58	19	9	14	175
" i utlandet	100	61	14	4	21	28
Deltatt i gudstjeneste, religiøse møter						
Ferietur i Norge	100	72	26	1	1	175
" i utlandet	100	89	11	-	-	28
Vært på kino, teater, konsert eller andre fornøyer						
Ferietur i Norge	100	78	12	6	3	175
" i utlandet	100	39	36	7	18	28
Gått turer til fots						
Ferietur i Norge	100	53	21	15	11	175
" i utlandet	100	36	14	11	39	28
Gått turer på ski						
Ferietur i Norge	100	78	5	9	8	175
" i utlandet	100	100	-	-	-	28

5.3. Vinterferiene

Ferieundersøkelsen 1978/79 kartla nordmenns vinterferie mer i detalj, mens ferieundersøkelsene i 1970, 1974 og 1982 nøyde seg med å registrere omfanget av ferier i "vinterperioden". Med vinterferie menes da ferieturer tatt mellom første uke av januar og påsken.

Hvor mange uker vinterperioden dekker vil variere noe fra år til år avhengig av når påskehøgtiden faller. Av den grunn kan også andelen som drar på vinterferie variere noe. Store deler av vinterferiene i 1979 startet riktignok i januar eller februar, med vel halvparten (53 prosent) av turene i løpet av de 2 - 3 siste ukene av februar. I år hvor påsken kommer tidlig, er det mulig at noen sløyfer vinterferietur av den grunn. Ferieundersøkelsene i 1970 og 1982 dekker år hvor påsken kom ca. 2 uker tidligere enn i 1974 og 1978, og det kan muligens forklare at antall nordmenn som tok vinterferietur i 1982 gikk noe ned fra 1978.

Omfang 1970 - 1982

Antall personer som reiste på vinterferie økte kraftig i begynnelsen av 1970-årene, for så å stagnere målt i antall ferierende, og gå tilbake målt i dager. Mens antall ferieturdager ble mer enn tredoblet fra 1970 til 1974, gikk volumet ned med ca. 1/2 million dager eller 15 prosent fra 1974 til 1982.

Antall nordmenn som drar ut av landet på vinterferie er 10-doblet i løpet av 1970-årene, fra om lag 10 000 i 1970 til ca. 100 000 i 1982. Mens de utenlandsreisende trolig dro på relativt lange ferieturer om vinteren tidligere, så har veksten de siste årene først og fremst skjedd i form av kortere turer. Antall ferieturdager i utlandet har derfor ikke endret seg fra 1974 til 1982, selv om antall utenlandsreisende er fordoblet.

Fortsatt er utenlandsferiene i vintersesongen av lengre varighet enn vinterferieturene i Norge (14 mot 8 dager). Når feriene i utlandet er mere langvarige gjennomsnittlig sett har det sammenheng med at noen drar på langvarige vinteropphold i Syden. Særlig de som drar tidlig i januar, er lenge borte. Her er det nok en del langtidsferier som trekker gjennomsnittet opp (44 prosent av utenlandsferiene i vinterperioden 1979 varte mer enn 14 dager).

Siden strømmen av norske feriedøgn ut av landet er stabil, mens vinterferienenes omfang generelt har gått ned, er resultatet en klar nedgang i nordmenns vinterferieopphold i hjemlandet. Antall ferieturdager tilbrakt i Norge mellom nyttår og påsken, er gått ned med om lag 1/2 million dager, eller 25 prosent for 1974 til 1982. Målt i antall ferierende var nedgangen imidlertid bare 10 prosent. Det betyr at det var de noe lengre vinterferieoppholdene her hjemme som gikk tilbake. (Tabell 85 og 86.)

Tabell 85. Andel av og antall nordmenn på vinterferietur i Norge/utlandet. 1970 - 1982

	Andel av befolkningen på ferietur	Antall nordmenn på ferietur	Andel av disse på tur til utlandet	Antall nordmenn på tur til ut- landet	Antall nordmenn på tur i Norge
	Pst.		Pst.		
1970	3	80 000	11	10 000	70 000
1974	12	340 000	15	65 000	290 000
1978	13	380 000	21	80 000	300 000
1982	12	360 000	27	100 000	260 000

Tabell 86. Gjennomsnittlig antall dager pr. vinterferietur og antall dager i alt i Norge og utlandet. 1970 - 1982

	Gjennom- snittlig antall dager på ferietur	Av disse i ut- landet	Antall ferietur- dager i alt	Antall dager i utlandet i alt	Antall ferietur- dager i Norge
1970	12	:	1 000 000	:	-
1974	10	3	3 400 000	1 000 000	2 400 000
1978	8	3	3 050 000	1 140 000	1 910 000
1982	8	3	2 900 000	1 080 000	1 800 000

Ferieområde besøkt

Nordmenn som reiser utenlands i vinterferien, drog først og fremst for å oppleve sol og varme i Syden, og fornøyles- og kulturlivet i Europas større byer. Vinteren 1979 reiste 52 prosent av de utenlandsfarende til kystområdene sydpå, mens 1/3 besøkte større byer. Bare meget få, 3 prosent, drog til fjells, dvs. hovedsakelig til Alpene.

De som ferierte i Norge derimot, drog i stor grad til fjells i vinterferien. Hele 46 prosent av vinterferiene i Norge ble tilbrakt i fjellområdene. De øvrige fordelte seg omtrent likt på kystområder, byer, skogstrakter og innlandet ellers (tabell 87).

Tabell 87. Personer på vinterferie 1979 i Norge/utlandet, etter type natur på feriestedet. Prosent

	I alt	Større by	Kyst-område	Fjell-område	Skogs-trakter	Inn-landet ellers	Tallet på personer som svarte
Alle	100	18	24	37	10	11	292
Norge	100	14	16	46	13	12	229
Utlandet	100	35	52	3	2	6	63

Det åpenbart mest populære ferieområdet utenlands i vinterferien er Spania og Kanariøyene. I 1979 mottok disse stedene nesten halvparten (43 prosent) av alle nordmenn som drog utenlands. Våre naboland i Norden derimot var mindre attraktive. Bare 14 prosent drog dit på vinterferie. (Tabell 88.)

Tabell 88. Personer på ferietur til utlandet vinteren 1979, etter ferieområde

	Prosent	Totalt antall
I alt	100	80 000
Nordiske land	14	10 000
Nord- og Mellom-Europa	19	15 000
Spania og Kanariøyene	43	35 000
Sør-Europa ellers, Nord-Afrika	10	5 000
Utlandet ellers	14	10 000

Nordmenn som tar vinterferie i Norge, fordeler seg stort sett over hele landet, slik bosettingen er fordelt på landsdelene. Men det er en liten tendens til at Østlandet - relativt sett - er noe mer attraktivt enn de andre landsdelene. Klimatiske fordeler, med mer stabile snøforhold, er nok en hovedforklaring. Nord-Norge ser ut til å ha relativt sett færrest ferierende, muligens også av klimatiske grunner.

Blant dem som tar vinterferietur i Norge er det små prosentvise endringer i det geografiske mønsteret for ferieturen. (Tabell 89.)

Målt i antall personer på ferie har det imidlertid vært en betydelig vekst i alle landsdelene fra 1970 til 1974, med en mindre tilbakegang for Øst- og Vestlandets del etter 1974.

Tabell 89. Personer på ferietur i Norge om vinteren, etter ferieområde. 1970 - 1982. Prosent

	I alt	Øst- landet	Sør- landet	Vest- landet	Trønde- lag	Nord- Norge	Tallet på personer som svarte
1970	100	63	3	25	4	4	63
1974	100	62	7	22	5	4	235
1978	100	59	5	23	6	5	231
1982 ¹	100	289

Befolkningsandelen 1978	100	50	4	26	9	11	

¹ Ikke kartlagt i 1982.

Vinterferiestrømmen har fordelt seg ganske stabilt på de ulike landsdelene fra 1970 til 1978. Rent geografisk har den eneste vesentlige endringen vært den økende strømmen til utlandet på vinterferie. I forhold til bosetningsmønsteret er noe mer av vinterferiene lagt til Østlandet, mens Nord-Norge og Trøndelag har en noe mindre andel av de ferierende enn det befolkningsandelen (den faste bosettingen) skulle tilsi. Hovedtendensen er imidlertid at landsdelene har en andel av vinterferiestrømmen som i store trekk tilsvarende befolkningsandelen. Det kan henge sammen med at mange foretrekker å feriere i sin egen landsdel, eller at de har slekt og venner eller fritidshus i landsdelen.

Reiselivsnæringens rolle

Bare 24 prosent av de nordmenn som tar vinterferien i Norge bor på kommersielle overnattingssteder. 1/3 av disse bor på hotell, 1/3 på pensjonat, gjestgiveri, turisthytte, campingshytte o.l., og 1/3 leier seg hytte under vinterferien.

Når nordmenn drar på vinterferie til utlandet derimot, overnatter hele 80 prosent på kommersielle overnattingssteder. Over 3/4 av dem på hotell, men også en del (14 prosent) i leid hytte, fritidshus eller leilighet. Antakelig er det leilighetsanleggene i Syden som er viktigst her.

De 20 prosentene som ikke kjøper innkvarteringstjenester i utlandet, bor hos slekt og venner. Det ble i undersøkelsen ikke registrert noen på vinterferie på egen hytte utenlands, men 2 prosent brukte campingvogn i utlandet. Campingferie vinterstid var såvidt uvanlig i 1979 at det omtrent ikke ble registrert noen som ferierte i campingvogn i Norge den vinteren. (Tabell 90.)

Tabell 90. Personer på ferietur vinteren 1979 i Norge/utlandet, etter viktigste overnattingsmåte. Prosent

	I alt	Viktigste overnattingsmåte								Tallet på per- soner som svarte	
		Hotell (hotell- hytter)	Pensjo- nat, gjest- giveri, kro, turist- heim, turist- hytte, motell o.l., camping- hytte, ungdoms- herberge	Camping- vogn	Egen hytte, fri- tids- hus, lei- lig- het	Lånt hytte, fri- tids- hus, lei- lig- het	Leid hytte, fri- tids- hus, lei- lig- het	Hos slekt- ninger	Hos venner, kjente, andre private		Andre svar
Alle	100	20	7	1	18	7	9	28	7	2	292
Norge	100	8	8	0	23	9	8	34	7	2	229
Utlandet	100	63	3	2	-	-	14	8	6	3	63

De aller fleste nordmenn som reiste på vinterferie i 1979, organiserte hele ferien selv. Spesielt gjaldt dette nordmenn som ferierte i Norge. Nesten 90 prosent av dem hadde ikke kontakt med reisebyrå. 9 prosent fikk hjelp av et reisebyrå til å kjøpe billetter til reisen. Bare 2 prosent av dem kjøpte et individuelt opplegg hvor reise og opphold var betalt på forhånd.

De aller fleste (83 prosent) som reiste utenlands, fikk imidlertid hjelp av reisebyrå. Over halvparten (54 prosent) kjøpte en "pakketur" (charterreise), og noen (16 prosent) fikk reisebyrå til å organisere en mere individuell tur utenlands hvor både transport og opphold var betalt på forhånd (tabell 91).

Tabell 91. Personer på ferietur vinteren 1979 i Norge/utlandet, etter kontakt med reisebyrå. Prosent

	I alt	Kontakt med reisebyrå					Hadde ikke kontakt med reisebyrå	Tallet på personer som svarte
		Kjøpte en pakketur	Kjøpte en individuell tur hvor både reise og opphold var betalt på forhånd	Kjøpte bare reisen	Kjøpte bare opphold	Fikk bare opplysninger		
Alle	100	12	5	10	1	1	73	292
I Norge	100	-	2	9	0	1	88	229
I utlandet	100	54	16	1	2	-	17	63

De som fikk hjelp av reisebyrå kjøpte nok stort sett flybillett. Av dem som reiste utenlands vinteren 1979 brukte hele 83 prosent fly. De som ferierte i Norge den vinteren reiste for det meste med egen bil (62 prosent), eller med jernbane (17 prosent). (Tabell 92.)

Tabell 92. Personer på ferietur vinteren 1979 i Norge/utlandet, etter viktigste transportmiddel. Prosent

	I alt	Buss	Jernbane	Båt, ferje	Fly	Personbil	Annet	Tallet på personer som svarte
I Norge	100	8	17	5	7	62	-	229
I utlandet	100	-	3	5	83	10	-	63

Feriens innhold

Ferieundersøkelsene gir bare et ufullstendig bilde av hva nordmenn gjør i løpet av vinterferieturene. For dem som ferierer i Norge er det tydelig at besøk hos slekt og venner og/eller det å gå på ski er meget vesentlig. Om lag 1/3 av dem som ferierte i hjemlandet brukte 5 dager eller mer av vinterferien til å besøke slekt og venner. Vel 1/3 var like opptatt med å gå på ski.

Mange nordmenn på vinterferietur i Norge i 1979 var imidlertid lite opptatt av å gå på ski eller av slektsbesøk. Nesten halvparten (41 prosent) gikk ikke på ski i det hele tatt. Og halvparten besøkte ikke slekt eller venner. Meget få nordmenn reiste utenlands for å gå på ski. Omfanget var

omtrent som i juleferien, dvs. 3 prosent. De som drog utenlands i vinterferien var langt mer interessert i å gå turer til fots, og i besøk på kino, teater, konsert eller andre fornøyer. Varme, bading og solbading som kanskje er det viktigste for mange av dem som reiser sydover vinterstid, er ikke kartlagt i undersøkelsen. Det samme gjelder interessen for å treffe nye mennesker. Trolig er derfor viktige ferieaktiviteter i vinterferien ikke registrert. Den vesentligste forskjellen mellom vinterferiene i Norge og i utlandet er nok imidlertid - i tillegg til de klimatiske forskjellene - mulighetene for kulturelle opplevelser og fornøyer i utlandet. Mens bare 15 prosent av de som ferierte i Norge vinteren 1979 var på kino, teater, konsert m.m., var hele 68 prosent av de utenlandsferierende det. Og mange av de utenlandsferierende brukte en stor del av feriene til slike aktiviteter. (Tabell 93.)

Tabell 93. Personer på vinterferietur 1979 i Norge/utlandet, etter antall dager de utførte forskjellige aktiviteter. Prosent

	I alt	Antall dager				Tallet på personer som svarte
		0	1-2	3-4	5 eller flere	
Vært på besøk hos slekt eller venner						
Feriested i Norge	100	48	8	6	37	229
" " utlandet	100	75	5	3	18	63
Hatt besøk av slekt eller venner						
Ferietur i Norge	100	73	16	5	6	229
" " utlandet	100	84	5	2	10	63
Vært på kino, teater, konsert eller andre fornøyer						
Ferietur i Norge	100	85	11	2	1	229
" " utlandet	100	32	24	22	22	63
Gått turer til fots						
Ferietur i Norge	100	64	16	9	10	229
" " utlandet	100	43	11	8	38	63
Gått turer på ski						
Ferietur i Norge	100	41	11	10	38	229
" " utlandet	100	92	5	-	3	63

5.4. Påskeferiene

Paskehøgtiden faller på varierende tidspunkt fra år til år, fra midten av mars til begynnelsen av april. I de fire år hvor ferieundersøkelsene er gjennomført, har påskeperioden i to år (1970 og 1978) vært forholdsvis tidlig, med start henholdsvis 18. og 15. mars. De to andre årene (1974 og 1982) har påskeperioden vært i begynnelsen av april, med start henholdsvis 5. og 2. april.

Avgrensningen har dessuten variert noe i undersøkelsene når det gjelder varigheten av påsken. I 1970 omfattet påskeperioden nesten 3 uker (18 dager), mens perioden i de tre andre undersøkelsene varte snaut 2 uker (fra 11 til 13 dager). Varigheten av påskeperioden i 1970 var med andre ord om lag 50 prosent lengre enn i de andre undersøkelsene.

Det at tidspunktet har variert noe, og varigheten også har vært forskjellig, kan ha betydning både for hvor mange som reiste på ferietur i påsken de ulike år, og hva feriene ble brukt til. Men utslagene har neppe vært betydelige, noe vi skal se av resultatene nedenfor. Årsakene ligger nok dels i at om påsken kommer noen uker tidligere eller seinere, så påvirker det ikke hva en kan gjøre i påskeferien. Og siden de aller fleste har fridagene konsentrert til selve helgeperioden, betyr det mindre om en legger til en halv uke før og etter høgtidsdagene. Friperioden til de yrkesaktive blir ikke lenger av den grunn.

Omfang 1970 - 1982

Antall feriedager i påsken har derfor vært meget stabilt fra 1970 til 1982, fra 9 dager gjennomsnittlig pr. feriereisende i 1970 til 8 dager resten av undersøkelsesårene. De fleste (56 til 60 prosent) har vært hjemmefra 1 til 2 uker (7-13 dager), mens vel 1/3 var borte under 1 uke (5-6 dager). Meget få (15 prosent) hadde mere enn to ukers påskeferie.

Tabell 94. Personer på ferietur i påsken, etter tallet på ferieturdager. 1970 - 1982

	I alt	Tallet på feriedager					Uopp- gitt	Gjennomsnittlig tall på feriedager		Tallet på personer som svarte
		5-6	7-13	14-20	21-27	28-		I alt	Av dette utlandet	
		Prosent								
Påsken/april										
1970	100	36	60	3	1	0	-	9	0	603
1974	100	36	57	5	0	1	-	8	1	707
1978	100	39	57	4	0	-	0	8	0	684
1982	100	39	56	4	1	0	-	8	1	705

Andelen som har reist på ferie i påsken har vært ganske stabil, snaut 30 prosent av befolkningen. Det vanlige i Norge er med andre ord å være hjemme i påsken, dvs. å ikke dra på turer som varer 4 netter eller mer. Vel 70 prosent av den norske befolkningen var ikke på ferietur påsken 1982.

Andelen personer som reiser på påskeferie til utlandet har imidlertid økt fra 1970 til 1982, til dobbelt så mange. Det vesentligste av påskeferiene er imidlertid fortsatt lagt til Norge. Om lag en tiendel av ferieturene på denne tiden av året gikk utenlands i 1982.

Tabell 95. Personer på ferietur i påsken i Norge/utlandet. 1970 - 1982¹

	Andel på ferietur	Antall nordmenn på ferietur	Andel av disse på ferietur til ut- landet	Antall nordmenn på ferie- tur til utlandet	Antall nordmenn på ferie- tur i Norge
	Pst.		Pst.		
1970	23	630 000	4	30 000	600 000
1974	31	870 000	4	30 000	840 000
1979	30	870 000	7	60 000	810 000
1982	27	810 000	10	80 000	730 000

¹ For 1974, 1979 og 1982 omfatter tallene også vårferieturene.

Ferieområde besøkt

Når om lag 800 000 nordmenn reiser på ferietur samtidig i en så kort periode som påsken, vil det bli et press på kapasiteten både i transport- og innkvarteringssektoren. Ikke minst vil nok det gjelde her hjemme siden 90 prosent av påskestrømmen er rettet mot Norge. Og spesielt vil presset rette seg mot fjellområdene, som mottar nesten halvparten av påsketuristene (49 prosent i 1979).

Meget få (4 prosent) av de nordmenn som dro utenlands i påsken dro til fjells. Over 80 prosent av dem dro enten til større byer i utlandet eller til kystområdene, med en halvpart på hver av disse to typene av ferieområder.

Fjellferie var spesielt viktig for dem som tok påskeferien på Østlandet (64 prosent), mens meget få dro til kystområdene eller større byer i påsken 1979. På Vestlandet og i Nord-Norge derimot var påskeferien i stor grad det samme som ferie ved kysten. Også på Sørlandet var det mange (36 prosent) som ferierte i kystområdene. (Tabell 96.)

Tabell 96. Personer på ferietur påsken 1979 i grupper for ferieområde, etter type natur på feriestedet. Prosent

	I alt	Type natur på feriested					Tallet på personer som svarte
		Større by	Kyst-område	Fjell-område	Skogs-trakter	Innlandet ellers	
Alle	100	8	22	49	11	10	705
Ferieområde							
Østlandet	100	5	6	64	17	7	330
Sørlandet	100	3	36	49	3	10	39
Vestlandet	100	3	45	42	3	7	132
Trøndelag	100	4	9	58	13	14	76
Nord-Norge	100	8	45	20	8	18	71
Utlandet	100	41	41	4	2	13	56

Andelen som reiste til de ulike ferielandsdelene i Norge endret seg noe fra 1970 til 1979. Andelen som la påskeferien til Østlandet og Vestlandet gikk ned med henholdsvis 7 og 5 prosentpoeng. Målt i antall personer økte imidlertid strømmen av ferierende i Østlandsområdet med snaut 10 prosent, mens den var stabil på Vestlandet. Årsaken er at det var en generell vekst i påsketrafikken i denne perioden, slik at nedgangen i prosentandelene bare viser at disse områdene fikk noe mindre del i den generelle veksten enn en ellers kunne forventet. (Tabell 97.)

Andelen av påskeferiene som ble lagt til Trøndelag ble vel fordoblet fra 1970 til 1979. Målt i antall personer var økningen vesentlig større og på hele 170 prosent.

Tabell 97. Personer på ferietur i påsken, etter ferieområde. 1970, 1974 og 1979. Prosent

	I alt	Ferieområde					Utlandet	Tallet på personer som svarte
		Øst-landet	Sør-landet	Vest-landet	Trøndelag	Nord-Norge		
Påsken/april								
1970	100	54	5	24	5	8	4	603
1974	100	49	7	24	8	8	4	707
1979	100	47	6	19	11	10	7	705

Når det er brukt 1979 tall her, henger det sammen med at det bare ble samlet inn noen få opplysninger om påskeferiene i 1978 og i 1982.

Ferieundersøkelsen 1979 kartla imidlertid påskeferiene noe nærmere, og viser blant annet at utenlandsferiene i påskemåned (april) det året var jevnt fordelt på de nordiske land, på Nord-Europa ellers, og Spania og Kanariøyene ellers med om lag 15-20 000 reisende til hvert av disse ferieområdene. Om lag halvparten så mange, eller ca. 1 prosent av alle de nordmenn som drog på påskeferie det året, drog til andre deler av Middelhavsområdet enn Spania. Og det var meget få, relativt sett (under 1/2 prosent, som drog utenfor Europa og Nord-Afrika.

Overnattingsform

De som drog utenlands påsken 1979 overnattet i 50 prosent av tilfellene på hotell. De kommersielle innkvarteringsformene mottok ca. 2/3 av de utenlandsferierende, mens overnatting hos slekt og venner representerte 22 prosent.

Påskeferiene i Norge derimot er først og fremst hytteferie og besøk hos slekt og venner. Hyttene og fritidshusene tok i mot 56 prosent av dem som ferierte i hjemlandet den påsken, mens slekt og venner tok i mot 29 prosent. Norske hoteller tok imot 2 prosent av dem som tok påskeferien i Norge, noe som tilsvarer om lag 1/6 av dem som leide seg hytte i hjemlandet. (Tabell 98.)

Tabell 98. Personer på ferietur påsken 1979 i grupper for ferieområde, etter viktigste overnattingsmåte. Prosent

	I alt	Viktigste overnattingsmåte								Tallet på personer som svarte	
		Hotell- (hotellhytter)	Pensjonat, gjestgiveri, kro, turistheim, turisthytte, motell o.l. campinghytte, ungdomsherberge	Campingvogn	Egen hytte, fritidshus, leilighet	Lånt hytte, fritidshus, leilighet	Leid hytte, fritidshus, leilighet	Hos slektninger	Hos venner, kjente, andre private		Andre svar
Alle personer	100	6	5	3	37	8	11	24	5	1	705
Ferieområde											
Østlandet .	100	3	5	2	39	10	17	19	4	1	330
Sørlandet .	100	3	5	5	46	8	8	23	-	3	39
Vestlandet	100	2	5	2	42	5	9	29	5	2	132
Trøndelag .	100	-	8	4	39	11	3	29	7	-	76
Nord-Norge	100	-	3	7	34	4	3	42	7	-	71
Utlandet ..	100	50	7	2	4	2	7	9	13	7	56

Å leie seg hytte var klart vanligst blant dem som ferierte på Østlandet. Mens slektsferie var en meget viktig ferieform for dem som tok påskeferien i Nord-Norge.

Andelen av påsketuristene som bor hos slektninger gikk noe ned fra 1970 til 1979 (fra 30 til 24 prosent), mens hytteferiene har beholdt sin andel. Noen flere brukte hotell og campingvogn i 1979 enn i 1970. Økningen i reisestrømmen til utlandet og vintercampingen er nok hovedforklaringen på disse endringene. (Tabell 99.)

Tabell 99. Personer på ferietur i påsken, etter viktigste overnattingsmåte. 1970, 1974 og 1979

I alt	Viktigste overnattingsmåte											
	Hotell	Pensjonat, gjestgiveri, kro, turistheim, turisthytte, motell o.l. campinghytte, ungdomsherberge	Campingvogn	Egen hytte, fritids-hus, leilighet	Lånt hytte, hus, leilighet	Leid hytte, hus, leilighet	Hos slektninger	Hos venner, kjente andre private	Andre svar	Uopp-gitt	Tallet på personer som svarte	
1970 ..	100	4	4	1	30	23		30	5	1	2	603
1974 ..	100	3	7	2	37	10	11	23	5	2	-	707
1979 ..	100	6	5	3	37	8	11	24	5	1	-	705

Feriers innhold

Enten nordmenn reiser på ferietur i Norge eller til utlandet i påsken, blir feriedagene i store trekk brukt på samme måte. Det religiøse innholdet i høytiden ser ut til å bety lite. Under 10 prosent deltok i gudstjeneste eller religiøse møter. Det de fleste gjorde var å gå på ski, spesielt når de ferierte i Norge. Også mange av dem som oppgav å ha vært på ferietur i utlandet sa at de hadde vært på skitur i løpet av påskehelgen (42 prosent), men det er mulig at dette til dels kan være skiturer i Norge før eller etter påsketuren til utlandet.

Sosial aktivitet var også viktig på påsketuren både for dem som reiste på ferie i Norge og i utlandet. Over halvparten var på besøk hos slekt og venner og nesten like mange hadde hatt besøk av slekt eller venner i løpet av ferieoppholdet. De som reiste ut var faktisk noe mer opptatt av sosial aktivitet målt i dager, og var i noe større grad på kino, teater, konsert eller andre fornøyer. Men også blant de utenlandsferierende var det et klart mindretall (26 prosent) som tok del i slike kulturelle aktiviteter. (Tabell 100 og 101).

Tabell 100. Andel av personer på ferietur i påsken 1979, som deltok i ulike feriegjøremål. Prosent

	Vært på besøk hos slekt eller venner	Hatt besøk av slekt eller venner	Deltatt i gudstjeneste, religiøse møter	Gått turer til fots	Gått turer på ski	Vært på kino, teater, konsert eller andre fornøyer	Tallet på personer som svarte
Alle	54	46	8	40	67	17	705
Norge	54	47	6	37	74	15	530
Utlandet	55	42	11	49	42	26	163

Tabell 101. Antall dager som personer på ferietur i påsken 1979 gjennomsnittlig brukte til ulike feriegjøremål

	Vært på besøk hos slekt eller venner	Hatt besøk av slekt eller venner	Deltatt i guds-tjeneste, religiøse møter	Gått turer til fots	Gått turer på ski	Vært på kino, teater, konsert eller andre for-nøyelser	Tallet på personer som svarte
Alle	2,0	1,5	0	1,5	3,0	0,5	705
Norge	2,0	1,5	0	1,5	4,0	0,5	530
Utlandet	2,5	1,5	0	1,5	2,0	0,5	163

Det samme hovedmønstrer gjelder gjøremålene også til dem som tilbrakte påskehøgtiden hjemme på bostedet, eller mere riktig, ikke reiste bort sammenhengende 4 netter eller mere. De hjemneværende var også først og fremst sosialt orientert og besøkte slekt og venner eller fikk besøk av dem. Men de hjemneværende var klart mindre engasjert i det å gå på ski i påsken. Mens nordmenn som drog på påskeferietur i Norge brukte gjennomsnittlig 4 dager til skiturer, brukte de "hjemneværende" om lag 1 dag. De hjemneværende hadde i stedet noen flere besøkende og deltok noe mere i gudstjenester og religiøse møter. Men også for de nordmenn som var hjemme i påsken var det religiøse innholdet mindre viktig. 85 prosent av dem deltok i hvert fall ikke i en eneste gudstjeneste eller religiøst møte. (Tabell 102 - 103.)

Tabell 102. Andel av personer som ikke var på ferietur eller var på ferietur i Norge påsken 1979 som deltok i ulike gjøremål

	Vært på besøk hos slekt eller venner	Hatt besøk av slekt eller venner	Deltatt i guds-tjeneste, religiøse møter	Gått turer til fots	Gått turer på ski	Vært på kino, teater, konsert eller andre for-nøyelser	Tallet på personer som svarte
Alle	52	58	13	43	45	19	2 193
På ferie i Norge	54	47	6	37	74	15	530
Var ikke på ferietur	51	64	15	45	36	19	1 663

Tabell 103. Antall dager som personer som ikke var på ferietur eller var på ferietur i Norge påsken 1979 gjennomsnittlig brukte til ulike gjøremål

	Vært på besøk hos slekt eller venner	Hatt besøk av slekt eller venner	Deltatt i guds-tjeneste, religiøse møter	Gått turer til fots	Gått turer på ski	Vært på kino, teater, konsert eller andre for-nøyelser	Tallet på personer som svarte
Alle	1,5	2,0	0,5	1,5	2,0	0,5	2 193
På ferie i Norge	2,0	1,5	0	1,5	4,0	0,5	530
Var ikke på ferietur	1,5	2,0	0,5	1,5	1,0	0,5	1 663

6. DE SOM IKKE REISER PÅ FERJETUR

Ferieundersøkelsene viser at det er ganske store befolkningsgrupper i Norge som ikke drar på ferietur i løpet av et år. I 1982, var over 1/4 (26 prosent) av den voksne befolkningen, eller nesten 800 000 personer "hjemneværende" hele året i ferieturforstand. Dette antallet er riktignok sunket fra nesten 1,1 million i 1970, men fortsatt er det betydelige grupper av nordmenn som ikke reiser bort på ferietur en eneste gang i løpet av året.

Kortvarige turer

Det behøver ikke å bety at disse befolkningsgruppene er hjemme hele året. En del av dem kan ha vært ute og reist i feriene, men turene har ikke vært langvarige nok til å telle med i undersøkelsene - hvor en ferietur pr. definisjon omfatter 4 netter eller mer sammenhengende fravær fra det faste bostedet.

Hvor mange det er som drar på slike "kortvarige turer" i feriene og hvor mange turer det dreier som om på årsbasis, vet vi ikke. Vi vet imidlertid at om sommeren i 1982 var det 8 prosent av de "hjemneværende" som oppgav at de hadde reist bort i ferien, men ikke så mange netter sammenhengende at det ble en ferietur ut av det (tabell 104).

Trolig er disse 8 prosentene et minimumsanslag, for tallet gjengir bare hvor mange som forklarte sin manglende ferieturaktivitet om sommeren med at de hadde vært på "kortvarige turer" istedet. Noen av dem som ga andre forklaringer kan også ha vært på slike turer i ferien uten at det ble nevnt. Likevel antyder dette tallet at de fleste "hjemneværende" tilbringer feriene på bostedet.

Tabell 104. Personer som ikke var på ferietur om sommeren, etter viktigste grunn til at de ikke reiste på ferie. 1974 og 1982. Prosent

			Reiste tidlige i år, skal reise senere i år	Hadde ikke fra arbeide, studier	Tok (annet) arbeide, hjemme på egen tomt, hus, leilighet o.l.	Hadde ikke råd til å reise på sommerferie	Foretrakk å være hjemme	Passet, stelte syke, gamle	Var syk, hadde dårlig helse selv	Andre svar, uopp-gitt	Tallet på personer som svarte
1974	100	:	3	16	18	12	28	7	12	4	764
1982	100	8	4	13	10	11	25	4	10	14	774

¹ Svaralternativet var ikke med i 1974-undersøkelsen.

At 800 000 nordmenn ikke reiste på ferietur i 1982, men var "hjemneværende", betyr heller ikke at de er hjemme hvert år. En hel del nordmenn er hjemme i feriene ett bestemt år eller noen år av forbigående grunner. Det kan være midlertidig sykdom, en periode med ansvar for små barn, ekstra innsats med husbygging og opparbeiding av hage. Noen er også inne i en periode med større økonomiske utlegg enn vanlig som midlertidig reduserer den økonomiske evnen til å dra på ferier, f.eks. ved etablering av egen privat næringsvirksomhet eller eget hjem.

Hvor viktige slike begrensninger er på årsbasis og hvor forbigående eller langvarige de er, vet vi heller ikke presist. Men vi vet noe om hvor viktig slike hindringer er for dem som ikke drog på sommerferietur i 1982. Trolig kan hindringene for sommerens ferietur antyde hvilke hindringer som er viktigst også for dem som er "hjemneværende" hele året.

Helseproblemer

I 1982 viste det seg at 10 prosent av dem som ikke drog på sommerferietur det året, var hjemmeværende først og fremst på grunn av egen sykdom eller dårlig helse. Til sammen representerer disse 10 prosentene ca. 100 000 voksne nordmenn.

Om lag 1/4 av disse var muligens mer forbigående syke i og med at de oppgav å ha vært på ferietur året før, mens en 1/2-part muligens var plaget av langvarig sykdom. De sistnevnte hadde heller ikke vært på sommerferietur de siste fem årene (tabell 105).

Det var spesielt de eldre som oppgav egne helseproblemer som årsak til at de ikke drog på ferietur sommeren 1982. Hver fjerde "hjemmeværende" alderspensjonist, dvs. personer i alderen 67-74 år, sa at de var syke eller hadde dårlig helse. I tillegg må en regne med at disse også kan ha mindre økonomiske muligheter, men bare viktigste grunn, sett med oppgavegiverens øyne ble registrert.

Nå er det ikke bare egne helseproblemer som er til hinder for å reise på ferietur. Også ansvar for andre som er syke eller trenger stell og pass, kan være en barriere. For 4 prosent av de "hjemmeværende" sommeren 1982 (ca. 50 000 nordmenn) var slike oppgaver hovedgrunnen til at de ikke var på ferietur den sommeren.

1/3 av disse hadde hatt sommerferietur året før, mens like mange hadde vært "hjemmeværende" i minst de 5 siste somrene. Det var særlig kvinner og noe eldre personer som oppgav stell/pleie av syke eller gamle som hovedgrunn for ikke å reise bort på ferietur sommeren 1982.

Til sammen kan en derfor regne med at minst 60 - 70 000 nordmenn i alderen 15-74 år har varige helseproblemer selv eller langvarig ansvar for stell og pass av andre, som hindrer dem fra å reise på ferietur. Muligens er dette tallet for lavt vurdert. Derfor kan det være viktigere å påpeke at av de 150 000 nordmenn som oppgav egne eller andres helseproblemer som årsak til å være hjemme, hadde nesten 120 000 heller ikke vært på ferietur sommeren før. Dette kan antyde at helseproblemene kan ha noe varigere preg.

Økonomiske problemer

Hvor omfattende varige økonomiske hindringer er, er det vanskeligere å si noe om. Bare 11 prosent eller snaut 100 000 nordmenn oppgav at hovedgrunnen for ikke å dra på ferietur sommeren 1982, var at de ikke hadde råd. Det var meget få med husholdningsinntekt over 100 000 kr som gav denne begrunnelsen.

En tredjedel av disse hadde vært på sommerferietur året før slik at økonomien ikke har hindret dem over flere år. 39 prosent av dem oppgav imidlertid at de ikke hadde hatt sommerferie borte fra hjemmet på minst 5 år. Hvis det var manglende økonomiske muligheter som var avgjørende også tidligere, betyr det at minst 40 000 nordmenn har varige økonomiske problemer som hindrer dem å feriere. Trolig er dette også et noe for lavt tall, for svak økonomi kan være en viktig medvirkende årsak, selv om den ikke blir nevnt som den viktigste grunn til å være hjemme i hele sommerferien. Svak økonomi kan også være en årsak som en ikke like gjerne vil innrømme, som f.eks. helseproblemer.

En del nordmenn sløyfer nok imidlertid ferieturen ett år, for å styrke økonomien med å ta seg annet inntektsgivende arbeide i ferien, eller ved å gjøre arbeid selv som en ellers måtte betale andre for å gjøre. I 1982 oppgav 10 prosent av de hjemmeværende at hovedgrunnen for å ikke dra på sommerferietur var at de tok annet arbeid, eller arbeidet hjemme på egen tomt, hus, leilighet o.l.

Det er ikke mulig av 1982-undersøkelsen å vite hvor mange av disse som hadde inntektsgivende arbeide, og hvor mange som sparte penger ved å gjøre nødvendig arbeid hjemme for seg selv. Ferieundersøkelsene i 1970, 1974 og 1978 gir imidlertid en del opplysninger om dette. For det første viser de at det er meget sjelden at yrkesaktive tar seg annet lønnet arbeide i feriene. I 1978 tok mindre enn en halv prosent av de yrkesaktive slikt arbeid i ferien, og det samme var situasjonen i 1970. Vi kan derfor regne med at yrkesaktive med få unntak ikke er hjemmeværende i feriene for å arbeide for seg selv eller andre. Denne type "hjemmeferie" er spesielt vanlig i yrkesgrupper som har gode ferdigheter i håndverksfag. De ansatte i industri, bygge- og anleggsarbeide hadde i hvertfall dobbelt så ofte denne begrunnelsen for å være hjemme i sommerferien som andre ansatte.

Skoleelevene og studentene derimot har nok i betydelig grad inntektsgivende arbeide når de er hjemme hele sommerferien. Men tall for dette finnes ikke. Det ferieundersøkelsen 1978 imidlertid

viser, er at bare 24 prosent av elevene og studentene ikke hadde inntektsgivende arbeid i de periodene de hadde fri fra utdanningen det året. Nesten halvparten hadde minst en måned med slikt arbeid, men vi vet ikke sikkert om disse arbeidsdagene er i sommerferiene eller i friperioder ellers i året.

De nordmenn som oppgir å ha sløyfet sommerferien på grunn av andre arbeidsoppgaver, enten inntektsgivende eller ikke, har nok neppe disse oppgavene som noen varig hindring for å feriere. Vel 50 prosent av dem som sa at annet arbeide hadde hindret dem fra sommerferieturer i 1982, hadde da også vært på ferietur sommeren før.

Problemer med å ta seg fri

En del nordmenn arbeider imidlertid i yrker som gjør det vanskelig å ta seg fri fra arbeidet. 13 prosent eller ca. 120 000 personer oppgav dette som hovedgrunn for at de var hjemmeværende sommeren 1982.

Det var de selvstendige næringsdrivende som først og fremst oppgav at de ikke hadde fri fra arbeidet, og derfor ikke kunne dra på ferietur om sommeren. Dette gjelder både selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske, men i nesten like stor grad andre selvstendige.

Også ansatte i tjenesteytende næringer og husmødre samt en del studenter, oppgav at de var hjemmeværende på grunn av problemer med å ta seg fri. Men mens det var 60 prosent av de hjemmeværende bøndene som ikke kunne ta seg fri og 42 prosent av de andre selvstendige næringsdrivende, var det bare fra 10 til 20 prosent av studenter, husmødre eller ansatte i tjenesteyrker som gav denne begrunnelsen (1974-tall).

I den grad arbeidsoppgavene ikke blir organisert på andre måter, f.eks. med egne tiltak i form av avløserordninger o.l., må en vel regne med at disse yrkesgruppene står overfor en mer varig hindring for å feriere - i hvert fall om sommeren.

Manglende friordninger fra arbeidsforpliktelsene er imidlertid ikke noen hovedbegrunnelse for å være hjemme i sommerferien. Ferieundersøkelsen viser for de ansattes vedkommende at de hjemmeværende gjennomsnittlig hadde fri 10 arbeidsdager sammenhengende om sommeren eller minst 2 uker hvor de ikke reiste bort. De ansatte som oppgav at de foretrakk å feriere hjemme hadde hele 14 fridager sammenhengende (utenom helgene) eller 3 ukers ferie å ta av hvis de ville reist på ferietur om sommeren.

Noen av de ansatte vil riktignok være så nye i arbeidslivet, dvs. under ett år, at de ikke har arbeidet lenge nok til å få fulle ferierettigheter. Men dette er en såvidt liten gruppe at de neppe påvirker tallene. Det viktigste er nok derfor at for de ansatte som er hjemme i ferien, er det ikke mangel på fri fra det faste arbeidet som er forklaringen. Tilsammen hadde de ca. 330 000 ansatte som ikke drog på sommerferietur i 1982, ca. 3,4 millioner fridager å reise på - hvis de ville gjort det. I tillegg kom lørdager og søndager, dvs. tilsammen ca. 4,6 millioner potensielle ferieturdager.

Ønsker om å være hjemme

Den viktigste grunnen til ikke å reise på ferie, er i følge dem selv, at de ikke føler noe behov eller ønske om det. De foretrekker å være hjemme. Hele 27 prosent av de "hjemmeværende" eller om lag 220 000 voksne personer var hjemme hele sommeren 1982 av den grunn.

Dette betyr ikke at de aldri reiser bort sommerstid. Litt over 1/4 (29 prosent) av de 220 000 som var hjemme av eget ønske, hadde vært på sommerferietur sommeren før. En stor gruppe nordmenn har nok imidlertid så klare preferanser for å være hjemme at de meget sjelden reiser bort på ferie om sommeren. Hele 45 prosent av de som foretrekker å være hjemme, oppgir nemlig at de har vært hjemme i minst de 5 siste somrene.

En skulle kanskje tro at de som oppgir at de foretrekker å være hjemme om sommeren, bor slik til at de nære områdene og bomiljøet er spesielt attraktivt og ligner på det man ofte forbinder med ferieområder. Men dette kan nok ikke gjelde mer enn deler av forklaringen. For ferieundersøkelsen viser at de som foretrekker å være hjemme bor omtrent slik som nordmenn flest, både når det gjelder naturtype og type bolig.

Det er en tendens til at de som bor i hus med 5 eller flere leiligheter, i noe mindre grad enn andre sier at de foretrekker å være hjemme sommerstid, det vil si at de i større grad reiser bort. Men dette forklarer ikke hvorfor såvidt store grupper er hjemme og foretrekker det, også blant dem som bor i blokkbebyggelse. Nesten halvparten av dem som var hjemme sommeren 1982 og foretrakk det, bodde i store byer og tettbygde strøk som nordmenn flest.

Dette betyr nok for det første at mange nordmenn bor slik til at de trives på bostedet, i hvert fall så bra at de ikke på grunn av bostedet føler noe sterkt behov for å reise bort i feriene. Og dette gjelder nordmenn over hele landet, fra kyst til fjell og i de store byene. Og det gjelder nesten uansett om en bor i enebolig, rekkehus eller i boligblokk eller om det er i tettbygde strøk eller på landet.

Tabell 105. Personer som ikke var på ferietur sommeren 1982 i grupper for hvorfor de var hjemme, etter hvor lenge siden de sist var på sommerferietur. Prosent

	Alle	Har reist bort, men ikke så lenge som 4 over- nattinger	Reiste tidli- gere i år, skal reise senere	Hadde ikke fri fra arbei- de, studier	Tok (annet) arbeide, arbeidet hjemme på egen tomt, hus, lei- lighet o.l.	Hadde ikke råd til å reise bort på sommer- ferie	Fore- trakk å være hjemme	Mätte passe/ stelle syke/ gamle	Var syk, hadde dår- lig helse selv	Annet, vet ikke
FERIETUR OM SOMMEREN										
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1 år siden	36	27	78	33	51	35	29	34	27	51
2-4 år siden ..	28	26	19	38	33	26	26	28	22	23
5 år eller mere	36	47	3	29	16	39	45	38	51	26

Bare delforklaringer

Det kan være grunn til å vurdere om opplysningene som er samlet inn er så pålitelige som en kanskje kunne håpe på. Og påliteligheten går da på om svarene gir et uttømmende bilde av hvorfor folk er hjemme i feriene.

En nederlandsk ferieundersøkelse (de Boer, 1984) som har sett nærmere på dette, antyder at endrede holdninger kan være en viktig feilkilde. Det er f.eks. mulig at folk er blitt mer villige til å oppgi økonomiske problemer som grunn til at de ikke drar på ferie.

Det er derfor grunn til å tro at det noen oppgir som forklaring ikke alltid er den riktige forklaringen eller hele begrunnelsen. Derfor er det også rimelig å regne med endringer i forklaringene og en viss ustabilitet i forklaringen på hvorfor mange nordmenn er hjemme i sommerferiene.

Stabile hovedtrekk

Begrunnelsene for ikke å reise på ferie viser seg imidlertid å være forholdsvis stabile skal vi tro de norske ferieundersøkelsene i 1974 og 1982.

Sammenligningen viser at det var omtrent like mange - prosentvis og absolutt - som var hjemme sommeren 1982 og 1974 på grunn av egen sykdom eller dårlig helse, av økonomiske grunner, fordi de foretrakk å være hjemme eller på grunn av ferietur til andre årstider.

Det som muligens holdt nordmenn mer hjemme i 1974 enn i 1982 var annet inntektsgivende arbeid og arbeid hjemme på egen tomt, hus, leilighet o.l. Men dette gjelder neppe studenters og skoleelevers arbeid med lønnede oppgaver, som trolig heller har økt i omfang de siste årene. Tilsynelatende har det også vært en klar reduksjon i antall nordmenn som er hjemme om sommeren på grunn av ansvar og omsorg for eldre og syke.

En skal være forsiktig med helt entydige slutninger om hvilke forhold det er som holder nordmenn hjemme i sommerferiene og i ferieåret som helhet. Skal en driste seg til å overføre opplysningene om sommerferiene til å gjelde på årsbasis, er det trolig slik at om lag 2/3 av de 800 000 nordmenn som er hjemneværende på årsbasis, er i en forholdsvis stabil situasjon. Det er også lite sannsynlig at de som har helseproblemer selv, eller passer andre, så lett kan få løst sine ferieproblemer. Det samme gjelder personer som sier at de ikke har råd til å reise bort.

Det som i tilfelle kunne endre situasjonen i større grad er systematiske tiltak fra samfunnets side for å øke ferielønningene, gi avløsningsmuligheter eller egne reisetilbud til syke eller gamle.

De gruppene som muligens er i situasjoner som lettest kan endre seg, er de som er hjemme på grunn av annet arbeide eller fordi de foretrekker å være hjemme.

Nesten halvparten av dem som oppgir at de foretrekker å være hjemme er så stabile i sin adferd - og trolig vurderinger - at de ikke har vært på sommerferietur minst de siste 5 somrene. De som tok lønnet arbeid derimot, eller arbeidet hjemme på tomt, hus, hage o.l., var betydelig mere interessert i å feriere. Og bare 16 prosent av disse hadde ikke hatt en sommerferietur de siste 5 årene.

En kan derfor ikke forvente en vesentlig reduksjon i antall nordmenn som er hjemneværende i feriene, eller er uten ferie. De endringene som kan komme, vil trolig ha sammenheng med eventuelle endringer i nordmenns interesse for og mulighet til å arbeide i feriene, og i interessen for å reise på ferieturer av kortere varighet.

SAMMENDRAG

Hva er ferie?

Ferie kan defineres som en lengre tidsperiode hvor en etter eget ønske har fri fra sine daglige arbeidsforpliktelser.

Mulighetene for å velge fritt er belyst i ferieundersøkelsene på flere måter, både i form av hvor mye nordmenn har av slik fritid og om en har frihet til å velge tidspunktet for feriene selv. Innholdet i feriene er også belyst, spesielt for dem som reiser bort på ferietur.

Fri fra arbeidsforpliktelser

Ferieundersøkelsene har kartlagt omfanget av lengre friperioder for de yrkesaktive, ved registreringer av friperioder av minst 3 dagers varighet utenom helgene, ferieuker og frilørdager som kan kombineres med søn- og helligdager til lengre friperioder.

Friperioder

Ferieundersøkelsene registrerte ikke noen vekst i 1970-årene for perioder med fri minst 3 dager sammenhengende utenom helgene. De selvstendige næringsdrivende tok riktig nok vesentlig flere dager fri i slike friperioder i 1982 enn i 1970. De selvstendige utgjør imidlertid bare en mindre del av de yrkesaktive (ca. 16 prosent). Totaltallene endret seg ikke fordi de ansatte ikke fikk endret sin situasjon gjennomsnittlig sett. Utvidelsen av feriene for de selvstendige i form av friperioder kom trolig først og fremst fra 1978 til 1982.

Frilørdager

Den viktigste utvidelsen av feriemulighetene fra 1970 til 1982 kom i form av frilørdagsordningene, som kombinert med helgene og andre fridager kan gi muligheter for kortere ferieturer.

Mens nesten halvparten (40 prosent) av de yrkesaktive ikke hadde lørdagsfri i 1970, hadde bare 14 prosent ikke slik fri 8 år seinere. Det meste av utvidelsen kom fra 1970 til 1974 - en periode hvor det også var en betydelig vekst i kortere ferieturer.

Veksten hadde sammenheng med at vesentlig flere ansatte i tjenesteytende næringer og selvstendige utenom primærnæringene tok fri hver lørdag. Det var relativt mindre endringer blant ansatte ellers fordi disse i stor grad hadde lørdagsfri allerede fra 1970.

Noe over 3/4 av de selvstendige i primærnæringene hadde imidlertid ikke lørdagsfri i 1978. Bare 1 prosent av de ansatte i industri-, bygge- og anleggsarbeide, 12 prosent av de ansatte i tjenesteyting og 28 prosent av Andre selvstendige var i samme situasjon.

Opparbeidede fridager og valg av ferietidspunkt

Hvordan mulighetene til å opparbeide ekstra fridager har utviklet seg vet vi ikke. Ferieundersøkelsen i 1978 viste imidlertid at 35 prosent av de yrkesaktive hadde slike muligheter. Omtrent like mange (38 prosent) oppgav dessuten at de kunne velge tidspunktet for uttak av feriene fritt. 44 prosent var knyttet til turnus- eller fellesferieordninger.

Fri for hjemmевærende og elever

Mens de yrkesaktive, i hvert fall utenom primærnæringene, i stor grad har lengre perioder med fri fra daglige arbeidsoppgaver, er færre hjemmевærende husmødre og fedre i samme situasjon. Over halvparten av dem (58 prosent) hadde stort sett de samme arbeidsoppgavene hele sommeren, som er den viktigste ferieperioden. Og bare 22 prosent av dem hadde hatt helt fri fra husarbeid, de fleste (2/3) i mindre enn 14 dager.

Hvor lenge skoleelevene og studentene hadde fri fra utdanningsinstitusjonene er ikke kartlagt, men store grupper av dem nytter deler av denne fritiden til inntektsgivende arbeide. I 1974 arbeidet nesten halvparten av elevene og studentene minst 1 måned i feriene med inntektsgivende oppgaver.

Ferieturene

Volum

En ferietur er definert som minst 4 netters fravær fra hjemmet med ferie som formål. Ferieundersøkelsene viser at antall ferieturer har økt med i alt 57 prosent eller nesten 5 prosent pr. år fra 1970 til 1982. Det er imidlertid de kortvarige turene som har økt mest.

Veksttakten i ferieuttaket målt i dager var derfor bare 2 prosent pr. år. Denne veksttakten medførte at den voksne norske befolkning nyttet ca. 10 millioner flere dager til å reise på ferieturer i 1982 enn i 1970.

Hovedårsaken til veksten i ferieuttaket var at 1/2 million flere nordmenn reiste på ferietur pr. år i løpet av denne perioden, i tillegg kommer at de som reiser, drar på flere turer hvert år, ikke bare en ferietur om sommeren, men turer også på andre tider av året. Samlet antall dager pr. reisende i året har imidlertid ikke økt med mer enn 10-15 prosent. Den gjennomsnittlige varigheten av turene har derfor gått ned.

Sesongmønstret

Sommeren er den viktigste feriesesongen. 2/3 av de dager nordmenn reiser på ferie er lagt til den årstiden. Om lag 85 prosent av sommerferieturdagene er knyttet til hovedturer om sommeren, ca. 15 prosent til en tilleggsferietur som en voksende andel foretok.

Påskan er den klart viktigste ferieperioden utenom sommeren. Nordmenn reiser like mange dager på ferietur i påskan som i hele høst- og vinterperioden tilsammen. At såvidt mange reiser bort i løpet av få påskedager, gjør påskan til den tid av året hvor feriestrømmen er størst pr. dag.

Hovedtrekkene i dette sesongmønstret har endret seg lite fra 1970 til 1982. Veksten i ferieuttaket var forholdsvis beskjedent i de tradisjonelle ferieårstidene om sommeren, julen og påskan. Gjennomsnittlig økte antall feriedager tilbrakt på reise med ca. 1 prosent pr. år i disse årstidene. Antall ferieturdøgn i vinterperioden økte imidlertid med 16 prosent pr. år og i høstperioden med hele 22 prosent pr. år fra 1970 til 1982. I disse to periodene har en fått en viss sesongutjevning. Målt i absolutte tall har den største delen av veksten likevel vært om sommeren.

Feriestrømmenes retninger

Feriestrømmen til utlandet har økt betydelig raskere enn strømmen rettet mot norske feriemål. Målt i ferieturer, økte utenlandsstrømmen med 20 prosent pr. år fra 1970 til 1982, men strømmen til norske feriemål økte med bare 2 1/2 prosent pr. år.

På grunn av at turene i gjennomsnitt ble kortere, var veksten lavere målt i ferieturdager, ca. 16 prosent pr. år til utlandet og 0,3 prosent pr. år i Norge. Veksten i Norge kom kun av flere ferieturer om høsten og mellom jul og påske. Om sommeren gikk ferieturdagene på hovedferietur i Norge ned, mens denne nedgangen ble oppveid av at det samtidig ble en betydelig vekst (110 prosent) i tilleggsferier om sommeren, som ble lagt til hjemlandet.

Selv om det ble 1/2 million flere nordmenn på hovedferietur om sommeren, ble det derfor ikke flere feriedøgn i Norge. Årsaken var at andelen som ferierte i Norge sank så mye at hele veksten gikk til utenlandske feriemål.

Denne utenlandsstrømmen om sommeren deler seg i to like store strømmer, hvor den ene går til de andre nordiske land og den andre utenfor Norden. Om høsten og mellom jul og påske går rundt 90 prosent av utenlandsstrømmen til områder utenfor Norden, ikke minst mot sol og varme i Syden.

Den økende strømmen av ferierende til Syden om høsten og vinteren har ikke ført til mindre trafikk i Norge. For veksten i utenlandstrafikk i disse årstidene ble mer enn kompensert av den generelle veksten i høst- og vinterferieuttak.

At visse landsdeler spesielt om sommeren har mistet egne innbyggere til utlandet på ferietur har heller ikke medført nedgang i trafikken i disse landsdelene. Økt mobilitet, og mindre interesse for å feriere i egen landsdel har økt strømmene internt i Norge. Strømmen av innbyggere fra visse landsdeler til utlandet er derfor kompensert ved import av ferierende fra andre landsdeler. Hvis enkelte landsdeler fortsetter å miste egne innbyggere i økende grad til utlandet uten at innbyggere i andre landsdeler strømmer til og kompenserer for utenlandsstrømmen, vil ferietrafikken i disse landsdelene avta. I et slikt tilfelle vil konkurransen om det norske feriefolket sommerstid øke landsdelene imellom. Ofte må en hovedferietur utenlands kompenseres med flere tilleggsferier her hjemme (tilleggsferiene er mer kortvarige).

Reiselivsnæringens rolle

I hvilken grad de ferierende kjøper reiselivsnæringens tjenester når det gjelder overnatting, transport, bespisning og/eller informasjon, avhenger av om de kjenner godt til det ferieområdet de vil besøke, og hvilke muligheter de har for å organisere nødvendige tjenester selv. Både kjennskapet til ferieområdene og tilgangen til egne transport- og overnattingsmuligheter er klart bedre jo nærmere bostedet de ferierende drar. Det er nok årsaken til at de nordmenn som ferierer i Norge i så liten grad søker hjelp hos reisebyrå, eller nytter offentlig tilgjengelig transport og reiselivsnæringens overnattingstilbud.

Reiselivsnæringens relativt beskjedne rolle gjelder når ferieturene er lagt til Norge, og uansett årstid. Det er ingen endringer av betydning i dette mønstret fra 1970 til 1982.

De som reiser til utlandet på ferie bruker reiselivsnæringens tilbud i vesentlig større grad. Det gjelder både hjelp fra reisebyrå til å kjøpe billetter og ferdiglagede reiseopplegg, og bruk av utenlandske hotell og innkvarteringsbedrifter.

Spesielt er reiselivsnæringens tilbud vesentlig for dem som reiser utenlands utenom sommeren. I sommersesongen legger mange nordmenn sine ferieturer til våre naboland, og de organiserer i stor utstrekning feriene selv.

I den kaldere årstid får mellom 63 og 83 prosent av de utenlandsreisende hjelp av reisebyrå, mens 4 til 15 prosent - avhengig av sesong - tar kontakt hos reisebyrå når feriene blir lagt til Norge. Om sommeren klarer nesten halvparten av de utenlandsreisende seg uten reisebyråttjenester og 6 prosent av dem som tar sommerferien i hjemlandet nytter slike tjenester.

Begrensede muligheter for reise og innkvartering selv, er nok en viktig årsak til at kommersielle innkvarteringstilbud først og fremst blir nyttet når ferien går utenlands. Av de nordmenn som ferierte på hotell sommeren 1982 bodde 84 prosent på utenlandske hotell. Nesten halvparten av dem som bodde på pensjonat, gjestgiverier, turisthytter, campinghytter og ungdomsherberger bodde på utenlandske pensjonat m.m. Også telterne og brukerne av campingvognene ferierte i stor grad utenlands. Bare vel halvparten av dem var i hjemlandet på ferietur.

95 prosent av dem som overnattet i egen hytte ferierte imidlertid i Norge sommeren 1982. Overnatting i egne fritidshus og hos slekt og venner dominerer når ferien er lagt i hjemlandet. Men også campingvognene er meget vesentlige. De campingvognene som ble brukt sommerstid i Norge innkvarterte like mange norske ferierende som alle norske hotell, pensjonat, turisthytter og campinghytter til sammen. Ferieundersøkelsene viser ikke hvor stor del av campingvognene (og teltene) som er brukt på campingplasser mot avgift og andelen som blir nyttet i "frie" naturområder.

Mens overnattingsbedriftenes tilbud ikke har fått økt betydning fra 1970 til 1982 for de nordmenn som ferierer hjemme om sommeren, har offentlig tilgjengelig transport mistet noe av sin betydning. Betydningen er da målt i hvor stor andel av de ferierende som nytter buss, jernbane, fly, ferje mv. Noe flere nyttet egen bil under Norgesferiene om sommeren. Nordmenn nytter nå først og fremst offentlig tilgjengelig transportmiddel når de reiser utenlands i den kaldere årstiden.

De som reiste på rundtur i Norge, som utgjør ca. 1/4 av de ferierende sommerstid, brukte vesentlig mer campingovernatting enn de som ferierte fast ett sted. Det var også rundreiseturistene som overnattet i fritidsbåt. Overnattingsmønstret for de rundreisende endret seg vesentlig fra 1970 til 1982 på den måten at andelen som nyttet telt og campingvogn gikk ned. Antagelig er det teltbruken som har gått vesentlig ned. Overnattingsstrukturen endret seg lite for de som ferierte fast ett sted.

Ferieopplevelsene om sommeren

Tre hovedattraksjoner dominerer nordmenns ferieliv om sommeren. Det er friluftsliv og naturopplevelse, sosial kontakt med slekt og venner, samt det å slappe av, hvile og sole seg. Da har vi sett bort fra vanlige gjøremål som også preger hverdagen hjemme, som det å lese og gjøre innkjøp. Viktigheten er da målt ved hvor mye tid eller hvor mange dager som blir nyttet til ulike gjøremål.

Deltaking i det som her er kalt kultur og fornøyelser er først og fremst utenlands-aktiviteter. Rundt 2/3 av dagene nyttet til å gå på restaurant, dans, besøke severdigheter, museer, teatre mv., besøke dyrepark, folkepark, lekepark og delta på ferieskoler, hobbykurs osv. var knyttet til ferieturer i utlandet.

De som drog utenlands brukte relativt mindre tid til gjøremål som de trolig har bedre muligheter til hjemme. 80-90 prosent av de dagene som ble nyttet til å besøke slekt og venner, gå fotturer i skog og mark eller i fjellet, eller å fiske og dra på båturer var knyttet til ferieturer i hjemlandet.

De som drog på ferie til utlandet, fotograferte og filmet mer enn de som ferierte i Norge. Det er naturlig, for de som ferierte i Norge besøkte nok langt oftere steder og severdigheter de hadde besøkt før, og trolig hadde bilder fra. De utenlands-ferierende handlet dessuten mer og badet noe mer enn de som ferierte i Norge. Resultatet er at selv om "bare" 1/3 av nordmenns ferieturer om sommeren var til utlandet i 1982, så var nesten halvparten av den norske befolknings bading i ferien, og rundt 2/3 av alle registrerte kulturelle opplevelser lagt til utenlandske feriemål.

Visse feriegjøremål er spesielt sentrert til bestemte ferieområder. 90 prosent av de dagene nordmenn var på fottur i fjellet var lagt til norske fjellområder, med fjellene på Østlandet som de klart viktigste.

Få nordmenn reiser til fjellområder i utlandet. Det er snakk om bare 1-2 prosent av de utenlandsreisende.

Feriestrømmene til fjellområdene i Norge er imidlertid klart mindre enn til kystområdene her hjemme. Tallet på ferieturdager tilbrakt i kystområdene sommeren 1982 var 5 ganger så stort som i fjellområdene, og 6 ganger så stort som i byområdene. Begrepet kystområde er her definert som området inntil 3 km fra kysten.

Kystområdene har fått noe større tiltrekningskraft fra 1970 til 1982 blant de nordmenn som reiser på rundtur i eget land. Fjellområdene har beholdt sin tiltrekning. At kystområdene har økt tilstrømning kan ha sammenheng med at flere fra Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge reiser på ferietur til kyststrøkene på Østlandet. Disse søker trolig andre ferieopplevelser enn de kan ha på hjemstedet. Det å oppleve natur, fiske og fotturer har de ofte bedre muligheter for hjemme. Da har det større interesse å dra til kystområdene på Østlandet og til de større byene for å besøke steder de har hørt om. Strømmen av "rundtur"-ferierende til innlandsområdene på Østlandet blir dermed mindre.

I hovedsak har feriegjøremålene ikke endret seg vesentlig i løpet av 1970-årene, når en ser på nordmenn som drar til de samme ferieområder.

Ferieopplevelsene i den kaldere årstid

Høstferiene

Feriestrømmene om høsten har fra 1970 til 1982 skiftet retning i vesentlig grad mot utenlandske ferietilbud. Strømmen ut har økt såvidt mye at det etter 1974 har blitt færre nordmenn som ferierer i hjemlandet på denne tid av året. Det er nok Østlandet som har blitt rammet av en viss nedgang.

Halvparten av utenlandsstrømmen går nå til kyststrøkene i den sørlige del av Europa. De fleste andre som reiser utenlands besøker større byer med omfattende underholdnings- og kulturtilbud. Ferieturene i Norge er i stor grad besøk hos slekt og venner.

Juleferiene

Også juleferiene har i økende grad gått utenlands, men de aller fleste (85 prosent) av de ferierende reiser likevel i hjemlandet på denne tid av året. Over 3/4 av dem som reiser på juleferie i Norge bor hos slekt og venner. Familielivet er det vesentligste. Bare et mindretall deltar i organiserte religiøse tjenester som gudstjeneste og religiøse møter her hjemme, få driver friluftsliv og deltar i kulturelle begivenheter.

Nesten 3/4 av dem som reiste utenlands i juleferien overnattet også hos slekt og venner. Det sosiale fellesskapet i familien er m.a.o. den viktigste attraksjonen også for dem. Siden det sosiale nettverket er utgangspunkt for de fleste, går juleferieturene utenlands først og fremst til våre nordiske naboland og til Nord- og Mellom-Europa. Noe av denne strømmen har nok sammenheng med at flere "utlendinger" blir norske statsborgere, og besøker sine "røtter" i hjemlandet i julen.

Vinterferiene

Vinterferieuttaket økte betydelig på begynnelsen av 1970-tallet, for så å synke noe igjen fra 1974 til 1982. Strømmen ut av landet har vært stabil etter 1974. Nedgangen generelt betyr derfor en klar nedgang på 25 prosent i nordmenns vinterferieopphold i hjemlandet fram til 1982.

Hele 48 prosent av vinterferiene i hjemlandet var lagt til fjells. Bare meget få drog til fjells i utlandet. Kystområdene i Syden og Europas større byer utenfor Norden var hovedattraksjonene utenlands.

Bare 1/4 av de nordmenn som tar vinterferien i Norge benytter kommersielle overnattingstilbud. 70 prosent bor hos slekt og venner, eller i eget fritidshus. Skiturer og samvær med slekt og venner er nok hovedattraksjonene her hjemme. Meget få nordmenn (3 prosent) drog utenlands for å stå på ski.

Påskeferiene

Andelen som reiste på påskeferietur har vært ganske stabil fra 1970 til 1982. Strømmen til utlandet har imidlertid økt til det dobbelte. Det vesentligste (90 prosent) av påskeferieturene er likevel lagt til hjemlandet.

Fjellområdene mottar nesten halvparten av påsketuristene. Fjellferie var spesielt viktig for de som ferierte på Østlandet (64 prosent), mens meget få drog til kystområder eller større byer på Østlandet. På Vestlandet og i Nord-Norge derimot var påskeferien i stor grad det samme som ferie ved kysten.

Interessen for å feriere i fjellet har trolig økt sterkt fra 1970 til 1982 (ca. 60 prosent). Andelen som reiste til de ulike landsdelene i Norge har imidlertid endret seg noe, slik at trafikken i Østlandsområdet generelt har økt bare 10 prosent, og Vestlandet generelt hadde en stagnasjon. Påskeferiene i Norge var i stor grad hytteferie. Det var over 20 ganger så mange på påskeferie på hytte i hjemlandet som på norske hotell.

Enten nordmenn reiser på påsketur i Norge eller utlandet blir feriedagene i store trekk brukt på samme måte. Det religiøse innholdet ser ut til å bety lite. Under 10 prosent deltok i gudstjeneste eller religiøse møter. Skiturer var viktig for de fleste som ferierte i Norge, det samme var sosialt samvær med slekt og venner.

LITTERATUR

Arbeidsgiveren, 1977, nr. 1.

Clawson, Marion og Jack L. Knetsch, 1966 "The Economics of Outdoor Recreation".
John Hopkins Press, London

de Boer, 1984 "Holidays and Economic Recession". Paper to World Leisure and Recreation Association/
Imgross in Marli-le-Roi, Frankrike

Norges Offisielle Statistikk (NOS)

Ferieundersøkelsen 1970, Oslo 1971
" 1974, " 1975
" 1978, " 1979
" 1982, " 1983

Pigram, John, 1983 "Outdoor Recreation and Resource Management". Croom Helm. London

Reiselivsnæringens "Hvitbok". Oslo 1981

Schmidhauser, Hanspeter, 1975, "Travel Potency and Travel Frequency". Publisert i "Tourism" av
Burkhardt & Medlich. Heinemann, London 1975

Schmidhauser, Hanspeter, 1980, "Hvordan valg av reisemål utvikler seg over tid", norsk oversettelse i
Teigland og Vonlounthen "Reiseliv i Vesttyskland og Østerrike". Oppland distriktshøgskole 1982

Pris kr 30,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

ISBN 82-537-2336-9
ISSN 0332-8422